

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ»

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Κολίγα γιος του παππού μου ο πατέρας:

*Εξετάζοντας τη διαγενεακή εκπαιδευτική κινητικότητα υπό το πρίσμα των
Ευρωπαϊκών κρατών πρόνοιας*

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Τσινασλανίδου Παρασκευή

Αθήνα, 2020

Τριμελής Επιτροπή

Μαρία Συμεωνάκη, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου
(Επιβλέπουσα)

Αικατερίνη Μιχαλοπούλου, Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Χρίστος Παπαθεοδώρου, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Παρασκευή Τσινασλανίδου, 2020

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς την συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων της συγγραφέως.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	8
Η κοινωνική κινητικότητα, οι μορφές της και η σημασία της εκπαίδευσης	10
Η κοινωνική ανισότητα στην εκπαίδευση: Θεωρητική επισκόπηση	13
Εκπαιδευτικά μοντέλα, ανισότητα και κοινωνικά κράτη: Εμπειρική επισκόπηση ..	16
Μεθοδολογία	19
Οι δείκτες κινητικότητας	19
Τα διακριτά συστήματα κοινωνικής προστασίας	21
Το δείγμα και οι συμμετέχοντες στην έρευνα	23
Μετρήσεις και Ανάλυση	29
Αποτελέσματα	31
Οι πίνακες μετάβασης	31
Οι δείκτες κινητικότητας	34
Συζήτηση και Συμπεράσματα	39
Βιβλιογραφία	42
Παράρτημα	50

Πίνακες

Πίνακας 1. Τα κοινωνικά και δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος	25
Πίνακας 2. Οι ερωτήσεις που χρησιμοποιήθηκαν: Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα	29
Πίνακας 3. Η ομαδοποίηση των επιπέδων εκπαίδευσης	30
Πίνακας 4. Οι πίνακες μετάβασης από το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα και της μητέρας στο εκπαιδευτικό επίπεδο του ερωτώμενου: Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα, 2004	32
Πίνακας 5. Οι πίνακες μετάβασης από το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα και της μητέρας στο εκπαιδευτικό επίπεδο του ερωτώμενου: Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα, 2016	33
Πίνακας A1. Οι μεταβλητές που χρησιμοποιήθηκαν στην ανάλυση όπως αποτυπώνονται στο ερωτηματολόγιο της Ευρωπαϊκής Κοινωνικής Έρευνας	50
Πίνακας A2. Οι πίνακες μετάβασης από το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα και της μητέρας στο εκπαιδευτικό επίπεδο του ερωτώμενου: Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα, 2002	53
Πίνακας A3. Οι πίνακες μετάβασης από το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα και της μητέρας στο εκπαιδευτικό επίπεδο του ερωτώμενου: Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα, 2004	54
Πίνακας A4. Οι πίνακες μετάβασης από το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα και της μητέρας στο εκπαιδευτικό επίπεδο του ερωτώμενου: Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα, 2006	56
Πίνακας A5. Οι πίνακες μετάβασης από το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα και της μητέρας στο εκπαιδευτικό επίπεδο του ερωτώμενου: Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα, 2008	58
Πίνακας A6. Οι πίνακες μετάβασης από το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα και της μητέρας στο εκπαιδευτικό επίπεδο του ερωτώμενου: Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα, 2010	60
Πίνακας A7. Οι πίνακες μετάβασης από το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα και της μητέρας στο εκπαιδευτικό επίπεδο του ερωτώμενου: Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα, 2012	63
Πίνακας A8. Οι πίνακες μετάβασης από το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα και της μητέρας στο εκπαιδευτικό επίπεδο του ερωτώμενου: Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα, 2014	65
Πίνακας A9. Οι πίνακες μετάβασης από το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα και της μητέρας στο εκπαιδευτικό επίπεδο του ερωτώμενου: Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα, 2016	66
Πίνακας A10. Οι πίνακες μετάβασης από το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα και της μητέρας στο εκπαιδευτικό επίπεδο του ερωτώμενου: Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα, 2018	68

Πίνακας A11. Οι δείκτες κινητικότητας των Prais- Shorrocks σε σχέση με το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα	70
Πίνακας A12. Οι δείκτες κινητικότητας των Prais- Shorrocks σε σχέση με το εκπαιδευτικό επίπεδο της μητέρας	70
Πίνακας A13. Οι δείκτες κινητικότητας του Bartholomew σε σχέση με το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα	71
Πίνακας A14. Οι δείκτες κινητικότητας του Bartholomew σε σχέση με το εκπαιδευτικό επίπεδο της μητέρας	71
Πίνακας A15. Οι δείκτες ανοδικής κινητικότητας σε σχέση με το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα	72
Πίνακας A16. Οι δείκτες ανοδικής κινητικότητας σε σχέση με το εκπαιδευτικό επίπεδο της μητέρας	72

Γραφήματα

Γράφημα 1. Ο δείκτης κινητικότητας των Prais- Shorrocks σε σχέση με το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα: Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα, Γύροι 1-8	35
Γράφημα 2. Ο δείκτης κινητικότητας των Prais- Shorrocks σε σχέση με το εκπαιδευτικό επίπεδο της μητέρας: Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα, Γύροι 1-8	35
Γράφημα 3. Ο δείκτης κινητικότητας του Bartholomew σε σχέση με το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα: Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα, Γύροι 1-8	36
Γράφημα 4. Ο δείκτης κινητικότητας του Bartholomew σε σχέση με το εκπαιδευτικό επίπεδο της μητέρας: Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα, Γύροι 1-8	37
Γράφημα 5. Ο δείκτης ανοδικής κινητικότητας σε σχέση με το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα: Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα, Γύροι 1-8	38
Γράφημα 6. Ο δείκτης ανοδικής κινητικότητας σε σχέση με το εκπαιδευτικό επίπεδο της μητέρας: Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα, Γύροι 1-8	38

Περίληψη

Η παρούσα εργασία εξετάζει την επίδραση του άμεσου εκπαιδευτικού οικογενειακού περιβάλλοντος στα εκπαιδευτικά επιτεύγματα των ατόμων θέτοντας στο επίκεντρο την σύγκριση της αποτελεσματικότητας των διακριτών ευρωπαϊκών συστημάτων κοινωνικής προστασίας. Προς επίτευξη του παραπάνω σκοπού, αντλούνται πρωτογενή δεδομένα από τους Γύρους 1-8 της Ευρωπαϊκής Κοινωνικής Έρευνας για 24 χώρες και υπολογίζονται ο ανοδικός δείκτης κινητικότητας και οι δείκτες κινητικότητας του Bartholomew και των Prais- Shorrocks. Βασικά ευρήματα της εργασίας αποτελούν η υψηλή διαγενεακή εκπαιδευτική κινητικότητα των σοσιαλδημοκρατικών κοινωνικών κρατών και η εξαιρετικά χαμηλή κινητικότητα των νότιο-ευρωπαϊκών συστημάτων κοινωνικής προστασίας.

Λέξεις-κλειδιά: διαγενεακή εκπαιδευτική κινητικότητα, συστήματα κοινωνικής προστασίας, Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα

Assessing the intergenerational educational mobility of the European welfare regimes

Tsinaslanidou Paraskevi

Abstract

The present study examines the impact of the immediate educational family environment on individuals' educational achievements, focusing on the comparison of the effectiveness of the distinct European social protection systems. To achieve this, primary data are drawn from Rounds 1-8 of the European Social Survey for 24 countries and the upward mobility index and the Bartholomew and Prais-Shorrocks mobility indices are calculated. Key findings of the paper are the high intergenerational educational mobility of the social-democratic welfare states and the extremely low mobility of the Southern-European welfare regimes.

Keywords: intergenerational educational mobility, welfare regimes, European Social Survey

Εισαγωγή

Παρότι στο επικρατών σύστημα οικονομικής και κοινωνικής οργάνωσης θεωρητικά προάγεται η αρχή της κοινωνικής δικαιοσύνης, οι έρευνες της κοινωνικής κινητικότητας καταδεικνύουν την δυσκολία των κατώτερων κοινωνικών τάξεων, για ανοδικές και ιδίως μακρινές μετακινήσεις και την διαγενεακή τους στασιμότητα. Το φαινόμενο της κοινωνικής διαστρωμάτωσης και συνεπώς της κοινωνικής ανισότητας, δεν εντοπίζεται αποκλειστικά στη σύγχρονη εποχή, αλλά έχει απασχολήσει το σύνολο των κοινωνιών, με εξαίρεση ίσως τις πρωτόγονες κοινωνίες του κυνηγιού και τις συλλεκτικές (Κασιμάτη, 2004). Η διάσταση των θεωριών, σχετικά με το αν η κοινωνική ανισότητα αποτελεί φυσικό και δίκαιο φαινόμενο, εντοπίζεται ήδη από την αρχαιότητα, με τον Φαλέα να υποστηρίζει την αναδιαμόρφωση και την προώθησή της ισότητας (στην τότε κοινωνική δομή) και τον Αριστοτέλη να επιχειρηματολογεί υπέρ της διατήρησής της (Lenski, 1984).

Ο Rousseau αναζητώντας την αιτία των κοινωνικών ανισοτήτων προχώρησε στη διάκριση δυο μορφών, της φυσικής ή ψυχικής ανισότητας, η οποία είναι απόρροια της ίδιας της φύσης (όπως το γήρας) και της εθιμοτυπικής ή πολιτικής ανισότητας, η οποία οφείλεται σε ένα είδος συμφωνίας-συγκατάθεσης όλων των ανθρώπων, το αποτέλεσμα της οποίας μπορεί να είναι κάποιοι άνθρωποι να απολαμβάνουν περισσότερες ελευθερίες και δυνατότητες, σε βάρος άλλων (Rousseau, 1762/2019). Περιεκτική αλλά ταυτόχρονα ολιστική παρουσιάζεται η προσέγγιση του Runciman (1974) σχετικά με την ανισότητα, ο οποίος την διαχωρίζει σε οικονομική ανισότητα, δηλαδή σε άνιση κατανομή του εισοδήματος και του πλούτου, σε κοινωνική ανισότητα που εκφράζει διαφορές σε κοινωνικά χαρακτηριστικά και τρόπο ζωής και σε πολιτική ανισότητα, υπογραμμίζοντας την διαφορετική κατανομή πολιτικής και κοινωνικής δύναμης. Οι τρεις αυτές μορφές αντικατοπτρίζονται στο κυρίαρχο σχήμα των θεωριών διαστρωμάτωσης ως τάξεις για το πρώτο, στάτους για το δεύτερο και δύναμη για το τρίτο (Κασιμάτη, 2004).

Είναι γεγονός ότι, υπάρχει πολύ μεγάλο εύρος διαφορετικών και αντικρουόμενων θεωριών, σχετικά με τα αίτια που γεννούν την κοινωνική ανισότητα και την επίδραση που η ίδια ασκεί, τόσο στο άτομο όσο και στην κοινωνία συνολικά. Οι προσεγγίσεις-πολιτικές που έχουν επικρατήσει στις χώρες της μειοψηφίας για την ερμηνεία και την αντιμετώπιση των κοινωνικών ανισοτήτων, κατά βάση διχοτομούνται

μεταξύ της ισότητας των ευκαιριών και της ισότητας των συνθηκών. Η προσέγγιση της ισότητας των ευκαιριών πηγάζει από την φιλελεύθερη αντίληψη, σύμφωνα με την οποία πολιτικές όπως η δημόσια παιδεία, εξισώνουν τις υπάρχουσες ανισότητες και δίνουν στα άτομα τις ίδιες πιθανότητες να επιτύχουν κοινωνική άνοδο. Κατ' αυτό τον τρόπο, η εξέλιξη του/ης καθενός/μιας¹ είναι αποτέλεσμα των ικανοτήτων του/ης και δεν εξαρτάται από χρηματικούς, φυλετικούς, γεωγραφικούς ή άλλους φραγμούς, οι οποίοι σχετίζονται με την κοινωνική καταγωγή. Στο πλαίσιο των κοινωνικών επιστημών, η (αν)ισότητα των ευκαιριών μελετάται συνήθως σε σχέση με την εκπαιδευτική και επαγγελματική επιτυχία του ατόμου, εν συγκρίσει με τα κοινωνικά και δημογραφικά του χαρακτηριστικά (Breen & Jonsson, 2005). Αντιθέτως, η ισότητα των συνθηκών, αφορά τις ανισότητες των εισοδημάτων, του πλούτου και ευρύτερα των υλικών αγαθών μεταξύ των ατόμων και αφορά πολιτικές παρέμβασης όπως η υψηλή φορολόγηση (Breen & Jonsson, 2005). Η προσέγγιση της ισότητας των ευκαιριών φαίνεται να έχει επικρατήσει στο πεδίο της κοινωνικής πολιτικής τις τελευταίες δεκαετίες, ενώ η προσέγγιση της ισότητας των συνθηκών έχει παραγκωνιστεί σημαντικά². Κατά πόσο, όμως, επαρκούν οι πολιτικές που ασκούν τα Ευρωπαϊκά κράτη για την δημιουργία ίσων ευκαιριών;

Με σημείο εκκίνησης τον παραπάνω προβληματισμό και βάσει ερευνών στις οποίες παρατηρείται ότι η κοινωνική καταγωγή συνεχίζει να επιδρά στην εκπαιδευτική επιτυχία (Atkinson, 2007· Blanden, Gregg & Machin, 2005· Chevalier, Denny & McMahon, 2003· Organisation for Economic Co-operation and Development [OECD], 2010· Peter, Edgerton & Roberts, 2010· Woessmann, 2004), αλλά και του γεγονότος πως το κοινωνικό κράτος αποτελεί μια από τις βασικές θεσμικές δυνάμεις που επηρεάζουν την διαστρωμάτωση και την κινητικότητα ασκώντας παρεμβαλόμενη διαδραστική επίδραση στην σχέση οικογενειακής προέλευσης– ατομικών επιτυχιών (Παπαθεοδώρου & Παπαναστασίου, 2016· Παπαναστασίου, 2018), στην παρούσα εργασία αποφασίστηκε να διερευνηθεί η διαγεανική εκπαιδευτική κινητικότητα υπό το πρίσμα των διακριτών ευρωπαϊκών κρατών πρόνοιας. Πιο συγκεκριμένα, με την

---

¹ Για την ευκολότερη ανάγνωση της εργασίας, στο εξής τα φύλα θα αναφέρονται εναλλακτικά με τυχαίο τρόπο.

² Τούτο αιτιολογείται στο πλαίσιο της προληπτικής πολιτικής, η οποία αφορά τη δημιουργία ίσων ευκαιριών στη νεαρή ηλικία και αντιμετωπίζεται ως πιο επιθυμητή και εφικτή παρέμβαση (Παπαναστασίου, 2018). Αναντίρρητης σημασίας είναι όμως και η πολιτική σκοπιμότητα που υποκρύπτεται στη προσέγγιση της ισότητας των ευκαιριών, καθώς μέσω αυτής αποσιωπάται η σημασία της ισότητας των συνθηκών που αφορά υψηλότερη φορολόγηση και δημοσιονομικά κόστη, ενώ ταυτόχρονα διευκολύνεται ο περιορισμός των κοινωνικών δαπανών (Παπαναστασίου, 2018).

χρήση πρωτογενών δεδομένων από την Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα, υπολογίζονται οι πίνακες μετάβασης, ο απόλυτος δείκτης ανοδικής κινητικότητας και οι σχετικοί δείκτες κινητικότητας Bartholomew (M_B) και Prais – Shorrocks (M_{P.S}), για τα έτη 2002 έως 2016, με σκοπό την σύγκριση και την αξιολόγησή της αποτελεσματικότητας των προτύπων κοινωνικού κράτους (σοσιαλδημοκρατικό, φιλελεύθερο, συντηρητικό-κορπορατιστικό, νότιο-ευρωπαϊκό και μετά-κομμουνιστικό) στην ενίσχυση της διαγενεακής εκπαιδευτικής κινητικότητας. Η εργασία διαρθρώνεται ως εξής: Αρχικά πραγματοποιείται βιβλιογραφική επισκόπηση των φαινομένων της κοινωνικής κινητικότητας και της εκπαιδευτικής ανισότητας, στην συνέχεια καταγράφεται το εμπειρικό μέρος και πιο συγκεκριμένα η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε και τα αποτελέσματά της, ενώ καταληκτικά παρουσιάζονται τα συμπεράσματα.

Η κοινωνική κινητικότητα, οι μορφές της και η σημασία της εκπαίδευσης

Η διερεύνησή της κοινωνικής κινητικότητας, είναι εξέχουσας χρησιμότητας μεταξύ των κοινωνικών και πολιτικών επιστημών, καθώς φανερώνει την δυναμική πλευρά των κοινωνιών, αποτυπώνοντας την «ανοικτότητα», την κοινωνική αποτελεσματικότητα και την οικονομική τους αποδοτικότητα (Παπαναστασίου, 2018). Μέσω της μελέτης της κοινωνικής κινητικότητας, συνήθως υπολογίζονται οι μετακινήσεις ή οι πιθανότητες μετακίνησης των ατόμων ή των ομάδων ατόμων, μεταξύ των ανώτερων, ίδιων ή κατώτερων κοινωνικών τάξεων, στρωμάτων, θέσεων, καταστάσεων ή χώρων (Bartholomew, 1982/1996).

Ο υπολογισμός κάθε μετακίνησης λογίζεται διαφορετικά μεταξύ των θεωρητικών πλαισίων που έχουν αναπτυχθεί στη βιβλιογραφία, με τις επικρατέστερες προσεγγίσεις να ανάγουν την μελέτη της κοινωνικής κινητικότητας σε όρους ταξικής δομής και κοινωνικής διαστρωμάτωσης. Υπό το πρίσμα της πρώτης θεώρησης, η οποία βασίζεται στις (νέο)μαρξιστικές αναλύσεις, η κινητικότητα αναφέρεται στις μετακινήσεις του ατόμου μεταξύ των κοινωνικών τάξεων, ενώ βάσει της δεύτερης προσέγγισης, η οποία βασίζεται στην ανάλυση του Weber, η κινητικότητα αναφέρεται στις μετακινήσεις του ατόμου μεταξύ των κοινωνικών στρωμάτων, σύμφωνα με τους δείκτες της επαγγελματικής θέσης, του επιπέδου εκπαίδευσης και του εισοδήματός του (Erikson & Goldthorpe, 1993). Νεότερες προσεγγίσεις αποτελούν η έννοια της κοινωνικής θέσης, η οποία σχετίζεται περισσότερο με παράγοντες όπως η ηλικία, το φύλο, ο τόπος κατοικίας, η εθνική καταγωγή και η οικογενειακή κατάσταση και η

έννοια του κοινωνικού περιβάλλοντος, στην οποία δίνεται έμφαση στα πολιτιστικά χαρακτηριστικά των ατόμων.

Οι πληροφορίες που αντλούνται από τις μελέτες της κοινωνικής κινητικότητας είναι προφανές ότι, δεν αφορούν αποκλειστικά τις μετακινήσεις καθαυτές αλλά εξετάζουν την μορφολογία τους, τους λόγους που τις προκαλούν και τις συνέπειες που επιφέρουν τόσο σε ατομικό όσο και σε συλλογικό επίπεδο (Παπαδάκης, 1993). Η μορφολογία των μετακινήσεων, εφόσον η κοινωνική κινητικότητα αποτελεί ένα πολύπλευρο και πολυσύνθετο φαινόμενο, λαμβάνει πολλές και διαφορετικές διαστάσεις.

Μία από τις βασικότερες διαστάσεις αποτελεί το κριτήριο της κατεύθυνσης, το οποίο αφορά δυο βασικούς άξονες διαφοροποίησης, τον οριζόντιο και τον κάθετο. Συγκεκριμένα, η κάθετη κινητικότητα συνεπάγεται ανισότητες και διακρίνεται σε ανοδική, όταν αναφέρεται σε μετακινήσεις από χαμηλότερα σε υψηλότερα επίπεδα και σε καθοδική, όταν αφορά τις αντίστροφες μεταβάσεις (Κελπανίδης, 2002). Η οριζόντια κινητικότητα αφορά ανομοιότητες, καθώς το άτομο αν και μετακινείται δεν αλλάζει ουσιαστικά επίπεδο. Βάσει του κριτηρίου της υφής των μετακινήσεων, η κοινωνική κινητικότητα μπορεί να διακριθεί σε δομική και σε ανταλλακτική (Yasuda, 1964). Οι μετακινήσεις που αναγκάζονται να πραγματοποιήσουν τα άτομα εξαιτίας των αλλαγών στην κοινωνική διάρθρωση, ορίζονται ως δομική κινητικότητα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα δομικής κινητικότητας αποτελεί η σημαντική εκπαιδευτική κινητικότητα της μεταπολεμικής περιόδου λόγω της ανάπτυξης της τεχνολογίας και συνεπώς της ανάγκης για πιο εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό (Κασιμάτη, 2004). Αντίθετα, η ανταλλακτική κινητικότητα αφορά «ελεύθερες» και εθελούσιες μεταβάσεις του ατόμου, ανεξάρτητες από ενδεχόμενες αλλαγές στην κοινωνική δομή (Μυλωνάς, 2006).

Όπως σε κάθε κοινωνικό φαινόμενο, αντιστοίχως και στην έρευνα της κοινωνικής κινητικότητας, βασικές διαστάσεις θεώρησης αποτελούν η μονάδα και ο χρόνος αναφοράς της ανάλυσης. Ως προς το κριτήριο της μονάδας, παρότι η κινητικότητα δύναται να μελετηθεί σε επίπεδο ατόμου, οικογένειας και κοινωνικής ομάδας, οι εμπειρικές έρευνες λόγω της πολυπλοκότητάς του φαινομένου, τείνουν να εστιάζουν σε ατομικές αναλύσεις. Βάσει του χρόνου αναφοράς, η μελέτη της κοινωνικής κινητικότητας μπορεί να διακριθεί σε ενδογενεακή, στην περίπτωση που

διερευνώνται οι μετακινήσεις που πραγματοποιούν τα άτομα στις διάφορες φάσεις της ζωής τους και σε διαγενεακή, όταν συγκρίνονται οι μετακινήσεις μεταξύ δύο ή περισσότερων γενεών. Η απόλυτη διαγενεακή κινητικότητα αναφέρεται στον απόλυτο αριθμό ατόμων που πραγματοποίησαν κάποια μετακίνηση εξαιτίας των αλλαγών της κοινωνικής διάρθρωσης, ενώ η σχετική διαγενεακή κινητικότητα αφορά την πιθανότητα-προοπτική μετακίνησης των ατόμων και αποτυπώνει το βαθμό ρευστότητας των μελετώμενων κοινωνιών (Παπαναστασίου, 2018· Erikson & Goldthorpe, 1993). Οι θεωρητικές προσεγγίσεις που έχουν επικρατήσει στην βιβλιογραφία για την ερμηνεία της διαγενεακής κοινωνικής κινητικότητας διακρίνονται σε τέσσερις βασικές κατηγορίες: στις πολιτισμικές-συμπεριφορικές, στις βιολογικές-ψυχολογικές, στις δομικές και στις θεωρίες επίδρασης της οικογένειας (Παπαθεοδώρου & Παπαναστασίου, 2010).

Ο καίριος ρόλος της εκπαίδευσης στην μελέτη της κοινωνικής κινητικότητας, αποδεικνύεται αρχικά από την άμεση σύνδεση της με το στάτους και την επαγγελματική προοπτική. Σύμφωνα με τον Heath (1981), η εκπαίδευση κρίνεται πολύ σημαντική, ιδίως για τα άτομα των χαμηλότερων στρωμάτων, καθώς τα εξοπλίζει με τα απαραίτητα εφόδια προκειμένου να επιτύχουν κοινωνική άνοδο. Σε παρόμοια αποτελέσματα, κατέληξε και η έρευνα του Glass (1954), βάσει της οποίας, οι πιθανότητες κινητικότητας των ατόμων εργατικού ή μεσοαστικού στρώματος αυξάνονταν όταν (εκείνα) ολοκλήρωναν την μέση εκπαίδευση, ενώ οι Blau και Duncan (1967) απέδειξαν ότι η εκπαίδευση ασκεί την ισχυρότερη επίδραση στην επαγγελματική επιτυχία (Banks, 1976/2006).

Το γεγονός ότι η κοινωνική καταγωγή του ατόμου συνεχίζει να αποτελεί βασικό παράγοντα της εκπαιδευτικής του πορείας, αποδεικνύει την χρησιμότητα διερευνήσεων σε διαγενεακό επίπεδο. Σύμφωνα με τον Atkinson (2007), η εκπαίδευση έχει ταξικό χαρακτήρα, καθώς τα παιδιά της μεσαίας τάξης έχουν μεγαλύτερες πιθανότητες εκπαιδευτικών επιτευγμάτων συγκριτικά με τα παιδιά εργατικής καταγωγής. Παρομοίως, στην έρευνα των Blanden et al. (2005), απεδείχθη ότι τα παιδιά με χαμηλό οικογενειακό εισόδημα κατά την παιδική ηλικία, παρουσιάζουν μειωμένες πιθανότητες εκπαιδευτικής επιτυχίας, ενώ σύμφωνα τους Chevalier et al. (2003), η εκτεταμένη πρόσβαση στην ανώτερη εκπαίδευση έλαβε χώρα ταυτόχρονα με την αύξηση της επίδρασης της οικογενειακής προέλευσης στα εκπαιδευτικά επιτεύγματα των ατόμων. Στην έρευνα του OECD (2010), όπου συγκρίθηκαν τα

αποτελέσματα δεκαπεντάχρονων μαθητών σε σχέση με την απόδοση τους στα μαθηματικά, την λογοτεχνία και την επιστήμη, εξήχθη το συμπέρασμα πως το εκπαιδευτικό επίπεδο των γονέων ασκεί την μεγαλύτερη επίδραση στην εκπαιδευτική απόδοση, ενώ στα ίδια αποτελέσματα έχει καταλήξει και ο Woessmann (2004) συγκρίνοντας τις επιπτώσεις του οικογενειακού περιβάλλοντος στα εκπαιδευτικά επιτεύγματα των παιδιών σε 17 Ευρωπαϊκές χώρες και στην Αμερική.

Καταληκτικά, αποτελεί κοινό τόπο μεταξύ των κοινωνικών ερευνητών ότι, τα παιδιά που προέρχονται από οικογένειες με μειονεξίες, τείνουν να έχουν λιγότερες προοπτικές επιτυχίας εν συγκρίσει με τα παιδιά από οικογένειες με περισσότερα πλεονεκτήματα (Παπαθεοδώρου & Παπαναστασίου, 2010). Το συγκεκριμένο στοιχείο, ότι δηλαδή ανεξαρτήτως κοινωνίας και ιστορικής περιόδου, η οικογενειακή και κοινωνική προέλευση επιδρά στις μελλοντικές επιτυχίες των ατόμων έχει χαρακτηριστεί από τους Erikson και Goldthorpe ως σταθερή ροή (Παπαθεοδώρου & Παπαναστασίου, 2010).

Η κοινωνική ανισότητα στην εκπαίδευση: Θεωρητική επισκόπηση

Το ζήτημα των κοινωνικών ανισοτήτων στην εκπαίδευση ξεκίνησε να μελετάται κυρίως μετά την δεκαετία του 1950, στα πλαίσια της άνθησης του επιστημονικού κλάδου της κοινωνιολογίας της εκπαίδευσης. Μέσα από το πλήθος των διαφορετικών θεωρητικών προσεγγίσεων που έχουν προταθεί, βάσει του μεθοδολογικού και ιδεολογικού τους υπόβαθρου, διακρίνονται δύο μεγάλες ερμηνευτικές κατηγορίες: οι συναινετικές και οι συγκρουσιακές (Λάμνιαν, 2001).

Μία από τις πρωταρχικές προσεγγίσεις αποτελεί εκείνη του Durkheim, σύμφωνα με τον οποίο μέσω της εκπαίδευσης μεταδίδονται στους νέους οι αξίες που διασφαλίζουν την διατήρησή της κοινωνικής συνοχής και διαμοιράζονται νομίμως οι διαφορετικοί και άνισοι ρόλοι που εξυπηρετούν τον θεσμό του καταμερισμού της εργασίας (Giddens, 2009). Έχοντας ως βάση το έργο του Durkheim, αναπτύχθηκαν οι συναινετικές θεωρίες, στις οποίες εντάσσεται η θεωρία του δομικού λειτουργισμού (ή φονξιοναλιστική προσέγγιση) με κύριο εκπρόσωπο τον Parsons (1964/1985)³.

---

³ Ενδεικτικά, σε εμπειρικό επίπεδο, η θεωρία του δομικού λειτουργισμού εκφράστηκε από τους Blau και Duncan (1967), Dunlop, Harbison, Kerr και Myers (1975) και Treiman (1977).

Για τους υποστηρικτές του δομικού λειτουργισμού, η εκπαίδευση επιτελεί δυο βασικές λειτουργίες, την κοινωνικοποίηση και την επιλογή (Blackledge & Hunt, 1994/2004). Θεωρείται ότι, η αποδοχή των ηθικών αξιών και αρχών του σχολείου και της κοινωνίας, αποτελεί βασική προϋπόθεση της σχολικής επιτυχίας, ενώ στις υπόλοιπες προϋποθέσεις εντάσσονται οι ατομικές ικανότητες και τα ατομικά κίνητρα. Κατ' αυτό τον τρόπο, το σχολείο προσαρμόζοντας τους μαθητές στις ηθικές του αξίες και επιβραβεύοντας τις καλές επιδόσεις, είναι δίκαιο και φυσικό να οδηγεί στην επιλογή των καλύτερων και στην (ανα)παραγωγή των κοινωνικών ανισοτήτων. Βασική προϋπόθεση, για την νομιμοποίηση της επιλογής από το σχολείο και της διατήρησής των κοινωνικών ανισοτήτων, αποτελούν η ισότητα ευκαιριών στην εκπαίδευση και συνεπώς η δυνατότητα εκπαιδευτικής κινητικότητας. Στα πλαίσια της εκβιομηχάνισης και της ζήτησης εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού, οι φονξιοναλιστές θεωρούν ότι επιτεύχθηκε ο εκδημοκρατισμός των εκπαιδευτικών συστημάτων και η διεύρυνση της συμμετοχής όλων των κοινωνικών ομάδων στις ανώτερες βαθμίδες εκπαίδευσης (Δασκαλάκης, 2017· Φραγκουδάκη, 1985). Συνεπώς, διατείνονται πως έκτοτε η εκπαιδευτική κινητικότητα αποτελεί γνώρισμα ατομικών ικανοτήτων και ευθύνης και δεν κληρονομείται βάσει κοινωνικής προέλευσης (Σιάνου- Κύργιου, 2006).

Εκ διαμέτρου αντίθετες είναι οι ερμηνείες των εκπαιδευτικών ανισοτήτων στις συγκρουσιακές θεωρίες, μέρος των οποίων αποτελεί η ριζοσπαστική ανάλυση. Σύμφωνα με την ερμηνεία των ριζοσπαστών, η οποία έχει ως βάση της τα θεωρητικά εργαλεία του Marx (και λιγότερο του Weber), το εκπαιδευτικό σύστημα αποτελεί προϊόν της κοινωνικής δομής και της οργάνωσής της οικονομίας. Το σχολείο, λειτουργώντας ως υπερασπιστικός παράγοντας του υφιστάμενου κοινωνικού και πολιτικού συστήματος, καλλιεργεί την αποδοχή του από τους νέους, με αποτέλεσμα να οδηγεί στην νομιμοποίηση και την αναπαραγωγή του (Φραγκουδάκη, 1985· Blackledge & Hunt, 1994/2004).

Πιο συγκεκριμένα, οι ριζοσπάστες θεωρούν ότι, οι προνομιούχες κοινωνικές ελίτ διαμορφώνουν το εκπαιδευτικό σύστημα βάσει των κοινωνικών τους συμφερόντων και κατ' αυτό τον τρόπο το σχολείο δε μεταδίδει μόνο γνώσεις, αλλά και γλωσσικές συνήθειες, τρόπους συμπεριφοράς και αξίες, οι οποίες εσωτερικεύονται από τα άτομα, με αποτέλεσμα να συμμορφώνονται σύμφωνα με αυτές και να προετοιμάζονται για τους μελλοντικούς τους άνισους κοινωνικούς ρόλους. Με μανδύα την ισότητα ευκαιριών και την αξιοκρατία, κατασκευάζεται το πρότυπο των

εξαιρετικών ατόμων, οι οποίοι κατέχουν την φυσική ανωτερότητα, νομιμοποιείται η επιλογή και η διάκρισή τους και θεωρείται φυσική η αποδοχή τους από τις χαμηλότερες κοινωνικές τάξεις. Είναι σαφές ότι, βάσει της ριζοσπαστικής ανάλυσης, η κοινωνική ανισότητα στην εκπαίδευση όχι μόνο οφείλεται στην κοινωνική-ταξική προέλευση, αλλά αποτελεί και έναν από τους τρόπους της αναπαραγωγής των κοινωνικών σχέσεων παραγωγής (Θάνος, 2017· Φραγκουδάκη, 1985).

Στις συγκρουσιακές θεωρίες εντάσσεται και η πρωτοποριακή ανάλυση του Bourdieu (1966/1985) για τις εκπαιδευτικές ανισότητες. Στο έργο του συγγραφέα, πέραν του οικονομικού κεφαλαίου, αναγνωρίζονται το κοινωνικό και το πολιτισμικό κεφάλαιο, τα οποία επηρεάζουν καθοριστικά τα εκπαιδευτικά επιτεύγματα των ατόμων. Πιο συγκεκριμένα, το κοινωνικό κεφάλαιο αφορά το σύνολο των πηγών που ενσωματώνονται στα κοινωνικά δίκτυα, ενώ το πολιτισμικό κεφάλαιο, το οποίο ασκεί και την μεγαλύτερη επίδραση, περιλαμβάνει τις διαστάσεις: της ενσωματωμένης κατάστασης, η οποία αφορά τις διαθέσεις του μυαλού και του σώματος, της αντικειμενοποιημένης κατάστασης, η οποία αφορά τις πολιτισμικές δραστηριότητες και τα πολιτισμικά αντικείμενα και της θεσμοποιημένης κατάστασης, η οποία περιλαμβάνει τα εκπαιδευτικά προσόντα και τους εκπαιδευτικούς τίτλους (Bourdieu, 1966/1985).

Στο εκπαιδευτικό σύστημα, οι πολιτιστικές σταθερές είναι ορισμένες σε συμφωνία με τις πολιτιστικές σταθερές των κυρίαρχων τάξεων, με αποτέλεσμα οι γόννοι των τάξεων αυτών να έχουν άριστες επιδόσεις. Αντιθέτως, οι μαθήτριες των χαμηλότερων κοινωνικών στρωμάτων που δεν έχουν εκτεθεί στις συγκεκριμένες πολιτισμικές σταθερές και δεν έχουν τα προνόμια ώσμωσης της ελεύθερης παιδείας των κυρίαρχων τάξεων, παρουσιάζουν σχολική αποτυχία. Η επιχειρούμενη αυτή επιβολή της κυρίαρχης παιδείας, δηλαδή της παιδείας των κυρίαρχων τάξεων, δεν λαμβάνει «θεατή» υπόσταση (όπως συμβαίνει λόγου χάρη με την αστυνομική βία), αλλά γίνεται με όρους κυριαρχίας και συμβολικής βίας. Κατ' αυτό τον τρόπο, με την αυθαίρετη επιβολή σημασιών, οι οποίες αναπαράγονται με έμμεσο τρόπο από το θεσμό της εκπαίδευσης, επιτυγχάνεται η αναπαραγωγή της κοινωνικής διαστρωμάτωσης και των κοινωνικών ανισοτήτων. Εν κατακλείδι, για τον Bourdieu, τα εκπαιδευτικά συστήματα διατηρούν την αυτονομία τους μόνο εφόσον λειτουργούν εντός των ορίων των αυθαίρετων πολιτιστικών σταθερών των ανώτερων τάξεων και αντιμετωπίζουν το σύνολο των μαθητριών σαν να έχουν ίση πρόσβαση στις υψηλές μορφές πολιτισμικού

κεφαλαίου, με αποτέλεσμα να δρουν ως μηχανισμοί επιλογής και νομιμοποίησης της κοινωνικής διαστρωμάτωσης (Φραγκουδάκη, 1985· Blackledge & Hunt, 1994/2004).

Εκπαιδευτικά μοντέλα, ανισότητα και κοινωνικά κράτη: Εμπειρική επισκόπηση

Η σύγκριση των εκπαιδευτικών συστημάτων και των αποτελεσμάτων τους, έχει μελετηθεί παγκοσμίως υπό το πρίσμα της κοινωνιολογικής, της οικονομικής αλλά και της ιστορικής τους διάστασης (West & Nikolai, 2013). Στην έρευνα της η Allmendinger (1989), ταξινομώντας τα εκπαιδευτικά συστήματα σύμφωνα με το βαθμό τυποποίησης και διαστρωμάτωσης τους, συμπέρανε ότι τα ιδρύματα με υψηλό βαθμό διαστρωμάτωσης είναι εκείνα που επιδρούν καθοριστικά στο επαγγελματικό στάτους των αποφοίτων τους⁴. Βασισμένος στην παραπάνω προσέγγιση ο Kerckhoff (2000), πρότεινε δυο ιδεοτύπους εκπαιδευτικών μοντέλων: τον ιδεότυπο που έχει υψηλό βαθμό τυποποίησης και διαστρωμάτωσης (με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα τη Γερμανία) και τον ιδεότυπο που είναι σχετικά μη τυποποιημένος και δεν έχει έντονα χαρακτηριστικά διαστρωμάτωσης (με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα τις Ηνωμένες Πολιτείες).

Οι Hoffmeyer-Zlotnik και Warner (2007), μελετώντας την διάταξη διαφορετικών συστημάτων εκπαίδευσης κατέληξαν στην τυπολογία τεσσάρων εκπαιδευτικών μοντέλων. Στον πρώτο τύπο, με εκπρόσωπο την Γερμανία, η πρωτοβάθμια εκπαίδευση είναι μικρής διάρκειας και υπάρχει διάκριση μεταξύ κατώτερης και ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, περιλαμβάνονται τα παράλληλα σχολεία (τα οποία παρέχουν πρόσθετη επαγγελματική εκπαίδευση), τα ακαδημαϊκά λύκεια και τα τεχνικά και μη πανεπιστήμια. Στον δεύτερο τύπο, που εκπροσωπείται από το Λουξεμβούργο, η πρωτοβάθμια εκπαίδευση είναι μεγαλύτερης διάρκειας, ενώ στην κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση υπάρχει περιορισμένος αριθμός τύπων σχολείου. Στην ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση υπάρχουν διαφορετικοί τύποι γενικών και επαγγελματικών σχολείων και στην τριτοβάθμια εκπαίδευση υπάρχουν τα ακαδημαϊκά-επαγγελματικά ιδρύματα και τα

---

⁴ Στις μελέτες των εκπαιδευτικών συστημάτων, με τον όρο τυποποίηση νοείται ο βαθμός στον οποίο τα στάνταρ των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων (βλ. προϋπολογισμός, προγράμματα σπουδών κτλ.) ισχύουν πανεθνικά, ενώ ο όρος διαστρωμάτωση δηλώνει την διαφορετική ιεραρχία «των διαδρομών» που μπορεί να ακολουθήσει ένας μαθητής, ιδίως για την μετάβαση του στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (Willemsse & de Beer, 2012). Χαρακτηριστικό παράδειγμα υψηλής διαστρωμάτωσης στην εκπαίδευση, αποτελεί το εκπαιδευτικό σύστημα της Γερμανίας, στο οποίο ενώ υπάρχουν πολλοί διαφορετικοί τύποι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης μόνο ο ένας εξ' αυτών μπορεί να οδηγήσει στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (Willemsse & de Beer, 2012).

πανεπιστήμια. Στον τρίτο τύπο, με εκπρόσωπο την Δανία, δεν υπάρχει διάκριση στην πρωτοβάθμια και στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Πιο συγκεκριμένα, η πρωτοβάθμια και η κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση συμπεριλαμβάνονται σε ένα ενιαίο σχολείο, ενώ στην ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση υπάρχει ένας τύπος επαγγελματικού σχολείου και αρκετοί τύποι γενικών. Στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, η διαφοροποίηση μεταξύ επαγγελματικής και πανεπιστημιακής εκπαίδευσης είναι μικρή. Τέλος, στον τέταρτο τύπο, που εκπροσωπείται από την Γαλλία, χαρακτηριστικό γνώρισμα αποτελεί η μεγάλη συμμετοχή στους νηπιακούς και προ-νηπιακούς σταθμούς. Η διάρκεια της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι μεγαλύτερη και δεν υπάρχουν κατατμήσεις της κατώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Στην ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση υπάρχει μικρή κάθετη διαφοροποίηση, ενώ η τριτοβάθμια εκπαίδευση παρουσιάζει αρκετές διαφοροποιήσεις⁵.

Η εκπαίδευση παρότι αποτελεί μια από τις πρώτες κρατικές πολιτικές που υιοθετήθηκαν τον 19^ο αιώνα και εντάσσεται στην καρδιά των κοινωνικών υπηρεσιών, έχει μελετηθεί σχετικά περιορισμένα υπό το πρίσμα των διαφορετικών συστημάτων κοινωνικής προστασίας⁶ (Hega & Hokenmaier, 2002). Από τις πρώτες προσεγγίσεις που συσχετίζουν την μελέτη της εκπαιδευτικής και της κοινωνικής πολιτικής, αποτελεί αυτή του Heidenheimer (1981), ο οποίος εξετάζοντας τις δημόσιες πολιτικές που αναπτύχθηκαν στην Ευρώπη και την Αμερική, υποστηρίζει ότι η ανάπτυξη των Δυτικών κρατών πρόνοιας χαρακτηρίζεται από μια «ανταλλαγή» μεταξύ των επενδύσεων των κρατών σε δευτεροβάθμια εκπαίδευση και των επενδύσεων σε προγράμματα κοινωνικής ασφάλισης. Σε παρόμοια συμπεράσματα «αντιστάθμισης» μεταξύ δημόσιων επενδύσεων σε εκπαίδευση και επέκτασης των κοινωνικών προγραμμάτων κατέληξε και ο Hecló (1985).

---

⁵ Η τυπολογία των Hoffmeyer-Zlotnik και Warner (2007) για τα εκπαιδευτικά συστήματα, συγκλίνει με την τυπολογία του Δανικού Κοινωνικού και Πολιτιστικού Γραφείου Σχεδιασμού, σύμφωνα με το οποίο προτείνονται οι εξής ομάδες χωρών (SCP, 2004): α) Γερμανία, Βέλγιο, Ολλανδία, Ουγγαρία και Τσεχία, β) Λουξεμβούργο, Αυστρία και Σλοβακία, γ) Δανία, Φιλανδία, Σουηδία, Πορτογαλία, Εσθονία, Λιθουανία, Πολωνία και Σλοβενία και δ) Γαλλία, Ελλάδα, Ιρλανδία, Ιταλία, Ισπανία, Μεγάλη Βρετανία, Κύπρος, Μάλτα και Αυστραλία.

⁶ Τούτο δύναται να αιτιολογηθεί από το γεγονός ότι, η ανάπτυξη της εκπαιδευτικής πολιτικής και της κοινωνικής πολιτικής στα Δυτικά κράτη πρόνοιας έλαβε χώρα με αρκετά διαφοροποιημένο τρόπο (Peter et al., 2010). Για παράδειγμα, η εκπαίδευση αποτέλεσε από νωρίς «ενσωματωμένο κομμάτι» των Σκανδιναβικών κρατών πρόνοιας και της Αμερικής (σε μικρότερο βαθμό), ενώ στη Γερμανία ακόμη και σήμερα επικρατεί σχετική διαφοροποίηση μεταξύ εκπαιδευτικής και κοινωνικής πολιτικής (Peter et al., 2010).

Υπό το πρίσμα της τυπολογίας του Esping-Andersen (1990), οι Hega και Hokenmaier (2002) μελετώντας την σχέση «αντιστάθμισης» μεταξύ των δαπανών για εκπαίδευση και των δαπανών για κοινωνική ασφάλιση (σε 18 χώρες του ΟΑΣΑ για την περίοδο 1960-1990) συμπέραναν ότι, τα κράτη πρόνοιας με παρόμοιες πολιτικές κοινωνικής ασφάλισης ομαδοποιούνται με τον ίδιο τρόπο και στο πεδίο της εκπαιδευτικής πολιτικής. Ανακάλυψαν ότι, οι χώρες με τις υψηλότερες δαπάνες τόσο στον τομέα της εκπαίδευσης όσο και στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης είναι αυτές με σοσιαλδημοκρατικό σύστημα κοινωνικής προστασίας. Οι χώρες με συντηρητικά-κορπορατιστικά κράτη πρόνοιας εμφανίζουν υψηλότερες δαπάνες από τις χώρες με φιλελεύθερο κοινωνικό κράτος στα προγράμματα της κοινωνικής τους ασφάλισης, ενώ τα κράτη με φιλελεύθερο σύστημα κοινωνικής προστασίας τείνουν να δαπανούν περισσότερα στον τομέα της εκπαιδευτικής τους πολιτικής. Ακόμη, σημαντικό εύρημα της έρευνας αποτελεί η αρκετά υψηλότερη συμμετοχή στα προγράμματα γενικής εκπαίδευσης στο δευτεροβάθμιο επίπεδο των φιλελευθέρων κοινωνικών κρατών, εν συγκρίσει με τα υπόλοιπα κοινωνικά κράτη. Σε σχέση με την εκπαιδευτική ανισότητα, οι Peter et al. (2010), χρησιμοποιώντας την τυπολογία του Esping-Andersen (1990), μελέτησαν τις «εντός» και «μεταξύ» των σχολείων διαφοροποιήσεις των μαθητών συγκριτικά με το κοινωνικοοικονομικό τους υπόβαθρο, και βρήκαν ότι η κοινωνικό-οικονομική καταγωγή επηρεάζει περισσότερο τα εκπαιδευτικά αποτελέσματα των μαθητών στα συντηρητικά-κορπορατιστικά κράτη πρόνοιας, λιγότερο στα φιλελεύθερα ενώ η μικρότερη επίδραση εντοπίζεται στα σοσιαλδημοκρατικά.

Για την εκτίμηση της επίδρασης που ασκεί το εκπαιδευτικό επίπεδο των πατέρων στην εκπαιδευτική επιτυχία των παιδιών, στην μελέτη τους οι Παπαθεοδώρου και Παπαναστασίου (2011), εφάρμοσαν την μέθοδο της γενικευμένης διατεταγμένης παλινδρόμησης στα 14 παλαιότερα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, χρησιμοποιώντας την τυπολογία του Esping-Andersen (1990) σε συνδυασμό με την προσθήκη του νότιο-ευρωπαϊκού μοντέλου. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, η εκπαίδευση του πατέρα επιδρά σημαντικά στην εκπαίδευση των ατόμων όλων των υπό εξέταση χωρών. Οι χώρες στις οποίες η διαγενεακή εκπαιδευτική κινητικότητα εμφανίζεται υψηλότερη είναι αυτές με σοσιαλδημοκρατικό σύστημα

κοινωνικής προστασίας, ενώ η χαμηλότερη διαγενεακή εκπαιδευτική κινητικότητα εντοπίζεται στις χώρες του νότιο-ευρωπαϊκού μοντέλου⁷.

Μεθοδολογία

Οι δείκτες κινητικότητας

Μεταξύ των προσεγγίσεων που έχουν επικρατήσει στον ακαδημαϊκό διάλογο για την μέτρηση της διαγενεακής κοινωνικής κινητικότητας, θεμελιώδους χρησιμότητας είναι ο υπολογισμός των δεικτών κινητικότητας, οι οποίοι διακρίνονται σε απόλυτους και σχετικούς. Οι απόλυτοι δείκτες κινητικότητας διατυπώνονται σε ντετερμινιστικούς όρους και αναφέρονται στο μέγεθος των μετακινήσεων που παρατηρούνται μεταξύ των τάξεων προορισμού και προέλευσης και στην κατεύθυνση που έχουν οι μετακινήσεις αυτές. Αντιθέτως, οι σχετικοί δείκτες κινητικότητας διατυπώνονται σε στοχαστικούς όρους και αποτυπώνουν την προσδοκώμενη (ή πιθανολογούμενη) συμπεριφορά των ατόμων, παρέχοντας πληροφόρηση για τις αποστάσεις που διανύονται και ταυτόχρονα για το βαθμό κοινωνικής ρευστότητας και «ανοικτότητας» των υπό μελέτη κοινωνιών. Για την συνεπέστερη και πιο ολοκληρωμένη προσέγγιση του φαινομένου, στην παρούσα εργασία, υπολογίζονται τόσο απόλυτοι όσο και σχετικοί δείκτες.

Πιο συγκεκριμένα, για την απόλυτη προσέγγιση του φαινομένου, υπολογίζεται ο δείκτης ανοδικής κινητικότητας, ο οποίος φανερώνει τις μετακινήσεις κοινωνικής αναβάθμισης. Για να υπολογιστεί ο δείκτης αρχικά κατασκευάζεται ο πίνακας 3×3 στοιχείων ως εξής⁸ (Παπαδάκης, 1993):

$$\mathbf{N} = \begin{bmatrix} n_{11} & n_{12} & n_{13} \\ n_{21} & n_{22} & n_{23} \\ n_{31} & n_{32} & n_{33} \end{bmatrix}$$

όπου, n_{ij} ($i, j = 1, 2, 3$): ο αριθμός των ατόμων που μετακινούνται από την i κατάσταση στην j κατάσταση και

n_{ij} ($i = j$): ο αριθμός των ατόμων που παραμένουν στην ίδια κατάσταση.

---

⁷ Αντίστοιχα αποτελέσματα, υψηλής και χαμηλής διαγενεακής εκπαιδευτικής κινητικότητας των σκανδιναβικών και των νότιο-ευρωπαϊκών χωρών, εντοπίζονται και στις έρευνες των Causa, Dantan και Johansson (2009) και OECD (2010).

⁸ Όλοι οι τύποι των δεικτών παρουσιάζονται για τα τρία διαφορετικά επίπεδα μετακίνησης -χαμηλό, μεσαίο, υψηλό- που θα ακολουθηθούν. Τα επίπεδα περιγράφονται αναλυτικότερα σε επόμενη ενότητα.

Έπειτα, εφαρμόζεται ο τύπος της ανοδικής κινητικότητας (Παπαδάκης, 1993):

$$u = \frac{1}{N} \sum_{j>i} n_{ij}$$

όπου, N : ο συνολικός αριθμός των ατόμων και

n_{ij} : όσα στοιχεία βρίσκονται στην δεξιά πλευρά της κύριας διαγωνίου του N .

Για τον υπολογισμό των σχετικών δεικτών, αρχικά θα κατασκευαστούν Μαρκοβιανοί πίνακες (ή πίνακες μετάβασης) 3×3 στοιχείων, οι οποίοι παρέχουν πληροφορίες για τις πιθανότητες κοινωνικής στασιμότητας, ανόδου και καθόδου των ατόμων (Bartholomew, 1982/1996):

$$\mathbf{P} = \begin{bmatrix} p_{11} & p_{12} & p_{13} \\ p_{21} & p_{22} & p_{23} \\ p_{31} & p_{32} & p_{33} \end{bmatrix}$$

όπου, p_{ij} ($i, j= 1, 2, 3$): η πιθανότητα των ατόμων να μεταβούν από την i κατάσταση στην j κατάσταση και

p_{ij} ($i=j$): η πιθανότητα των ατόμων να παραμείνουν στην ίδια κατάσταση.

Βάσει των πινάκων μετάβασης θα υπολογιστεί ο δείκτης κινητικότητας των Prais - Shorrocks, προκειμένου να πληροφορηθούμε σχετικά με την κοινωνική ρευστότητα των υπό μελέτη κοινωνιών (Symeonaki, Karamessini & Stamatopoulou, 2019):

$$M (PS) = \left(\frac{1}{k-1} \right) (k - tr (\mathbf{P}))$$

όπου, k : ο αριθμός των (τριών) καταστάσεων και

$tr (\mathbf{P})$: το άθροισμα των στοιχείων της κύριας διαγωνίου του $\mathbf{P}$.

Ακόμη, προκειμένου να έχουμε σαφέστερη εικόνα σχετικά με το μέγεθος των αποστάσεων που διένυσαν τα άτομα, υπολογίζεται ο δείκτης του Bartholomew (Bartholomew, 1982/1996· Symeonaki et al., 2019):

$$M (B) = \frac{1}{k} \sum_{i=1}^k \sum_{j=1}^k p_{ij} |i - j|$$

όπου, k : ο αριθμός των (τριών) καταστάσεων και

p_{ij} : η πιθανότητα μετάβασης από την i κατάσταση στην j κατάσταση.

Τα διακριτά συστήματα κοινωνικής προστασίας

Πέραν της αναγνώρισης της κοινωνικής καταγωγής ως βασικής σφαίρας διαμόρφωσης των εκπαιδευτικών αποτελεσμάτων, στην παρούσα εργασία επιχειρείται να εξεταστεί η επίδραση που ασκείται υπό το πρίσμα των διακριτών κοινωνικών κρατών, μέσω της ομαδοποίησής των υπό μελέτη χωρών σύμφωνα με το σύστημα κοινωνικής προστασίας που ακολουθούν. Στην ανάλυση υιοθετούνται τόσο βαθιά εδραιωμένοι όσο και σχετικά ανερχόμενοι τύποι κρατών πρόνοιας.

Σημείο έναρξης αποτελεί η δημοφιλής τυπολογία του Esping-Andersen (1990)⁹, ο οποίος εφαρμόζοντας το τριπλό κριτήριο της από-εμπορευματοποίησης, της κοινωνικής διαστρωμάτωσης και του ρόλου κράτους-αγοράς, κατέληξε στην διάκριση τριών καθεστώτων κρατών ευημερίας: του σοσιαλδημοκρατικού, του συντηρητικού-κορπορατιστικού και του φιλελεύθερου. Στο σοσιαλδημοκρατικό καθεστώς που αναπτύχθηκε στις σκανδιναβικές χώρες και την Ολλανδία, το κοινωνικό κράτος παρεμβαίνει εκτεταμένα και επιτυγχάνονται υψηλά επίπεδα αναδιανομής, καθώς οι κοινωνικές παροχές είναι καθολικές και θεμελιώνονται στην ιδιότητα του πολίτη. Στο συντηρητικό-κορπορατιστικό καθεστώς, με κύριους εκπροσώπους τις χώρες της ηπειρωτικής Ευρώπης, το κοινωνικό κράτος έχει διευρυμένο ρόλο, ταυτόχρονα όμως τίθεται ως κύριος στόχος η διατήρησή των κοινωνικών θέσεων που έχουν επιτευχθεί στην αγορά εργασίας. Η οικογένεια θεωρείται ως καίρια πηγή ευημερίας, με αποτέλεσμα η φορολογική πολιτική και οι παροχές κοινωνικής ασφάλισης να σχεδιάζονται για την υποστήριξη του αρχηγού της οικογένειας. Στο φιλελεύθερο καθεστώς, που αναπτύχθηκε κυρίως στις αγγλοσαξονικές χώρες, το κοινωνικό κράτος έχει «ασθενή» ρόλο προσφέροντας ένα ύστατο δίκτυ ασφαλείας χαμηλών και επιλεκτικών παροχών, μετά από έλεγχο των πόρων και εφόσον η αγορά και η οικογένεια έχουν αποτύχει.

---

⁹ Η τυπολογία του Esping-Andersen παρά το πλήθος κριτικών που της έχουν ασκηθεί, συνεχίζει να επηρεάζει καθοριστικά τις σύγχρονες διερευνήσεις. Ενδεικτικά σε σχέση με τις κριτικές βλ. Bonoli (1997), Kasza (2002) και Sainsbury (1994).

Θεωρώντας εξίσου θεμελιωτικές τις προσεγγίσεις περί ύπαρξης ενός διακριτού νότιο-ευρωπαϊκού μοντέλου κοινωνικής προστασίας (Πετμεζίδου & Παπαθεοδώρου, 2004· Ferrera, 1996· Leibfried, 1993), στην ανάλυση εφαρμόζεται και η διάκρισή αυτή. Στο νότιο (ή μεσογειακό) καθεστώς, που αναπτύχθηκε στις χώρες της Νότιας Ευρώπης, το κοινωνικό κράτος είναι εξαιρετικά ελλειμματικό και το βάρος της κοινωνικής προστασίας αναλαμβάνεται σε σημαντικό βαθμό από την οικογένεια. Ακόμη, βασικά χαρακτηριστικά αποτελούν ο υψηλός βαθμός κατακερματισμού και πόλωσης του συστήματος αναπλήρωσης του εισοδήματος, οι έντονες πελατειακές σχέσεις και η υπερπροστασία έναντι του κινδύνου του γήρατος (Πετμεζίδου & Παπαθεοδώρου, 2004).

Καταληκτικά, στην ανάλυση συμπεριλαμβάνονται κράτη από το μετά-κομμουνιστικό καθεστώς κοινωνικής προστασίας, όπως αυτό προκύπτει από την μελέτη του Fenger (2007). Ο Fenger (2007), ακολουθώντας την τυπολογία του Esping-Andersen (1990), διακρίνει τρεις βασικούς υποτύπους μετά-κομμουνιστικών κοινωνικών κρατών. Ο πρώτος υποτύπος, χαρακτηρίζεται ως τύπος της πρώην-ΕΣΣΔ, αναπτύχθηκε στην Λευκορωσία, στην Εσθονία, στην Λετονία, στην Λιθουανία, στην Ρωσία και στην Ουκρανία και παρατηρείται ότι βάσει των συνολικών κρατικών δαπανών προσομοιάζει με το συντηρητικό- κορπορατιστικό καθεστώς. Ο δεύτερος υποτύπος, ο οποίος χαρακτηρίζεται ως μετά-κομμουνιστικό καθεστώς Ευρωπαϊκού τύπου, αναπτύχθηκε στις χώρες της Βουλγαρίας, της Κροατίας, της Τσεχίας, της Ουγγαρίας, της Πολωνίας και της Σλοβακίας και μοιράζεται αρκετά κοινά χαρακτηριστικά με το προαναφερθέν καθεστώς. Η σημαντικότερη διαφορά εντοπίζεται στα υψηλότερα επίπεδα προαγωγής της ισότητας. Ο τελευταίος υποτύπος, χαρακτηρίζεται ως αναπτυσσόμενος, εκπροσωπείται από την Γεωργία, την Ρουμανία και την Μολδαβία, βρίσκεται ακόμη σε πρώιμο στάδιο και παρουσιάζει εξαιρετικά χαμηλές κρατικές και κοινωνικές δαπάνες¹⁰.

---

¹⁰ Θα θέλαμε να σημειωθεί ότι, η ένταξη του μετά-κομμουνιστικού καθεστώτος γίνεται με επιφύλαξη. Αφενός πολλοί υποστηρίζουν ότι το κοινωνικό κράτος αυτών των χωρών είναι ακόμη υπό διαμόρφωση (στοιχείο που όμως απορρίπτεται σύμφωνα με τη μελέτη του Fenger) και αφετέρου δεν μπορούμε να είμαστε βέβαιες για το αν η διαγενεακή κινητικότητα που θα υπολογιστεί αφορά αποκλειστικά τους απόγονους που μεγάλωσαν υπό τη νέα οικονομική και κοινωνική οργάνωση αυτών των χωρών. Ωστόσο, θεωρήσαμε πρόσφορη την παραγωγή γνώσης για ένα καθεστώς που δεν έχει μελετηθεί ακόμη εκτεταμένα και γι' αυτό αποφασίστηκε η ένταξή του στην ανάλυση.

Το δείγμα και οι συμμετέχοντες στην έρευνα

Για τις ανάγκες της παρούσας ανάλυσης αντλούνται στοιχεία από την Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα, η οποία διεξάγεται κάθε δύο χρόνια από το 2002 και αποτελεί μια από τις πιο αξιόπιστες συγκριτικές - διαχρονικές έρευνες στάσεων των Ευρωπαίων πολιτών (European Social Survey, 2018α). Μέχρι στιγμής στην έρευνα έχουν συμμετάσχει τριάντα οκτώ χώρες σε έναν ή και περισσότερους γύρους, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα. Το ερωτηματολόγιο της έρευνας σχεδιάζεται κεντρικά και διακρίνεται σε δυο βασικά μέρη. Στην βασική του ενότητα, συμπεριλαμβάνονται επαναλαμβανόμενες κεντρικές ανά τους γύρους ενότητες, με σκοπό να είναι εφικτή η συγκρισιμότητα, των αλλαγών ή της διατήρησης των απόψεων των αποκρινόμενων σε ένα εύρος κοινωνικών θεμάτων, που αφορούν την αξιολόγηση της υποκειμενικής ευημερίας, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και την κοινωνική εμπιστοσύνη, την πολιτική συμπεριφορά και τις πεποιθήσεις, τα ζητήματα φύλου και νοικοκυριού, τις ανθρώπινες αξίες και τα κοινωνικά και δημογραφικά χαρακτηριστικά (European Social Survey, 2001). Οι υπόλοιπες ενότητες εναλλάσσονται ανά τους γύρους, μελετώντας διαφορετικά θέματα, τα οποία επιλέγονται βάσει ενός διεθνούς διαγωνισμού (European Social Survey, 2001). Ο σχεδιασμός του ερωτηματολογίου γίνεται στη (βρετανική) αγγλική γλώσσα και έπειτα ακολουθεί η μετάφραση του από τις εθνικές ομάδες στις γλώσσες των χωρών που συμμετέχουν στην έρευνα¹¹ (European Social Survey, 2018β).

Ο δειγματοληπτικός σχεδιασμός στην Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα καθορίζεται με «ευελιξία» μεταξύ των συμμετεχουσών χωρών (σύμφωνα με τον Kish, 1994), και κατ' αυτό τον τρόπο τα δειγματοληπτικά σχέδια ενώ είναι πάντοτε πιθανοτήτων, παράλληλα εξαρτώνται από τα διαθέσιμα δειγματοληπτικά πλαίσια, την εμπειρία και τα κόστη που προκύπτουν σε κάθε χώρα (The ESS Sampling Expert Panel, 2016). Ως βασικές αρχές διασφάλισης της ορθής δειγματοληψίας έχουν οριστεί: «η χρήση δειγμάτων πιθανοτήτων», βάσει της οποίας κάθε μέλος του πληθυσμού-στόχου έχει μια ίση μη μηδενική πιθανότητα συμπερίληψης του στο δείγμα, «η καλύτερη δυνατή κάλυψη του πληθυσμού-στόχου της έρευνας, μέσω της χρήσης των καλύτερων

---

¹¹ Η μετάφραση του ερωτηματολογίου γίνεται σύμφωνα με τη μεθοδολογία TRAPD (Translation, Review, Adjudication, Pretesting and Documentation) και πραγματοποιείται για κάθε γλώσσα που χρησιμοποιείται ως πρώτη από το 5% (και άνω) του πληθυσμού (European Social Survey, 2018β). Ενδεικτικά, βλ. Harkness (2003).

διαθέσιμων διοικητικών πηγών για την δημιουργία του πιο εξαντλητικού πλαισίου»¹² και «η παρόμοια στατιστική ακρίβεια μεταξύ των χωρών», βάσει της οποίας ως ελάχιστο αποτελεσματικό μέγεθος δείγματος έχουν οριστεί τα 1500 άτομα¹³ (The ESS Sampling Expert Panel, 2016).

Ο υπό έρευνα πληθυσμός-στόχος όλων των χωρών, απαρτίζεται από άτομα ηλικίας άνω των 15 ετών, που διαμένουν σε ιδιωτικά νοικοκυριά, ανεξαρτήτως εθνικότητας, ιθαγένειας ή ομιλούμενης γλώσσας (The ESS Sampling Expert Panel, 2016). Η συλλογή των δεδομένων πραγματοποιείται με προσωπική συνέντευξη, ενώ ως γενικός στόχος ελάχιστου ποσοστού απόκρισης έχει τεθεί το 70% (European Social Survey, 2018α). Για την διασφάλιση της εφαρμογής των υψηλών μεθοδολογικών προδιαγραφών, μετά το πέρας των γύρων ακολουθείται μια σειρά δραστηριοτήτων που αφορούν την αξιολόγησή της ποιότητας των δεδομένων¹⁴.

Στην παρούσα εργασία χρησιμοποιούνται τα πρωτογενή δεδομένα των γύρων 1 με 8 (έτη 2002 έως 2016)¹⁵ για όσες χώρες αφενός συμβαδίζουν με την ομαδοποίηση των διακριτών συστημάτων κοινωνικής προστασίας που περιγράφηκε παραπάνω και αφετέρου συμμετείχαν σε τουλάχιστον τέσσερις γύρους. Σύμφωνα με τα παραπάνω, προκύπτει η ανάλυση 24 ευρωπαϊκών χωρών (Νορβηγία, Φιλανδία, Ολλανδία, Δανία, Σουηδία, Βέλγιο, Γαλλία, Γερμανία, Αυστρία, Ισπανία, Πορτογαλία, Ελλάδα, Ιταλία, Ιρλανδία, Ενωμένο Βασίλειο, Πολωνία, Τσεχία, Ουγγαρία, Σλοβακία, Βουλγαρία, Εσθονία, Ουκρανία, Ρωσία και Λιθουανία) οι οποίες παρουσιάζονται στον Πίνακα 1 μαζί με τα κοινωνικά και δημογραφικά τους χαρακτηριστικά.

---

¹² Είναι κατανοητό ότι, οι διαφορές μεταξύ των πλαισίων είναι αναμενόμενες, «καθώς υπάρχουν χώρες με διαθέσιμες (για την κοινωνική έρευνα) αξιόπιστες λίστες των κατοίκων τους, όπως η Νορβηγία, χώρες με διαθέσιμες (για την κοινωνική έρευνα) αξιόπιστες λίστες των κτιρίων/ διευθύνσεων τους, όπως είναι το Ενωμένο Βασίλειο και χώρες χωρίς τις παραπάνω λίστες, όπως η Βουλγαρία» (The ESS Sampling Expert Panel, 2016).

¹³ Για τις χώρες με πληθυσμό κάτω των δυο εκατομμυρίων κατοίκων, ελάχιστο αποτελεσματικό μέγεθος δείγματος θεωρούνται τα 800 άτομα (The ESS Sampling Expert Panel, 2016).

¹⁴ Ενδεικτικά για την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων, βλ. Beullens, Matsuo, Loosveldt & Vandenplas (2014), Koch (2018) και Koch, Halbherr, Stoop & Kappelhof (2014).

¹⁵ Ο Γύρος 9 (2018) δεν εντάχθηκε στην ανάλυση λόγω των ελάχιστων μέχρι στιγμής δημοσιευμένων αποτελεσμάτων. Ωστόσο, υπολογίστηκαν οι πίνακες μετάβασης για όλες τις υπό μελέτη χώρες που είχαν δημοσιεύσει τα αποτελέσματά τους μέχρι και τις 15 Ιανουαρίου 2020.

Πίνακας 1. Τα κοινωνικά και δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος

Κράτος πρ.	N	Άνδρες (%)	Γυναίκες (%)	Ηλικία Μέση τιμή(SD)	Παντρεμένοι (%)	Εργασία* (%)	Εκπαίδευση** (%)
Σοσιαλδημοκρατικό							
Νορβηγία							
2002	2.036	54,2	45,8	46 (17,04)	51,3	62,4	69,3
2004	1.760	51,9	48,1	46 (17,29)	53,1	61,5	56,3
2006	1.750	50,9	49,1	46 (18,13)	49,5	62,0	54,4
2008	1.549	52,1	47,9	46 (17,85)	47,6	62,8	56,0
2010	1.549	50,4	49,6	46 (19,05)	46,0	57,6	55,1
2012	1.624	52,8	47,2	46 (18,17)	48,2	61,2	54,4
2014	1.436	53,2	46,8	47 (18,68)	44,3	59,0	52,0
2016	1.545	53,8	46,2	47 (18,86)	45,4	58,6	49,3
Φιλανδία							
2002	2.000	48,0	52,0	46 (18,49)	50,3	52,4	75,1
2004	2.022	46,9	53,1	47 (18,64)	50,1	51,3	71,7
2006	1.896	48,5	51,5	48 (19,04)	50,8	51,5	70,0
2008	2.195	49,1	50,9	48 (18,76)	48,9	53,3	69,4
2010	1.878	48,5	51,5	49 (19,25)	-	47,1	60,1
2012	2.197	48,9	51,1	50 (18,88)	48,2	49,9	58,7
2014	2.087	49,2	50,8	51 (19,07)	48,9	46,9	55,8
2016	1.925	49,9	50,1	50 (18,96)	48,0	48,6	52,5
Ολλανδία							
2002	2.364	45,7	54,3	46 (16,78)	63,2	48,3	78,3
2004	1.881	42,5	57,5	47 (17,11)	61,2	48,7	76,3
2006	1.889	47,5	52,5	47 (17,25)	56,4	51,5	68,5
2008	1.778	48,7	51,3	47 (17,36)	56,0	54,0	73,8
2010	1.829	46,9	53,1	48 (17,26)	57,1	52,8	69,2
2012	1.845	46,9	53,1	49 (17,85)	55,8	51,3	67,4
2014	1.919	45,1	54,9	48 (18,32)	53,3	49,0	65,6
2016	1.681	45,1	54,9	48 (18,85)	50,9	48,9	65,5
Δανία							
2002	1.506	50,7	49,3	46 (17,64)	55,0	60,2	71,5
2004	1.487	48,6	51,4	47 (17,80)	54,4	55,3	60,9
2006	1.505	49,0	51,0	50 (17,50)	56,7	56,6	57,3
2008	1.610	49,6	50,4	49 (18,07)	57,0	56,9	60,0
2010	1.576	51,3	48,7	48 (18,47)	53,6	52,3	61,8
2012	1.650	50,5	49,5	49 (19,02)	52,5	60,9	58,8
2014	1.502	51,9	48,1	48 (18,94)	50,7	52,3	57,1
Σουηδία							
2006	1.927	49,4	50,6	47 (18,71)	43,9	60,9	74,2
2008	1.830	50,2	49,8	48 (19,27)	45,2	60,8	73,5
2010	1.497	48,0	52,0	49 (19,24)	42,8	55,7	61,1
2012	1.847	51,3	48,7	48 (19,01)	45,9	54,1	57,4
2014	1.791	49,9	50,1	50 (19,90)	43,8	54,7	52,5
2016	1.551	49,9	50,1	52 (19,06)	49,9	54,8	49,3
Συντηρητικό							
Βέλγιο							
2002	1.899	51,5	48,5	45 (18,29)	53,5	50,5	72,1
2004	1.778	49,2	50,8	45 (18,31)	51,9	47,4	72,5
2006	1.798	46,7	53,3	46 (18,65)	54,1	48,2	72,2
2008	1.760	49,1	50,9	46 (18,73)	50,3	50,2	69,3
2010	1.704	48,1	51,9	47 (18,86)	50,4	48,8	59,6
2012	1.869	48,7	51,3	47 (19,08)	50,4	48,3	58,8
2014	1.769	50,7	49,3	47 (18,97)	49,0	49,0	56,8
2016	1.766	50,2	49,8	47 (18,87)	49,5	47,8	57,7

Πίνακας 1 (Συνέχεια)

Κράτος πρ.	<i>N</i>	Άνδρες (%)	Γυναίκες (%)	Ηλικία Μέση τιμή(SD)	Παντρεμένοι (%)	Εργασία*	Εκπαίδευση**
						(%)	(%)
Συντηρητικό							
Γαλλία							
2002	1.503	46,9	53,1	45 (17,84)	57,8	47,9	74,0
2004	1.806	47,7	52,3	47 (17,84)	58,0	52,1	74,2
2006	1.986	48,7	51,3	46 (17,44)	55,9	54,5	73,9
2008	2.073	46,0	54,0	46 (18,44)	51,8	51,9	69,8
2010	1.728	47,7	52,3	48 (18,42)	51,9	51,0	72,6
2012	1.968	45,9	54,1	49 (18,17)	51,3	50,2	72,1
2014	1.917	48,0	52,0	46 (17,64)	53,5	52,9	67,5
2016	2.070	48,7	51,3	50 (19,00)	48,0	47,7	70,0
Γερμανία							
2002	2.919	48,1	51,9	47 (17,72)	56,2	47,9	68,8
2004	2.870	47,4	52,6	47 (17,85)	54,9	45,5	69,2
2006	2.916	49,4	50,6	48 (17,92)	54,0	47,6	71,5
2008	2.751	53,4	46,6	49 (17,40)	55,4	52,0	64,6
2010	3.032	51,5	48,5	47 (18,46)	54,4	50,1	65,8
2012	2.958	50,3	49,7	48 (18,55)	54,5	49,7	60,3
2014	3.045	50,7	49,3	49 (18,45)	55,7	51,7	56,5
2016	2.852	53,0	47,0	48 (18,54)	54,0	53,4	52,9
Αυστρία							
2002	2.257	47,5	52,5	45 (16,42)	58,4	59,3	87,7
2004	2.256	46,6	53,4	41 (17,27)	52,2	48,4	88,9
2006	2.405	46,3	53,7	42 (17,34)	52,1	58,6	85,3
2008	2.255	46,3	53,7	45 (18,19)	47,8	54,0	82,3
2010	2.259	46,9	53,1	42 (17,30)	49,3	55,7	70,5
2014	1.795	47,8	52,2	49 (18,02)	44,5	53,3	73,6
2016	2.010	45,4	54,6	48 (17,01)	56,5	59,2	75,0
Νότιο-Ευρωπαϊκό							
Ισπανία							
2002	1.729	47,3	52,7	46 (19,03)	58,5	44,0	77,4
2004	1.663	51,0	49,0	45 (18,72)	58,3	53,3	73,1
2006	1.875	48,3	51,7	46 (18,93)	54,6	54,1	73,3
2008	2.576	48,2	51,8	46 (18,98)	54,8	53,0	76,7
2010	1.885	48,5	51,5	46 (18,40)	51,7	47,8	70,8
2012	1.889	48,3	51,7	48 (17,99)	54,9	43,7	73,1
2014	1.925	51,3	48,7	49 (18,65)	53,7	45,6	71,1
2016	1.958	49,7	50,3	50 (18,21)	54,5	48,5	67,6
Πορτογαλία							
2002	1.511	45,1	54,9	45 (18,62)	64,9	51,7	90,9
2004	2.052	41,6	58,4	47 (19,04)	61,8	42,7	91,3
2006	2.222	41,0	59,0	49 (18,84)	61,6	48,4	89,8
2008	2.367	40,8	59,2	50 (19,66)	62,4	42,9	89,3
2010	2.150	39,9	60,1	54 (19,21)	55,6	37,2	88,8
2012	2.151	39,9	60,1	50 (18,95)	55,7	40,4	89,4
2014	1.265	46,7	53,3	52 (19,50)	57,8	41,8	83,3
2016	1.270	42,6	57,4	50 (18,29)	56,1	49,6	76,7
Ελλάδα							
2002	2.566	44,1	55,9	48 (18,56)	66,6	42,8	86,6
2004	2.406	44,1	55,9	48 (18,38)	66,3	39,6	83,1
2008	2.072	46,1	53,9	43 (15,97)	65,2	58,3	75,4
2010	2.715	44,4	55,6	46 (18,15)	60,7	39,0	77,8

Πίνακας 1 (Συνέχεια)

Κράτος πρ.	N	Άνδρες (%)	Γυναίκες (%)	Ηλικία Μέση τιμή(SD)	Παντρεμένοι (%)	Εργασία*	Εκπαίδευση**
Νότιο-Ευρωπαϊκό							
Ιταλία							
2002	1.207	44,8	55,2	46 (17,78)	60,5	48,7	91,6
2004	1.529	51,6	48,4	46 (17,74)	58,3	45,6	87,3
2012	960	47,8	52,2	47 (18,28)	52,8	49,5	77,6
2016	2.626	48,9	51,1	49 (19,12)	51,5	47,4	86,8
Φιλελεύθερο							
Ιρλανδία							
2002	2.046	45,6	54,4	45 (17,61)	55,3	51,0	70,6
2004	2.286	42,5	57,5	45 (17,89)	58,0	49,3	69,8
2006	1.800	46,7	53,3	44 (17,57)	55,4	51,4	59,9
2008	1.764	47,3	52,7	46 (17,73)	57,8	44,8	59,4
2010	2.576	46,3	53,7	43 (18,25)	47,5	37,7	62,3
2012	2.628	48,2	51,8	45 (17,63)	53,7	40,9	59,2
2014	2.390	45,9	54,1	46 (17,92)	54,7	45,5	60,0
2016	2.757	47,9	52,1	48 (17,58)	56,4	49,5	48,6
E.B.							
2002	2.052	48,6	51,4	46 (18,29)	55,7	54,4	68,4
2004	1.897	48,9	51,1	46 (18,52)	51,7	51,2	74,8
2006	2.394	47,5	52,5	47 (18,79)	54,0	55,1	60,2
2008	2.352	47,6	52,4	46 (18,30)	52,8	53,2	55,8
2010	2.422	45,4	54,6	47 (18,69)	52,6	51,7	64,9
2012	2.286	43,4	56,6	49 (19,03)	55,3	48,1	62,9
2014	2.264	46,5	53,5	50 (18,24)	54,9	51,0	55,5
2016	1.959	45,5	54,5	49 (18,59)	53,3	54,1	53,7
Μετα-Κομμουνιστικό							
Πολωνία							
2002	2.110	49,0	51,0	43 (18,65)	57,6	40,1	85,1
2004	1.716	48,8	51,2	42 (18,06)	58,1	44,0	84,5
2006	1.721	47,5	52,5	44 (18,54)	56,0	44,7	84,8
2008	1.619	47,2	52,8	45 (18,99)	56,9	46,8	78,1
2010	1.751	48,1	51,9	44 (18,91)	56,1	48,5	75,3
2012	1.898	47,9	52,1	46 (18,87)	58,4	48,1	76,4
2014	1.615	45,6	54,4	47 (18,81)	57,2	48,2	76,8
2016	1.694	47,7	52,3	47 (18,28)	55,9	50,3	72,9
Τσεχία							
2002	1.360	50,9	49,1	49 (17,26)	64,4	52,8	86,2
2004	3.026	47,2	52,8	46 (17,65)	57,3	48,7	89,8
2008	2.018	48,7	51,3	45 (16,83)	56,1	57,5	87,9
2010	2.386	51,0	49,0	44 (17,20)	51,1	53,2	77,0
2012	2.009	51,0	49,0	45 (17,06)	57,8	55,2	72,0
2014	2.148	47,8	52,2	45 (16,91)	55,5	55,7	72,9
2016	2.269	48,8	51,2	43 (17,13)	49,7	60,4	75,3
Ουγγαρία							
2002	1.685	48,0	52,0	46 (18,25)	55,3	43,0	86,5
2004	1.498	42,0	58,0	47 (18,14)	54,3	47,4	75,8
2006	1.518	42,3	57,7	48 (18,19)	53,3	44,9	83,6
2008	1.544	46,3	53,7	47 (18,96)	52,0	40,6	84,1
2010	1.561	45,8	54,2	48 (18,35)	47,3	47,4	76,1
2012	2.014	44,9	55,1	47 (18,17)	44,3	45,9	76,5
2016	1.614	42,3	57,7	51 (18,72)	48,3	55,2	80,3
Σλοβακία							
2004	1.512	50,3	49,7	42 (17,88)	57,1	48,7	87,3

Πίνακας 1 (Συνέχεια)

Κράτος πρ.	N	Άνδρες (%)	Γυναίκες (%)	Ηλικία Μέση τιμή(SD)	Παντρεμένοι (%)	Εργασία*	Εκπαίδευση**
Μετα-Κομμουνιστικό							
Σλοβακία							
2006	1.766	48,4	51,6	43 (17,88)	55,5	52,2	86,4
2008	1.810	41,4	58,6	47 (16,84)	59,7	49,2	87,3
2010	1.856	42,5	57,5	48 (17,05)	62,0	48,1	81,3
2012	1.847	43,2	56,8	47 (16,06)	62,5	56,0	72,7
Βουλγαρία							
2006	1.400	40,0	60,0	48 (17,27)	66,1	44,2	80,0
2008	2.230	43,8	56,2	49 (17,32)	67,9	48,1	81,0
2010	2.434	44,9	55,1	51 (17,53)	59,7	39,8	78,2
2012	2.260	43,1	56,9	52 (16,73)	59,3	44,1	76,9
Εσθονία							
2004	1.989	41,1	58,9	47 (19,56)	43,5	50,8	66,8
2006	1.517	43,5	56,5	47 (19,31)	43,9	55,4	65,1
2008	1.661	42,4	57,6	48 (19,24)	-	53,6	63,3
2010	1.793	40,3	59,7	49 (19,47)	42,3	47,7	58,0
2012	2.380	42,0	58,0	49 (19,51)	41,6	50,7	56,6
2014	2.051	40,7	59,3	50 (19,08)	44,3	54,8	51,9
2016	2.019	45,8	54,2	50 (18,99)	40,3	56,9	55,1
Ουκρανία							
2004	2.031	37,4	62,5	48 (18,10)	62,3	40,4	49,4
2006	2.002	42,7	57,3	48 (18,36)	63,0	39,6	47,5
2008	1.845	37,9	62,1	46 (17,77)	58,3	50,2	41,6
2010	1.931	36,8	63,2	46 (18,13)	55,7	44,0	32,4
2012	2.178	38,4	61,6	46 (18,20)	57,1	43,2	37,6
Ρωσία							
2006	2.437	41,6	58,4	44 (18,39)	52,6	52,3	52,1
2008	2.512	42,4	57,6	44 (18,41)	54,1	54,6	47,4
2010	2.595	42,2	57,8	44 (17,61)	52,6	53,1	47,7
2012	2.484	39,9	60,1	44 (17,34)	51,5	59,4	36,2
2016	2.430	44,9	55,1	44 (17,35)	52,2	58,9	33,5
Λιθουανία							
2010	1.678	34,0	66,0	48 (18,74)	45,3	43,7	55,4
2012	2.109	43,6	56,4	45 (18,23)	53,3	52,6	60,2
2014	2.250	40,9	59,1	46 (18,30)	53,0	53,9	58,3
2016	2.122	43,2	56,8	47 (18,25)	57,3	56,9	56,3

Πηγή: Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα, Γύροι 1-8

* Η μεταβλητή αναφέρεται στην αμειβόμενη εργασία και ως περίοδος αναφοράς ορίζονται οι τελευταίες επτά ημέρες.

** Η μεταβλητή αφορά μέχρι και το επίπεδο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Μετρήσεις και ανάλυση

Για τους σκοπούς της εργασίας, οι ερωτήσεις που αναλύθηκαν είναι όλες τακτικού επιπέδου μέτρησης, βρίσκονται στην κεντρική ενότητα των κοινωνικών και δημογραφικών στοιχείων και αφορούν: το επίπεδο εκπαίδευσης του/ης ερωτώμενου/ης, το επίπεδο εκπαίδευσης του πατέρα του/ης ερωτώμενου/ης και το επίπεδο εκπαίδευσης της μητέρας του/ης ερωτώμενου/ης. Στον Πίνακα 2, παρουσιάζονται οι μεταβλητές που χρησιμοποιήθηκαν¹⁶.

Πίνακας 2. Οι ερωτήσεις που χρησιμοποιήθηκαν: Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα

Ερωτήσεις	Αριθμός ερώτησης	Τιμές Μεταβλητής	Ονομασία μεταβλητής
Γύρος 1			
Ποιο είναι το ανώτατο επίπεδο εκπαίδευσης το οποίο έχετε ολοκληρώσει με επιτυχία;	F6	0 – 5*	edulvla
Ποιο είναι το ανώτατο επίπεδο εκπαίδευσης του πατέρα σας;	F45	0 – 5*	edulvlfa
Ποιο είναι το ανώτατο επίπεδο εκπαίδευσης της μητέρας σας;	F51	0 – 5*	edulvlma
Γύρος 2-4			
Ποιο είναι το ανώτατο επίπεδο εκπαίδευσης το οποίο έχετε ολοκληρώσει με επιτυχία;	F6	0 – 5*	edulvla
Ποιο είναι το ανώτατο επίπεδο εκπαίδευσης του πατέρα σας;	F49	0 – 5*	edulvlfa
Ποιο είναι το ανώτατο επίπεδο εκπαίδευσης της μητέρας σας;	F55	0 – 5*	edulvlma
Γύρος 5			
Ποιο είναι το ανώτατο επίπεδο εκπαίδευσης το οποίο έχετε ολοκληρώσει με επιτυχία;	F15	0 – 7**	eisced
Ποιο είναι το ανώτατο επίπεδο εκπαίδευσης του πατέρα σας;	F58	0 – 7**	eiscedf
Ποιο είναι το ανώτατο επίπεδο εκπαίδευσης της μητέρας σας;	F64	0 – 7**	eiscedm
Γύρος 6-8			
Ποιο είναι το ανώτατο επίπεδο εκπαίδευσης το οποίο έχετε ολοκληρώσει με επιτυχία;	F15	0 – 7**	eisced
Ποιο είναι το ανώτατο επίπεδο εκπαίδευσης του πατέρα σας;	F52	0 – 7**	eiscedf
Ποιο είναι το ανώτατο επίπεδο εκπαίδευσης της μητέρας σας;	F56	0 – 7**	eiscedm

* Οι μεταβλητές λαμβάνουν τις τιμές: 0= Not possible to harmonise into 5 level ISCED, 1= Less than lower secondary (ISCED 0-1), 2= Lower secondary education completed (ISCED 2), 3=Upper secondary education completed (ISCED 3), 4= Post-secondary non tertiary education completed (ISCED 4), 5= Tertiary education completed (ISCED 5-6)

** Οι μεταβλητές λαμβάνουν τις τιμές: 0= Not possible to harmonise into ES-ISCED, 1= ES-ISCED I, less than lower secondary, 2= ES-ISCED II, lower secondary, 3= ES-ISCED IIIb, lower tier upper secondary, 4=ES-ISCED IIIa, upper tier upper secondary, 5= ES-ISCED IV, advanced vocational, sub-degree, 6= ES-ISCED V1, lower tertiary education, BA level, 7= ES-ISCED V2, higher tertiary education, >=MA level

¹⁶ Η επακριβής παρουσίαση των ερωτημάτων σύμφωνα με το ερωτηματολόγιο της Ευρωπαϊκής Κοινωνικής Έρευνας, γίνεται στον Πίνακα Α1 του Παραρτήματος.

Η χρήση των διαφορετικών μεταβλητών για τους Γύρους 1-4 και 5-8, οφείλεται αφενός στην αναδρομική αλλαγή των επιπέδων εκπαίδευσης που αποφασίστηκε να εφαρμοστεί από την Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα το 2009 και αφετέρου από τα νέα επίπεδα διαβάθμισης που προτάθηκαν από την Διεθνή Πρότυπη Ταξινόμηση της Εκπαίδευσης το 2010. Συνεπώς, η μεταβλητή που χρησιμοποιείται στους Γύρους 1-4 ακολουθεί κατά βάση την Διεθνή Πρότυπη Ταξινόμηση της Εκπαίδευσης του 1997, ενώ η μεταβλητή που χρησιμοποιείται στους Γύρους 5-8 ακολουθεί κατά βάση την Διεθνή Πρότυπη Ταξινόμηση της Εκπαίδευσης του 2011 (European Social Survey, 2018γ· 2018δ· 2018ε).

Η εναρμόνισή των παραπάνω μεταβλητών προκύπτει με την ομαδοποίηση που εφαρμόστηκε σύμφωνα με τις οδηγίες της Διεθνούς Πρότυπης Ταξινόμησης της Εκπαίδευσης του 2011 (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization Institute for Statistics, 2012). Όπως φαίνεται στον Πίνακα 3, τα εκπαιδευτικά επίπεδα των ερωτώμενων και των γονέων τους διακρίθηκαν σε τρία επίπεδα εκπαίδευσης: χαμηλό, μεσαίο και υψηλό. Στο χαμηλό επίπεδο συμπεριλαμβάνονται τα άτομα που έχουν αποφοιτήσει από την πρωτοβάθμια και την κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, στο μεσαίο επίπεδο εντάσσονται οι απόφοιτοι της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ενώ στο υψηλό επίπεδο ανήκουν οι απόφοιτες ανώτερων και ανώτατων (επαγγελματικών και μη) σχολών¹⁷.

Πίνακας 3. Η ομαδοποίηση των επιπέδων εκπαίδευσης

Μεταβλητές	Χαμηλό (τιμές)	Μεσαίο (τιμές)	Υψηλό (τιμές)
edulv1a	1-2	3-4	5
edulv1fa	1-2	3-4	5
edulv1ma	1-2	3-4	5
eisced	1-2	3-4	5-7
eiscedf	1-2	3-4	5-7
eiscedm	1-2	3-4	5-7

Οι ομάδες που προέκυψαν από τα τρία επίπεδα εκπαίδευσης των ερωτώμενων συσχετίστηκαν με εκείνες των γονέων τους μέσω της διαδικασίας cross-tabulation¹⁸.

¹⁷ Όλα τα δεδομένα έχουν σταθμιστεί με την εφαρμογή των «design weights».

¹⁸ Για τον έλεγχο της ανεξαρτησίας των μεταβλητών και συνεπώς της εγκυρότητας των αποτελεσμάτων πραγματοποιήθηκε ο έλεγχος χ^2 , βάσει του οποίου επιβεβαιώθηκε η συσχέτιση των μεταβλητών σε επίπεδο στατιστικής σημασίας $p=0,000$.

Τα αποτελέσματα που προέκυψαν από τους παραπάνω πίνακες συσχέτισης, χρησιμοποιήθηκαν για την κατασκευή των πινάκων μετάβασης και για τον υπολογισμό των δεικτών κινητικότητας, όπως αυτοί περιγράφηκαν σε προηγούμενη ενότητα. Για την παρουσίαση των δεικτών, ακολούθησε η εκ νέου ομαδοποίησή τους σύμφωνα με το σύστημα κοινωνικής προστασίας κάθε χώρας.

Όλες οι στατιστικές αναλύσεις έγιναν με την χρήση του προγράμματος IBM Statistics SPSS Version 25.

Αποτελέσματα

Οι πίνακες μετάβασης

Στους Πίνακες 4 και 5 παρουσιάζονται ενδεικτικά ευρήματα των πινάκων μετάβασης μέσω της παράθεσης αντιπροσωπευτικών χωρών για κάθε σύστημα κοινωνικής προστασίας¹⁹.

Σύμφωνα με τον Πίνακα 4, για το 2004 στα σοσιαλδημοκρατικά, συντηρητικά-κορπορατιστικά και μετα-κομμουνιστικά (τύπου της πρώην ΕΣΣΔ) κοινωνικά κράτη, τα άτομα με γονείς χαμηλού μορφωτικού επιπέδου το πιθανότερο είναι να μεταβούν στην επόμενη εκπαιδευτική κατηγορία, ενώ τα άτομα με γονείς μεσαίου και υψηλού εκπαιδευτικού επιπέδου το πιθανότερο είναι να παραμείνουν στις ίδιες εκπαιδευτικές κατηγορίες με εκείνες των γονιών τους. Αντίστοιχες μεταβάσεις παρατηρούνται και στο ευρωπαϊκού τύπου μετα-κομμουνιστικό καθεστώς με την διαφορά καθοδικής μετάβασης των ατόμων που η μητέρα τους έχει υψηλό εκπαιδευτικό επίπεδο. Στα νότιο-ευρωπαϊκά και φιλελεύθερα κοινωνικά κράτη τα άτομα με γονείς υψηλού μορφωτικού επιπέδου το πιθανότερο είναι να παραμείνουν στην ίδια κατάσταση, ενώ οι πιθανότητες των ατόμων με γονείς χαμηλού επιπέδου εκπαίδευσης να παραμείνουν στην κατώτερη εκπαιδευτική κατηγορία είναι οι υψηλότερες στο σύνολο του πίνακα. Καταληκτικά τα άτομα με γονείς μεσαίου εκπαιδευτικού επιπέδου, στα φιλελεύθερα καθεστώτα το πιθανότερο είναι να έχουν καθοδική μετάβαση, ενώ στα νότιο-ευρωπαϊκά κράτη στην περίπτωση του πατέρα το πιθανότερο είναι να σημειωθεί

---

¹⁹ Θα θέλαμε να τονίσουμε ότι, οι πίνακες μετάβασης δίνουν μόνο μια ενδεικτική εικόνα και περισσότερο ασφαλή συμπεράσματα εξάγονται στην επόμενη ενότητα με τον υπολογισμό των δεικτών κινητικότητας. Το σύνολο των πινάκων μετάβασης παρατίθεται στο Παράρτημα (Πίνακες A2-A10).

ανοδική μετάβαση και στην περίπτωση της μητέρας πιο πιθανή εμφανίζεται η κατάσταση παραμονής.

Πίνακας 4. Οι πίνακες μετάβασης από το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα και της μητέρας στο εκπαιδευτικό επίπεδο του ερωτώμενου: Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα, 2004

Κράτος πρ.	Εκπ. επίπεδο ερωτώμενου σε σχέση με το εκπ. επίπεδο του πατέρα			Εκπ. επίπεδο ερωτώμενου σε σχέση με το εκπ. επίπεδο της μητέρας		
	Χαμηλό	Μεσαίο	Υψηλό	Χαμηλό	Μεσαίο	Υψηλό
Σοσιαλδημοκρατικό						
Νορβηγία						
Χαμηλό	0,309*	0,428	0,263	0,291	0,438	0,271
Μεσαίο	0,133	0,510	0,357	0,104	0,462	0,434
Υψηλό	0,102	0,292	0,605	0,136	0,341	0,523
Συντηρητικό						
Γερμανία						
Χαμηλό	0,323	0,559	0,118	0,213	0,613	0,174
Μεσαίο	0,134	0,665	0,201	0,123	0,589	0,288
Υψηλό	0,136	0,408	0,456	0,242	0,344	0,414
Νότιο-Ευρωπαϊκό						
Πορτογαλία						
Χαμηλό	0,783	0,154	0,064	0,783	0,147	0,071
Μεσαίο	0,233	0,302	0,465	0,189	0,453	0,358
Υψηλό	0,232	0,275	0,493	0,180	0,320	0,500
Φιλελεύθερο						
Ε.Β.						
Χαμηλό	0,702	0,153	0,145	0,697	0,145	0,158
Μεσαίο	0,516	0,226	0,258	0,447	0,224	0,329
Υψηλό	0,300	0,251	0,450	0,286	0,261	0,453
Μετα-Κομμουνιστικό						
Ευρωπ. τύπου						
Πολωνία						
Χαμηλό	0,346	0,606	0,048	0,334	0,612	0,055
Μεσαίο	0,203	0,665	0,132	0,216	0,625	0,159
Υψηλό	0,140	0,376	0,484	0,211	0,408	0,382
Μετα-Κομμουνιστικό						
ΕΣΣΔ τύπου						
Εσθονία						
Χαμηλό	0,291	0,496	0,213	0,292	0,497	0,212
Μεσαίο	0,225	0,438	0,337	0,205	0,471	0,324
Υψηλό	0,155	0,356	0,490	0,222	0,330	0,449

* Δηλώνει την πιθανότητα να έχει ο ερωτώμενος χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο όταν το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα είναι χαμηλό για τη Νορβηγία, 2004. Αντίστοιχα, υπολογίζονται και οι υπόλοιπες πιθανότητες.

Όπως φαίνεται στον Πίνακα 5 τα αποτελέσματα των πινάκων μετάβασης για το 2016 παρουσιάζουν μικρές διαφοροποιήσεις συγκριτικά με εκείνα του 2004. Στα σοσιαλδημοκρατικά κοινωνικά κράτη η διαγενεακή εκπαιδευτική κινητικότητα εμφανίζεται εξαιρετικά υψηλή, καθώς τα άτομα με γονείς όλων των μορφωτικών επιπέδων το πιθανότερο είναι να επιτύχουν υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης. Ανοδικές

είναι και οι μεταβάσεις που παρατηρούνται στα μετα-κομμουνιστικά καθεστάτα τύπου της πρώην ΕΣΣΔ, με τα άτομα που έχουν γονείς χαμηλού και μεσαίου μορφωτικού επιπέδου να μεταβαίνουν στις επόμενες καταστάσεις από εκείνες των γονιών τους και τα άτομα με γονείς υψηλού εκπαιδευτικού επιπέδου να παραμένουν στα ίδια επίπεδα. Στα συντηρητικά- κορποραστικά κράτη πρόνοιας, τα άτομα με γονείς χαμηλού εκπαιδευτικού επιπέδου το πιθανότερο είναι να μεταβούν στο μεσαίο επίπεδο, ενώ τα άτομα με γονείς υψηλού εκπαιδευτικού επιπέδου το πιθανότερο είναι να επιτύχουν αντίστοιχο επίπεδο εκπαίδευσης με εκείνο των γονιών τους. Αναφορικά με το μεσαίο εκπαιδευτικό επίπεδο, η επίδραση του πατέρα το πιθανότερο είναι να οδηγήσει σε κατάσταση παραμονής, ενώ η επίδραση της μητέρας φαίνεται να οδηγεί σε ανοδική μετακίνηση. Στα φιλελεύθερα και μετα-κομμουνιστικά ευρωπαϊκού τύπου κοινωνικά κράτη, τα άτομα με γονείς χαμηλού και υψηλού εκπαιδευτικού επιπέδου το πιθανότερο είναι να παραμείνουν στα ίδια επίπεδα εκπαίδευσης με εκείνα των γονιών τους, ενώ τα άτομα με γονείς μεσαίου επιπέδου εκπαίδευσης το πιο πιθανό είναι να επιτύχουν ανοδική μετάβαση. Η διαγενεακή εκπαιδευτική κινητικότητα στο νότιο-ευρωπαϊκό μοντέλο εμφανίζεται εξαιρετικά περιορισμένη, καθώς η μοναδική πιθανή μετακίνηση που παρατηρείται αφορά τα άτομα με πατέρα μεσαίου επιπέδου εκπαίδευσης.

Πίνακας 5. Οι πίνακες μετάβασης από το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα και της μητέρας στο εκπαιδευτικό επίπεδο του ερωτώμενου: Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα, 2016

Κράτος πρ.	Εκπ. επίπεδο ερωτώμενου σε σχέση με το εκπ. επίπεδο του πατέρα			Εκπ. επίπεδο ερωτώμενου σε σχέση με το εκπ. επίπεδο της μητέρας		
	Χαμηλό	Μεσαίο	Υψηλό	Χαμηλό	Μεσαίο	Υψηλό
Σοσιαλδημοκρατικό						
Νορβηγία						
Χαμηλό	0,252*	0,329	0,419	0,225	0,344	0,431
Μεσαίο	0,151	0,402	0,446	0,132	0,341	0,527
Υψηλό	0,096	0,237	0,667	0,125	0,254	0,621
Συντηρητικό						
Γερμανία						
Χαμηλό	0,271	0,381	0,348	0,163	0,451	0,386
Μεσαίο	0,092	0,482	0,426	0,086	0,416	0,498
Υψηλό	0,109	0,256	0,636	0,140	0,254	0,606
Νότιο-Ευρωπαϊκό						
Πορτογαλία						
Χαμηλό	0,589	0,204	0,208	0,592	0,206	0,202
Μεσαίο	0,193	0,398	0,410	0,236	0,389	0,375
Υψηλό	0,087	0,261	0,652	0,151	0,205	0,644
Φιλελεύθερο						
Ε.Β.						
Χαμηλό	0,406	0,214	0,379	0,393	0,218	0,389
Μεσαίο	0,152	0,255	0,593	0,086	0,278	0,636
Υψηλό	0,106	0,218	0,675	0,129	0,205	0,666

Πίνακας 5 (Συνέχεια)

Κράτος πρ.	Εκπ. επίπεδο ερωτώμενου σε σχέση με το εκπ. επίπεδο του πατέρα			Εκπ. επίπεδο ερωτώμενου σε σχέση με το εκπ. επίπεδο της μητέρας		
	Χαμηλό	Μεσαίο	Υψηλό	Χαμηλό	Μεσαίο	Υψηλό
Μετα-Κομμουνιστικό						
Ευρωπ. τύπου						
Πολωνία						
Χαμηλό	0,511	0,291	0,198	0,537	0,283	0,180
Μεσαίο	0,178	0,357	0,465	0,170	0,360	0,470
Υψηλό	0,157	0,200	0,643	0,192	0,260	0,548
Μετα-Κομμουνιστικό						
ΕΣΣΔ τύπου						
Εσθονία						
Χαμηλό	0,254	0,396	0,349	0,278	0,408	0,315
Μεσαίο	0,157	0,401	0,441	0,143	0,421	0,436
Υψηλό	0,074	0,230	0,696	0,102	0,248	0,650

* Δηλώνει την πιθανότητα να έχει ο ερωτώμενος χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο όταν το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα είναι χαμηλό για τη Νορβηγία, 2016. Αντίστοιχα, υπολογίζονται και οι υπόλοιπες πιθανότητες.

Οι δείκτες κινητικότητας

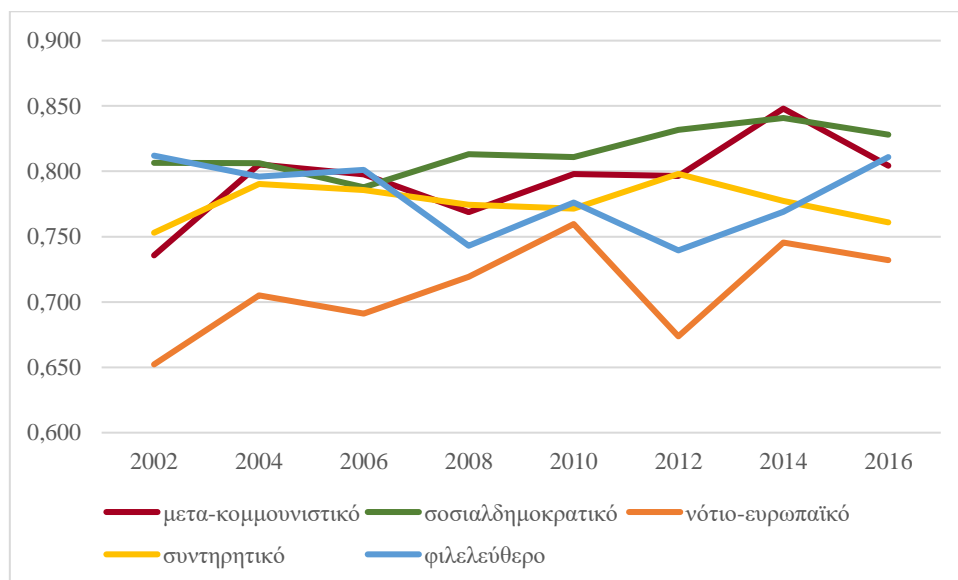
Τα Γραφήματα 1 και 2 αποτυπώνουν τα αποτελέσματα του δείκτη των Prais-Shorrocks για την διαγενεακή εκπαιδευτική κινητικότητα των ετών 2002 έως 2016. Είναι φανερό ότι, στο σύνολο των συστημάτων κοινωνικής προστασίας η διαγενεακή εκπαιδευτική κινητικότητα σε σχέση με το εκπαιδευτικό επίπεδο της μητέρας είναι υψηλότερη από εκείνη του πατέρα.

Αναλυτικότερα, όσον αφορά την επίδραση του πατέρα παρατηρείται ότι μέχρι και το 2006 υπάρχει μια τάση σύγκλισης μεταξύ των αποτελεσμάτων των φιλελεύθερων και των σοσιαλδημοκρατικών κοινωνικών κρατών, ενώ μετά το 2006 η εκπαιδευτική κινητικότητα στα φιλελεύθερα καθεστώτα είναι αρκετά χαμηλότερη. Πανομοιότυπα αποτελέσματα παρουσιάζονται μεταξύ των μετα-κομμουνιστικών και των συντηρητικών κοινωνικών κρατών για τα περισσότερα έτη της μελέτης. Συνολικά τα σοσιαλδημοκρατικά κοινωνικά κράτη εμφανίζουν σταθερά από τα πιο υψηλά επίπεδα κινητικότητας, ενώ τα νότιο-ευρωπαϊκά κράτη έχουν με μεγάλη διαφορά την χαμηλότερη εκπαιδευτική κινητικότητα.

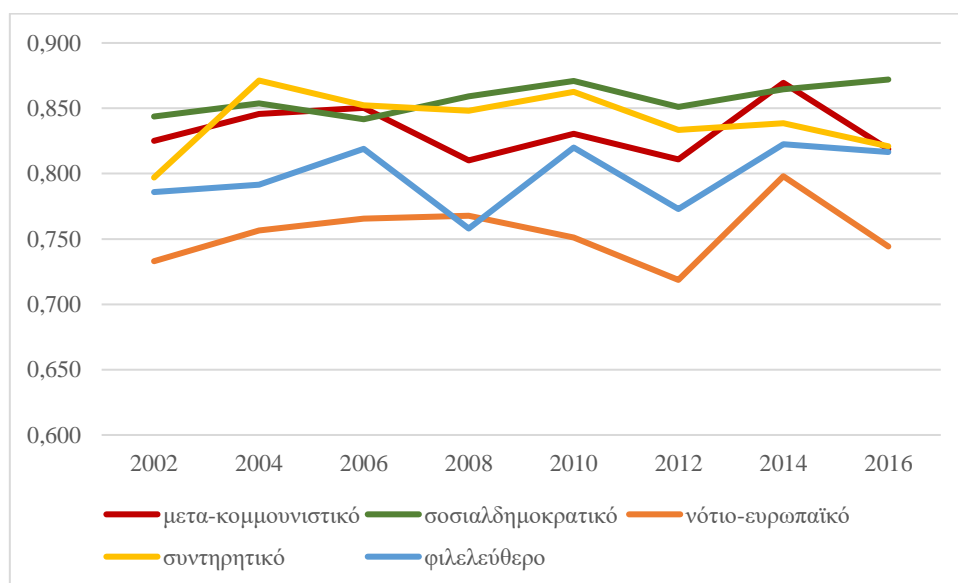
Η παραπάνω τάση υψηλότερης και χαμηλότερης εκπαιδευτικής κινητικότητας των σοσιαλδημοκρατικών και των μεσογειακών χωρών παρατηρείται και σε σχέση με το εκπαιδευτικό επίπεδο της μητέρας. Ακόμη, αναφορικά με το εκπαιδευτικό επίπεδο της μητέρας πολύ υψηλή κινητικότητα παρατηρείται και στα συντηρητικά καθεστώτα,

ενώ σε ενδιάμεσες θέσεις τοποθετούνται τα μετα-κομμουνιστικά και τα φιλελεύθερα κοινωνικά κράτη.

Γράφημα 1. Ο δείκτης κινητικότητας των Prais- Shorrocks σε σχέση με το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα: Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα, Γύροι 1-8

Γράφημα 2. Ο δείκτης κινητικότητας των Prais- Shorrocks σε σχέση με το εκπαιδευτικό επίπεδο της μητέρας: Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα, Γύροι 1-8

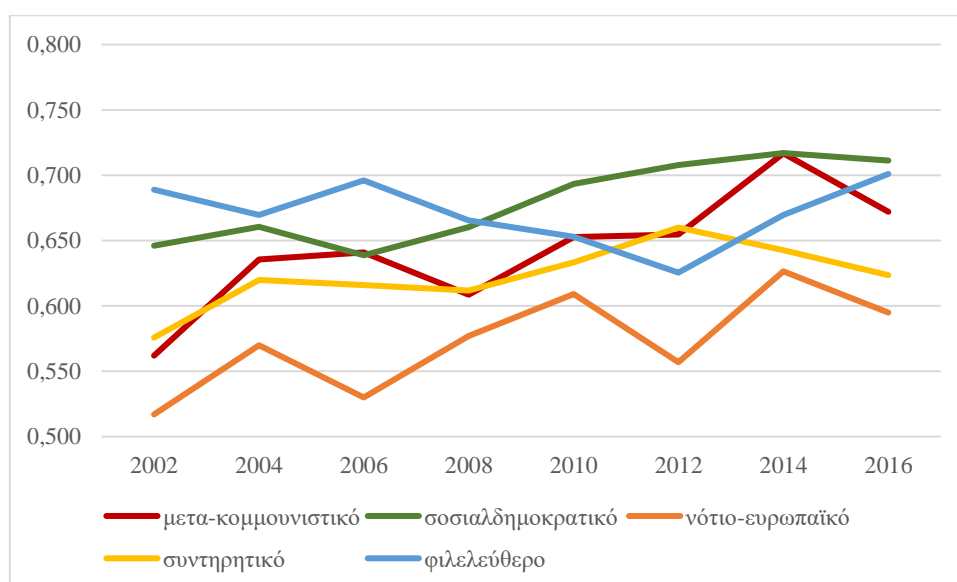

Για την συνεπέστερη εξέταση του φαινομένου στα Γραφήματα 3 και 4 αποτυπώνεται ο δείκτης κινητικότητας του Bartholomew σε σχέση με το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα και της μητέρας για τα έτη 2002 με 2016.

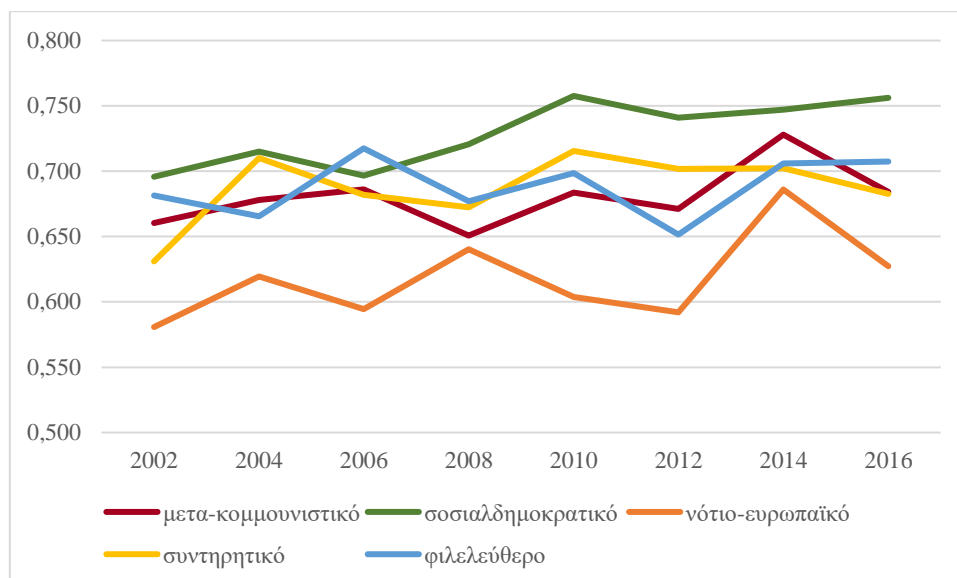
Σε σχέση με την επίδραση που ασκείται από το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα, η υψηλότερη κινητικότητα σημειώνεται στα φιλελεύθερα κράτη μέχρι το 2008 και στα σοσιαλδημοκρατικά κράτη για τα υπόλοιπα έτη. Σχετική σύγκλιση των αποτελεσμάτων παρουσιάζεται μεταξύ των μετά-κομμουνιστικών και των συντηρητικών κοινωνικών κρατών, ενώ τα νότιο-ευρωπαϊκά καθεστώτα βρίσκονται αρκετά χαμηλότερα.

Αναφορικά με την επίδραση του επιπέδου εκπαίδευσης της μητέρας, η υψηλότερη κινητικότητα σημειώνεται στα σοσιαλδημοκρατικά συστήματα κοινωνικής προστασίας, ενώ τα συντηρητικά, τα μετά-κομμουνιστικά και τα φιλελεύθερα καθεστώτα παρουσιάζουν παρόμοια αποτελέσματα. Τα νότιο-ευρωπαϊκά κοινωνικά κράτη εμφανίζουν σταθερά την χαμηλότερη διαγενεακή εκπαιδευτική κινητικότητα.

Γράφημα 3. Ο δείκτης κινητικότητας του Bartholomew σε σχέση με το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα: Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα, Γύροι 1-8

Γράφημα 4. Ο δείκτης κινητικότητας του Bartholomew σε σχέση με το εκπαιδευτικό επίπεδο της μητέρας: Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα, Γύροι 1-8

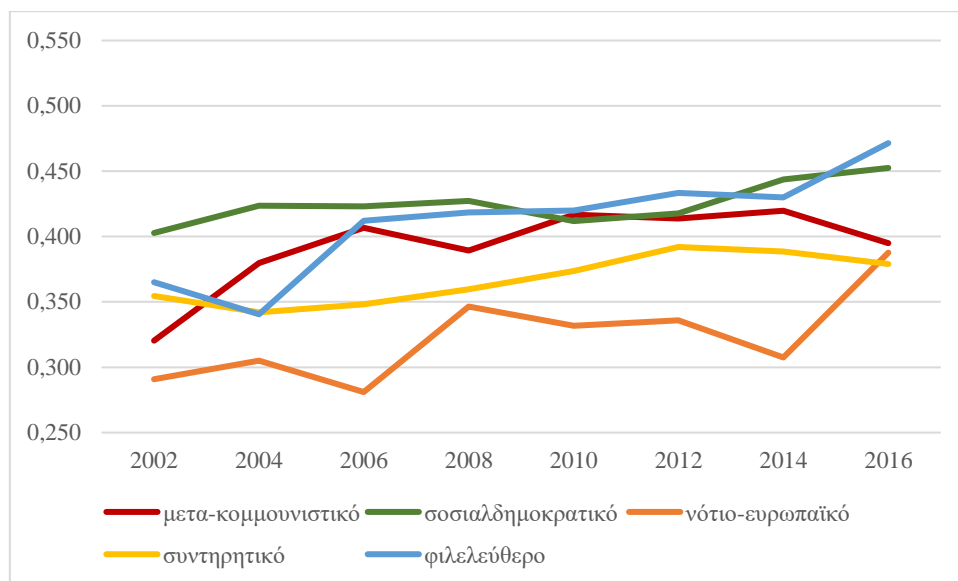

Καταληκτικά, στα Γραφήματα 5 και 6 αποτυπώνεται ο δείκτης της ανοδικής κινητικότητας σε σχέση με το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα και της μητέρας για τα έτη 2002 με 2016.

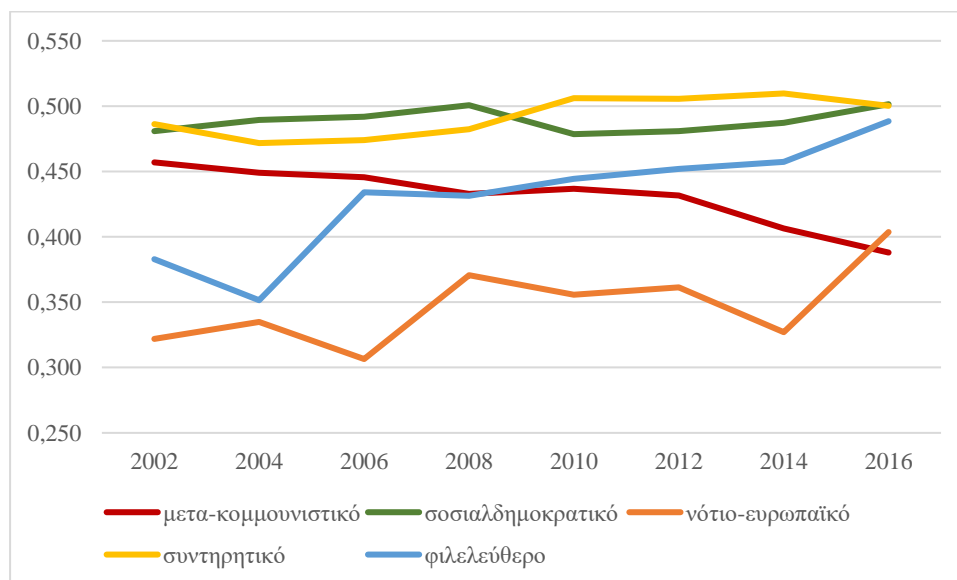
Αναφορικά με την επίδραση του επιπέδου εκπαίδευσης του πατέρα, η υψηλότερη εκπαιδευτική αναβάθμιση σημειώνεται στα σοσιαλδημοκρατικά, στα φιλελεύθερα και στα μετά-κομμουνιστικά κοινωνικά κράτη. Ακολούθως βρίσκονται τα συντηρητικά καθεστώτα, ενώ τα μεσογειακά κοινωνικά κράτη εμφανίζουν με διαφορά τις χαμηλότερες ανοδικές μετακινήσεις.

Σε σχέση με το εκπαιδευτικό επίπεδο της μητέρας τα αποτελέσματα διαφοροποιούνται σημαντικά. Για το σύνολο των ετών της μελέτης οι υψηλότερες εκπαιδευτικές μετακινήσεις λαμβάνουν χώρα στα σοσιαλδημοκρατικά και στα συντηρητικά συστήματα. Ακόμη, σχετικά υψηλή εκπαιδευτική αναβάθμιση καταγράφεται στα μετά-κομμουνιστικά καθεστώτα μέχρι και το 2008, ενώ μετά το 2008 αρκετά υψηλές μετακινήσεις σημειώνονται στα φιλελεύθερα κράτη. Στα νότιο-ευρωπαϊκά συστήματα κοινωνικής προστασίας παρουσιάζονται σταθερά οι χαμηλότερες ανοδικές μεταβάσεις.

Γράφημα 5. Ο δείκτης ανοδικής κινητικότητας σε σχέση με το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα: Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα, Γύροι 1-8

Γράφημα 6. Ο δείκτης ανοδικής κινητικότητας σε σχέση με το εκπαιδευτικό επίπεδο της μητέρας: Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα, Γύροι 1-8

Συζήτηση και συμπεράσματα

Η παρούσα εργασία είχε ως στόχο να εξετάσει την αποτελεσματικότητα των ευρωπαϊκών συστημάτων κοινωνικής προστασίας στην ενίσχυση της διαγενεακής εκπαιδευτικής κινητικότητας. Με την χρήση πρωτογενών δεδομένων από τους Γύρους 1-8 της Ευρωπαϊκής Κοινωνικής Έρευνας η ανάλυση εστιάστηκε στην σύγκριση του βαθμού επίδρασης του άμεσου οικογενειακού εκπαιδευτικού περιβάλλοντος στα εκπαιδευτικά αποτελέσματα των ατόμων για τα σοσιαλδημοκρατικά (Δανία, Φιλανδία, Ολλανδία, Σουηδία και Νορβηγία), συντηρητικά- κορπορατιστικά (Αυστρία, Βέλγιο, Γαλλία και Γερμανία), φιλελεύθερα (Ενωμένο Βασίλειο και Ιρλανδία), νότιο-ευρωπαϊκά (Ελλάδα, Ιταλία, Ισπανία και Πορτογαλία) και μετά-κομμουνιστικά (Πολωνία, Τσεχία, Ουγγαρία, Σλοβακία, Βουλγαρία, Ουκρανία, Ρωσία, Εσθονία και Λιθουανία) κοινωνικά κράτη.

Προκειμένου να αποκτηθεί μια πρώτη εικόνα της εκπαιδευτικής ρευστότητας των υπό μελέτη συστημάτων υπολογίστηκε ο δείκτης κινητικότητας των Prais-Shorrocks. Βάσει των αποτελεσμάτων του δείκτη παρατηρήθηκε ότι το σύνολο των κοινωνικών κρατών παρουσίαζε υψηλά επίπεδα ρευστότητας σε σχέση με τα επίπεδα εκπαίδευσης και των δυο γονέων. Λαμβάνοντας υπόψη τα ευρήματα των εκπαιδευτικών επιπέδων τόσο της μητέρας όσο και του πατέρα, τα πιο ανοικτά συστήματα είναι αυτά με σοσιαλδημοκρατικό καθεστώς. Στις επόμενες θέσεις τοποθετούνται τα μετά-κομμουνιστικά και τα συντηρητικά κοινωνικά κράτη παρουσιάζοντας αρκετά υψηλά επίπεδα ρευστότητας, ενώ με μικρή διαφορά ακολουθούν στην κατάταξη τα φιλελεύθερα συστήματα. Τα συστήματα του νότιο-ευρωπαϊκού μοντέλου παρουσιάζουν τις χαμηλότερες επιδόσεις.

Για να δοθεί βάρος στα μεγέθη των αποστάσεων που διανύονται υπολογίστηκε ο δείκτης κινητικότητας του Bartholomew. Τα ευρήματα αποδεικνύουν σχετικά υψηλή αποτελεσματικότητα για το σύνολο των υπό μελέτη συστημάτων. Πιο συγκεκριμένα, σε σχέση με τα εκπαιδευτικά επίπεδα και των δυο γονέων, τα σοσιαλδημοκρατικά καθεστώτα παρουσιάζουν την υψηλότερη αποτελεσματικότητα, ενώ στην κατάταξη ακολουθούν με παρόμοια αποτελέσματα τα καθεστώτα των φιλελεύθερων, των συντηρητικών και των μετά-κομμουνιστικών μοντέλων. Στα νότιο-ευρωπαϊκά συστήματα το επίπεδο εκπαίδευσης της οικογένειας προέλευσης ασκεί την μεγαλύτερη επίδραση στις αποστάσεις των μετακινήσεων.

Μέσω του υπολογισμού του δείκτη της ανοδικής κινητικότητας επιχειρήθηκε η κατά το δυνατόν σαφέστερη αποτύπωση των εκπαιδευτικών αναβαθμίσεων. Για το σύνολο των συστημάτων που μελετήθηκαν ο δείκτης αποτυπώνει μέτρια αποτελεσματικότητα. Οι υψηλότερες εκπαιδευτικές αναβαθμίσεις λαμβάνουν χώρα στα σοσιαλδημοκρατικά κράτη πρόνοιας, ενώ ακολούθως τοποθετούνται με μικρές διαφορές τα αποτελέσματα των συστημάτων των συντηρητικών, των φιλελεύθερων και των μετά-κομμουνιστικών καθεστώτων. Στα μεσογειακά καθεστώτα τα αποτελέσματα των εκπαιδευτικών αναβαθμίσεων είναι αρκετά περιορισμένα, γεγονός που αποδεικνύει την ισχυρή επίδραση της γονεϊκής εκπαιδευτικής προέλευσης στα εκπαιδευτικά επιτεύγματα των ατόμων.

Είναι σαφές ότι, τα σοσιαλδημοκρατικά συστήματα κοινωνικής προστασίας, τα οποία χαρακτηρίζονται από εκτεταμένες καθολικές παρεμβάσεις και υψηλά επίπεδα αναδιανομής, επιτυγχάνουν την υψηλότερη αποδυνάμωση της διαγενεακής εκπαιδευτικής στασιμότητας. Τα φιλελεύθερα καθεστώτα ελαττώνουν σημαντικά την επίδραση της οικογενειακής προέλευσης στην εκπαιδευτική επιτυχία, καθώς (παρότι γενικότερα χαρακτηρίζονται από χαμηλές και επιλεκτικές κοινωνικές παροχές) στο πεδίο της εκπαιδευτικής τους πολιτικής προωθούν σημαντικά την ισότητα των ευκαιριών παρουσιάζοντας πολύ υψηλές κρατικές δαπάνες. Ελάχιστα χαμηλότερα από εκείνα των φιλελεύθερων κρατών, είναι τα αποτελέσματα αποδυνάμωσης της επίδρασης του άμεσου εκπαιδευτικού οικογενειακού περιβάλλοντος των μετά-κομμουνιστικών και των συντηρητικών κοινωνικών κρατών, τα οποία ενώ χαρακτηρίζονται από περισσότερο διευρυμένες παροχές στο σύνολο των κοινωνικών τους πολιτικών, παράλληλα παρουσιάζουν υψηλά επίπεδα τυποποίησης και στρωματοποίησης των εκπαιδευτικών τους μοντέλων. Τα νότιο-ευρωπαϊκά καθεστώτα, τα οποία διακρίνονται από εξαιρετικά υπολειμματικές πολιτικές κοινωνικής προστασίας, παρουσιάζουν την υψηλότερη εκπαιδευτική στασιμότητα, παρακωλύοντας τις προσπάθειες των ατόμων για εκπαιδευτική (και συνεπώς κοινωνική) αναβάθμιση και δημιουργώντας «μονοπάτια εξάρτησης» μεταξύ των διαγενεακών επιτυχιών.

Αναγνωρίζεται ότι στην παρούσα μελέτη δεν έχει ληφθεί υπόψη το σύνολο της πολυπλοκότητας των παραγόντων που μπορεί να επηρεάζουν τις διαγενεακές εκπαιδευτικές μετακινήσεις των ατόμων, ούτε η πολυπλοκότητα του συνόλου των επιπτώσεων των διακριτών συστημάτων κοινωνικής προστασίας σε αυτές. Παρότι

επιχειρήθηκε η εξέταση της συσχέτισης της διαγενεακής εκπαιδευτικής κινητικότητας και της οικονομικής ανισότητας (όλων των υπό μελέτη ετών και χωρών), τόσο με δείκτες οικονομικής ανισότητας και φτώχειας από τις βάσεις δεδομένων της Ευρωπαϊκής Στατιστικής Υπηρεσίας και του OECD, όσο και με τον υπολογισμό των δεικτών φτώχειας από τις μεταβλητές του εισοδήματος που υπάρχουν στην Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα, τα αποτελέσματα που προέκυψαν δεν φανέρωσαν τα απαιτούμενα επίπεδα στατιστικής σημαντικότητας. Ενδείκνυται η περαιτέρω διερεύνηση του φαινομένου. Συμπερασματικά, αυτό που θεωρούμε ότι κατέστη σαφές από την παρούσα ανάλυση και είναι μέγιστης σημασίας, είναι πως οι κοινωνικές παρεμβάσεις στο πλαίσιο του διαγενεακού κύκλου μπορούν να λειτουργήσουν ως ουσιαστικοί υπερασπιστικοί παράγοντες της προώθησής της εκπαιδευτικής ισότητας και κινητικότητας, όταν οι πολιτικές που εφαρμόζονται δίνουν το απαιτούμενο βάρος πρωτίστως στην δημιουργία ίσων συνθηκών και δευτερευόντως στην δημιουργία ίσων ευκαιριών.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

- Δασκαλάκης, Δ. (2017). *Κοινωνιολογία της εκπαίδευσης*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Θάνος, Θ. (2017). Εκπαίδευση και κοινωνική αναπαραγωγή. Στο Θ. Θάνος, Γ. Καμαριανός, Α. Κυρίδης & Ν. Φωτόπουλος (επιμ.), *Κοινωνιολογία της εκπαίδευσης. Εισαγωγή σε βασικές έννοιες και θεματικές* (σ. 166-314). Αθήνα: Gutenberg.
- Κασσιμάτη, Κ. (2004). *Δομές και Ροές. Το φαινόμενο της κοινωνικής και επαγγελματικής κινητικότητας*. Αθήνα: Gutenberg.
- Κελπανίδης, Μ. (2002). *Κοινωνιολογία της εκπαίδευσης. Θεωρίες και πραγματικότητα*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Λάμνιαν, Κ. (2001). *Κοινωνιολογική θεωρία και εκπαίδευση. Διακριτές προσεγγίσεις*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Μυλωνάς, Θ. (2006). *Κοινωνιολογία της Ελληνικής Εκπαίδευσης*. Αθήνα: Gutenberg.
- Παπαδάκης, Μ. (1993). *Τεχνικές ανάλυσης της κοινωνικής κινητικότητας*. Αθήνα: Βήτα.
- Παπαθεοδώρου, Χ., & Παπαναστασίου, Σ. (2010). *Διαγενεακή μεταβίβαση της φτώχειας στην Ελλάδα και την ΕΕ. Θεωρητικές προσεγγίσεις και εμπειρική ανάλυση (Μελέτη 7)*. Αθήνα: ΙΝΕ-ΓΣΕΕ.
- Παπαθεοδώρου, Χ., & Παπαναστασίου, Σ. (2011). *Διαγενεακή κινητικότητα στην ΕΕ (Μελέτη 20)*. Αθήνα: ΙΝΕ-ΓΣΕΕ (Υπό δημοσίευση).
- Παπαθεοδώρου, Χ., & Παπαναστασίου, Σ. (2016). Οικογένεια προέλευσης και φτώχεια στις χώρες της ΕΕ: Ο ρόλος των συστημάτων κοινωνικής προστασίας. Στο Μ. Πετμεζίδου & Θ. Καλλιδικάκη (επιμ.), *Διαδρομές Κοινωνικής Έρευνας* (σ. 250-269). Αθήνα: Μοτίβο.
- Παπαναστασίου, Σ. (2018). *Διαγενεακή κοινωνική κινητικότητα και τύποι κράτους πρόνοιας στην Ευρώπη (Τετράδια Κοινωνικής Πολιτικής Τεύχος 3)*. Αθήνα: Gutenberg.

- Πετμεζίδου, Μ., & Παπαθεοδώρου, Χ. (2004). Ανισότητα, φτώχεια και αναδιανομή μέσω των κοινωνικών μεταβιβάσεων: Η Ελλάδα σε συγκριτική προοπτική. Στο Μ. Πετμεζίδου & Χ. Παπαθεοδώρου (επιμ.), *Φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός* (σ. 307-366). Αθήνα: Εξάντας.
- Σιανού-Κυργιού, Ε. (2006). *Εκπαίδευση και κοινωνικές ανισότητες. Η μετάβαση από τη Δευτεροβάθμια στην Ανώτατη εκπαίδευση (1997-2004)*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Φραγκουδάκη, Α. (1985). *Κοινωνιολογία της εκπαίδευσης. Θεωρίες για την κοινωνική ανισότητα στο σχολείο*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Banks, O. (2006). *Η Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης*. (μτφρ. Τάσος Δαρβέρης και επιμ. Λόλας Γιάννης). Αθήνα: Επίκεντρο. (Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το 1976).
- Bartholomew, D.J. (1996). *Στοχαστικά μοντέλα για κοινωνικές διαδικασίες*. (μτφρ. και επιμ. Αγλαΐα Γ. Καλαματιανού). Αθήνα: Παπαζήσης. (Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το 1982).
- Blackledge, D., & Hunt, B. (2004). *Κοινωνιολογία της εκπαίδευσης*. (μτφρ. και επιμ. Μαρία Δεληγιάννη). Αθήνα: Μεταίχμιο. (Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το 1994).
- Bourdieu, P. (1985). Το συντηρητικό σχολείο. Οι ανισότητες στην εκπαίδευση και την παιδεία. (μτφρ. και επιμ. Άννα Φραγκουδάκη). Στο Α. Φραγκουδάκη, *Κοινωνιολογία της εκπαίδευσης. Θεωρίες για την κοινωνική ανισότητα στο σχολείο* (σ. 359-391). Αθήνα: Παπαζήσης. (Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το 1966).
- Parsons, T. (1985). Η σχολική τάξη ως κοινωνικό σύστημα: Μερικές από τις λειτουργίες της στην Αμερικάνικη κοινωνία (μτφρ. και επιμ. Άννα Φραγκουδάκη). Στο Α. Φραγκουδάκη, *Κοινωνιολογία της εκπαίδευσης. Θεωρίες για την κοινωνική ανισότητα στο σχολείο* (σ. 249-279). Αθήνα: Παπαζήσης. (Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το 1964).

Ξενόγλωσση

- Allmendinger, J. (1989). Educational Systems and Labour Market Outcomes. *European Sociological Review*, 5 (3), 231-250.
- Atkinson, W. (2007). Beck, individualization and the death of class: A critique. *The British Journal of Sociology*, 58 (3), 349-366.
- Beullens, K., Matsuo, H., Loosveldt, G., & Vandenplas, C. (2014). *Quality report for the European Social Survey, Round 6*. London: European Social Survey ERIC.
- Blanden, J., Gregg, P., & Machin, S. (2005). *Intergenerational Mobility in Europe and North America. A Report Supported by the Sutton Trust*. London: Centre for Economic Performance.
- Blau, P., & Duncan, O. (1976). *The American Occupational Structure*. New York: Wiley.
- Bonoli, G. (1997). Classifying welfare states: a two dimension approach. *Journal of Social Policy*, 26 (3), 351-372.
- Breen, R., & Jonsson, J. (2005). INEQUALITY OF OPPORTUNITY IN COMPARATIVE PERSPECTIVE: Recent Research on Educational Attainment and Social Mobility. *Annual Review of Sociology*, 31, 223-243.
- Causa, O., Dantan, S., & Johansson, A. (2009). *Intergenerational Social Mobility in European OECD Countries* (No. 709). Paris: OECD.
- Chevalier, A., Denny, K., & McMahon, D. (2003). *A Multi-country Study of Intergenerational Educational Mobility* (2003/06). Tasmania: Institute for the Study of Social Change.
- Dunlop, J., Harbison, F., Kerr, C., & Myers, C. (1975). *Industrialism and Industrial Man Reconsidered*. Princeton: Inter-University Study of Human Resources in National Development.
- Erikson, R., Goldthorpe, J. (1993). *The constant flux. A study of class mobility in industrial societies*. Oxford: Clarendon.
- Esping-Andersen, G. (1990). *The three worlds of welfare capitalism*. Oxford: Policy.

- European Social Survey (2001). *European Social Survey Core Questionnaire Development - overview*. London: Centre for Comparative Social Surveys, City University London.
- European Social Survey (2016). *ESS Round 8 Source Questionnaire*. London: ESS ERIC.
- European Social Survey (2018 α). *ESS Round 9 Interviewer Briefing: Interviewer Manual*. London: ESS ERIC Headquarters.
- European Social Survey (2018 β). *ESS Round 9 Translation Guidelines*. London: ESS ERIC Headquarters.
- European Social Survey (2018 γ). ESS-8 2016 Documentation Report. Edition 2.1. Bergen, European Social Survey Data Archive, NSD - Norwegian Centre for Research Data for ESS ERIC. [doi:10.21338/NSD-ESS8-2016](https://doi.org/10.21338/NSD-ESS8-2016).
- European Social Survey (2018 δ). ESS-5 2010 Documentation Report. Edition 4.2. Bergen, European Social Survey Data Archive, NSD - Norwegian Centre for Research Data for ESS ERIC. [doi:10.21338/NSD-ESS5-2010](https://doi.org/10.21338/NSD-ESS5-2010).
- European Social Survey (2018 ϵ). ESS-4 2008 Documentation Report. Edition 5.5. Bergen, European Social Survey Data Archive, NSD - Norwegian Centre for Research Data for ESS ERIC. [doi:10.21338/NSD-ESS4-2008](https://doi.org/10.21338/NSD-ESS4-2008).
- European Social Survey Round 1 Data (2002). Data file edition 6.6. NSD - Norwegian Centre for Research Data, Norway – Data Archive and distributor of ESS data for ESS ERIC. [doi:10.21338/NSD-ESS1-2002](https://doi.org/10.21338/NSD-ESS1-2002).
- European Social Survey Round 2 Data (2004). Data file edition 3.6. NSD - Norwegian Centre for Research Data, Norway – Data Archive and distributor of ESS data for ESS ERIC. [doi:10.21338/NSD-ESS2-2004](https://doi.org/10.21338/NSD-ESS2-2004).
- European Social Survey Round 3 Data (2006). Data file edition 3.7. NSD - Norwegian Centre for Research Data, Norway – Data Archive and distributor of ESS data for ESS ERIC. [doi:10.21338/NSD-ESS3-2006](https://doi.org/10.21338/NSD-ESS3-2006).

- European Social Survey Round 4 Data (2008). Data file edition 4.5. NSD - Norwegian Centre for Research Data, Norway – Data Archive and distributor of ESS data for ESS ERIC. [doi:10.21338/NSD-ESS4-2008](https://doi.org/10.21338/NSD-ESS4-2008).
- European Social Survey Round 5 Data (2010). Data file edition 3.4. NSD - Norwegian Centre for Research Data, Norway – Data Archive and distributor of ESS data for ESS ERIC. [doi:10.21338/NSD-ESS5-2010](https://doi.org/10.21338/NSD-ESS5-2010).
- European Social Survey Round 6 Data (2012). Data file edition 2.4. NSD - Norwegian Centre for Research Data, Norway – Data Archive and distributor of ESS data for ESS ERIC. [doi:10.21338/NSD-ESS6-2012](https://doi.org/10.21338/NSD-ESS6-2012).
- European Social Survey Round 7 Data (2014). Data file edition 2.2. NSD - Norwegian Centre for Research Data, Norway – Data Archive and distributor of ESS data for ESS ERIC. [doi:10.21338/NSD-ESS7-2014](https://doi.org/10.21338/NSD-ESS7-2014).
- European Social Survey Round 8 Data (2016). Data file edition 2.1. NSD - Norwegian Centre for Research Data, Norway – Data Archive and distributor of ESS data for ESS ERIC. [doi:10.21338/NSD-ESS8-2016](https://doi.org/10.21338/NSD-ESS8-2016).
- European Social Survey Round 9 Data (2018). Data file edition 1.1. NSD - Norwegian Centre for Research Data, Norway – Data Archive and distributor of ESS data for ESS ERIC. [doi:10.21338/NSD-ESS9-2018](https://doi.org/10.21338/NSD-ESS9-2018).
- Fenger, H., J., M. (2007). Welfare regimes in Central and Eastern Europe: Incorporating post-communist countries in a welfare regime typology. *Contemporary Issues and Ideas in Social Sciences*, 3 (2), 1-30.
- Ferrera, M. (1996). The Southern Model of Welfare State in Social Europe. *Journal of European Social Policy*, 6 (1), 17-37.
- Giddens, A. (2009). *Sociology*. Cambridge: Polity.
- Glass, D. (1954). *Social Mobility in Britain*. London: Routledge.
- Harkness, J., A. (2003). Questionnaire Translation. Στο J. A. Harkness, F. J. R. van de Vijver & P. P. Mohler (επιμ.), *Cross-Cultural Survey Methods* (σ. 35-56). Hoboken: Willey.

- Heath, A. (1981). *Social Mobility*. London: Fontana.
- Heclo, H. (1985). *The welfare state in hard times*. Washington: APSA.
- Hega, G., & Hokenmaier, K. (2002). The Welfare State and Education: A Comparison of Social and Educational Policy in Advanced Industrial Societies. *German Policy Studies*, 2 (1), 143-173.
- Heidenheimer, A., J. (1981). Education and social security entitlements in Europe and America. Στο P. Flora & A.J. Heidenheimer (επιμ.), *The development of welfare states in Europe and America* (σ. 269-306). London: Transaction.
- Hoffmayer-Zlotnik, J., H., P., & Warner, U. (2007). How to Survey Education for Cross-National Comparisons: The Hoffmeyer-Zlotnik/Warner-Matrix of Education. *Metodoloski Zvezki*, 4 (2), 117-148.
- Kasza, G., J. (2002). The illusion of welfare “regimes”. *Journal of Social Policy*, 31 (2), 271-287.
- Kerckhoff, A., C. (2000). Transition from school to work in comparative perspective. Στο M. T. Hallinan (επιμ.), *Handbook of the Sociology of Education* (σ. 453-474). New York: Kluwer.
- Kish, L. (1994). Multipopulation Survey Designs: Five Types with Seven Shared Aspects. *International Statistical Review*, 62, 167-186.
- Koch, A. (2018). *Assessment of socio-demographic sample composition in ESS Round 7*. Mannheim: European Social Survey, GESIS.
- Koch, A., Halbherr, V., Stoop, I.A.L., & Kappelhof, J.W.S. (2014). *Assessing ESS sample quality by using external and internal criteria*. Mannheim: European Social Survey, GESIS.
- Leibfried, S. (1993). Towards a European welfare state? On integrating poverty regimes in the European Community. Στο C. Jones (επιμ.), *New Perspectives on the Welfare State* (σ. 133-156). Oxford: Blackwell.
- Lenski, G., E. (1984). *Power and Privilege: A Theory of Social Stratification*. Chapel Hill: University of North Carolina.

- OECD (2010). A Family Affair: Intergenerational Social Mobility across OECD Countries. Στο OECD (επιμ.), *Economic Policy Reforms Going for Growth* (σ. 181-198). Paris: OECD.
- Peter, T., Edgerton, J., D., & Roberts, L., W. (2010). Welfare regimes and educational inequality: a cross-national exploration. *International Studies in Sociology of Education*, 20 (3), 241-264.
- Rousseau, J., J. (2019). *On the Social Contract*. (μτφρ. και επιμ. Donald A. Cress). Indianapolis/Cambridge: Hackett. (Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το 1762).
- Runciman, W., G. (1974). The Three Dimensions of Social Inequality. Στο A. Beteille (επιμ.), *Inequality* (σ. 45-63). London: Penguin.
- Sainsbury, D. (1994). *Gendering welfare states*. London: Sage.
- SCP Bureau du Plan Social et Culturel (2004). *Performances du secteur public. Comparaison internationale de l'éducation, de la santé, de la police/justice et de l'administration publique* (No 14). La Haye: SCP.
- Symeonaki, M., Karamessini, M., & Stamatopoulou, G. (2019). Measuring school-to-work transition probabilities in Europe with evidence from the EU-SILK. Στο J. Bozeman & C. Skiadas (επιμ.), *Data Analysis and Applications: New and Classical Approaches* (σ. 121-136). London: ISTE Science.
- The ESS Sampling Expert Panel (2016). *Sampling Guidelines: Principles and implementation for the European Social Survey*. London: ESS ERIC Headquarters.
- Treiman, D., J. (1977). *Occupational Prestige in Comparative Perspective*. New York: Academic Press.
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization Institute for Statistics (2012). *International Standard Classification of Education ISCED 2011*. Canada: UNESCO Institute for Statistics.
- West, A., & Nikolai, R. (2013). Welfare Regimes and Education Regimes: Equality of Opportunity and Expenditure in the EU (and US). *Cambridge University Press*, 42 (3), 469-493.

Willemse, N., & de Beer, P. (2012). Three worlds of educational welfare states? A comparative study of higher education systems across welfare states. *Journal of European Social Policy*, 22(2), 105-117.

Woessmann, L. (2004). *How Equal Are Educational Opportunities? Family Background and Student Achievement in Europe and the United States* (No. 1162). Munich: CESifo.

Yasuda, S. (1964). A Methodological Inquiry into Social Mobility. *American Sociological Review*, 29, 16-23.

Παράρτημα

Πίνακας Α1. Οι μεταβλητές που χρησιμοποιήθηκαν στην ανάλυση όπως αποτυπώνονται στο ερωτηματολόγιο της Ευρωπαϊκής Κοινωνικής Έρευνας

[To be asked as a country-specific question(s). To be recoded into the ESS Education Detailed ISCED Coding Frame].	
F15 CARD 62 What is the highest level of education you have successfully completed? Please use this card.	
INTERVIEWER NOTE: Successful completion occurs when either:	
<ul style="list-style-type: none"> • a formal certificate is issued after an assessment indicating that the course has been passed; • a course or period of education is fully attended but no certificate is ever issued; • a course or period of education is fully attended and a certificate of attendance is issued (and no other certificates e.g. for passing the course are ever issued). 	
	not completed ISCED level 1 000
	ISCED 1, completed primary education 113
Qualification from vocational ISCED 2C programmes of duration shorter than 2 years, no access to	129
ISCED 3	
Qualification from vocational ISCED 2C programmes of 2 years or longer duration, no access to ISCED 3	221
Qualification from vocational ISCED 2A/2B programmes, access to ISCED 3 vocational	222
Qualification from a vocational ISCED 2 programme giving access to ISCED 3 (general or all)	223
Qualification from general/pre-vocational ISCED 2A/2B programmes, access to ISCED 3 vocational	212
Qualification from general ISCED 2A programmes, access to ISCED 3A general or all 3	213
Qualification from vocational ISCED 3C programmes of duration shorter than 2 years, no access to	229
ISCED level 5	
Qualification from vocational ISCED 3C programmes of 2 years or longer duration, no access to ISCED	321
level 5	
Qualification from vocational ISCED 3A programmes, access to 5B/lower tier 5A institutions	322
Qualification from vocational ISCED 3A programmes, access to upper tier ISCED 5A/all ISCED level 5	323
institutions	
Qualification from general ISCED 3 programmes of 2 years or longer duration, no access to ISCED level	311
5 institutions	
Qualification from general ISCED 3A/3B programmes, access to ISCED 5B/lower tier 5A institutions	312
Qualification from general ISCED 3A programmes, access to upper tier ISCED 5A/all ISCED level 5	313
institutions	
Qualification from ISCED 4 programmes without access to ISCED level 5	421
Qualification from vocational ISCED 4A/4B programmes, access to ISCED 5B/lower tier 5A institutions	422
Qualification from vocational ISCED 4A programmes, access to upper tier ISCED 5A or all ISCED level 5	423
institutions	
Qualification from general ISCED 4A/4B programmes, access to ISCED 5B/lower tier 5A institutions	412
Qualification from general ISCED 4A programmes, access to upper tier ISCED 5A/all ISCED level 5	413
institutions	
ISCED 5B programmes of short duration, advanced vocational qualifications	520
ISCED 5A programmes of short duration, intermediate certificate or academic/general tertiary	510
qualification below the bachelor's level	
ISCED 5A programmes of medium duration, qualifications at the bachelor's level or equivalent from a	610
lower tier tertiary institution	
ISCED 5A programmes of medium duration, qualifications at the bachelor's level or equivalent from an	620
upper/single tier tertiary institution	
ISCED 5A programmes of long cumulative duration, qualifications at the master's level or equivalent from	710
a lower tier tertiary institution	
ISCED 5A programmes of long cumulative duration, qualifications at the master's level or equivalent from	720
an upper/single tier tertiary institution	
ISCED 6, doctoral degree	800
(Other)	5555
(Refusal)	7777
(Don't know)	8888

Πίνακας Α1 (Συνέχεια)

ASK ALL

[To be asked as a country-specific question(s). To be recoded into the ESS Education Detailed ISCED Coding Frame].

F52 CARD 71 What is the highest level of education your father successfully completed?
Please use this card.

INTERVIEWER NOTE: Successful completion occurs when either:

- a formal certificate is issued after an assessment indicating that the course has been passed;
- a course or period of education is fully attended but no certificate is ever issued;
- a course or period of education is fully attended and a certificate of attendance is issued (and no other certificates e.g. for passing the course are ever issued).

	not completed ISCED level 1	000
	ISCED 1, completed primary education	113
Qualification from vocational ISCED 2C programmes of duration shorter than 2 years, no access to	ISCED 3	129
Qualification from vocational ISCED 2C programmes of 2 years or longer duration, no access to	ISCED 3	221
Qualification from vocational ISCED 2A/2B programmes, access to ISCED 3 vocational		222
Qualification from a vocational ISCED 2 programme giving access to ISCED 3 (general or all)		223
Qualification from general/pre-vocational ISCED 2A/2B programmes, access to ISCED 3 vocational		212
Qualification from general ISCED 2A programmes, access to ISCED 3A general or all 3		213
Qualification from vocational ISCED 3C programmes of duration shorter than 2 years, no access to	ISCED level 5	229
Qualification from vocational ISCED 3C programmes of 2 years or longer duration, no access to	ISCED level 5	321
Qualification from vocational ISCED 3A programmes, access to 5B/lower tier 5A institutions		322
Qualification from vocational ISCED 3A programmes, access to upper tier ISCED 5A/all ISCED level 5	institutions	323
Qualification from general ISCED 3 programmes of 2 years or longer duration, no access to	ISCED level 5 institutions	311
Qualification from general ISCED 3A/3B programmes, access to ISCED 5B/lower tier 5A institutions		312
Qualification from general ISCED 3A programmes, access to upper tier ISCED 5A/all ISCED level 5	institutions	313
Qualification from ISCED 4 programmes without access to ISCED level 5		421
Qualification from vocational ISCED 4A/4B programmes, access to ISCED 5B/lower tier 5A institutions		422
Qualification from vocational ISCED 4A programmes, access to upper tier ISCED 5A or all ISCED level 5	institutions	423
Qualification from general ISCED 4A/4B programmes, access to ISCED 5B/lower tier 5A institutions		412
Qualification from general ISCED 4A programmes, access to upper tier ISCED 5A/all ISCED level 5	institutions	413
ISCED 5B programmes of short duration, advanced vocational qualifications		520
ISCED 5A programmes of short duration, intermediate certificate or academic/general tertiary	qualification below the bachelor's level	510
ISCED 5A programmes of medium duration, qualifications at the bachelor's level or equivalent from a	lower tier tertiary institution	610
ISCED 5A programmes of medium duration, qualifications at the bachelor's level or equivalent from an	upper/single tier tertiary institution	620
ISCED 5A programmes of long cumulative duration, qualifications at the master's level or equivalent from	a lower tier tertiary institution	710
ISCED 5A programmes of long cumulative duration, qualifications at the master's level or equivalent from	an upper/single tier tertiary institution	720
	ISCED 6, doctoral degree	800
	(Other)	5555
	(Refusal)	7777
	(Don't know)	8888

Πίνακας Α1 (Συνέχεια)

ASK ALL

[To be asked as a country-specific question(s). To be recoded into the ESS Education Detailed ISCED Coding Frame].

F56 CARD 73 What is the highest level of education your mother successfully completed?
Please use this card.

INTERVIEWER NOTE: Successful completion occurs when either:

- a formal certificate is issued after an assessment indicating that the course has been passed;
- a course or period of education is fully attended but no certificate is ever issued;
- a course or period of education is fully attended and a certificate of attendance is issued (and no other certificates e.g. for passing the course are ever issued).

	not completed ISCED level 1	000
	ISCED 1, completed primary education	113
	Qualification from vocational ISCED 2C programmes of duration shorter than 2 years, no access to	129
	ISCED 3	
	Qualification from vocational ISCED 2C programmes of 2 years or longer duration, no access to ISCED 3	221
	Qualification from vocational ISCED 2A/2B programmes, access to ISCED 3 vocational	222
	Qualification from a vocational ISCED 2 programme giving access to ISCED 3 (general or all)	223
	Qualification from general/pre-vocational ISCED 2A/2B programmes, access to ISCED 3 vocational	212
	Qualification from general ISCED 2A programmes, access to ISCED 3A general or all	213
	Qualification from vocational ISCED 3C programmes of duration shorter than 2 years, no access to	229
	ISCED level 5	
	Qualification from vocational ISCED 3C programmes of 2 years or longer duration, no access to ISCED	321
	level 5	
	Qualification from vocational ISCED 3A programmes, access to 5B/lower tier 5A institutions	322
	Qualification from vocational ISCED 3A programmes, access to upper tier ISCED 5A/all ISCED level 5	323
	institutions	
	Qualification from general ISCED 3 programmes of 2 years or longer duration, no access to ISCED level	311
	5 institutions	
	Qualification from general ISCED 3A/3B programmes, access to ISCED 5B/lower tier 5A institutions	312
	Qualification from general ISCED 3A programmes, access to upper tier ISCED 5A/all ISCED level 5	313
	institutions	
	Qualification from ISCED 4 programmes without access to ISCED level 5	421
	Qualification from vocational ISCED 4A/4B programmes, access to ISCED 5B/lower tier 5A institutions	422
	Qualification from vocational ISCED 4A programmes, access to upper tier ISCED 5A or all ISCED level 5	423
	institutions	
	Qualification from general ISCED 4A/4B programmes, access to ISCED 5B/lower tier 5A institutions	412
	Qualification from general ISCED 4A programmes, access to upper tier ISCED 5A/all ISCED level 5	413
	institutions	
	ISCED 5B programmes of short duration, advanced vocational qualifications	520
	ISCED 5A programmes of short duration, intermediate certificate or academic/general tertiary	510
	qualification below the bachelor's level	
	ISCED 5A programmes of medium duration, qualifications at the bachelor's level or equivalent from a	610
	lower tier tertiary institution	
	ISCED 5A programmes of medium duration, qualifications at the bachelor's level or equivalent from an	620
	upper/single tier tertiary institution	
	ISCED 5A programmes of long cumulative duration, qualifications at the master's level or equivalent from	710
	a lower tier tertiary institution	
	ISCED 5A programmes of long cumulative duration, qualifications at the master's level or equivalent from	720
	an upper/single tier tertiary institution	
	ISCED 6, doctoral degree	800
	(Other)	5555
	(Refusal)	7777
	(Don't know)	8888

Αναπαραγωγή από European Social Survey (2016, σσ. 57, 72 και 75).

Πίνακας Α2. Οι πίνακες μετάβασης από το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα και της μητέρας στο εκπαιδευτικό επίπεδο του ερωτώμενου: Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα, 2002

Κράτος πρ.	Εκπ. επίπεδο ερωτώμενου σε σχέση με το εκπ. επίπεδο του πατέρα			Εκπ. επίπεδο ερωτώμενου σε σχέση με το εκπ. επίπεδο της μητέρας		
	Χαμηλό	Μεσαίο	Υψηλό	Χαμηλό	Μεσαίο	Υψηλό
Σοσιαλδημοκρατικό						
Δανία						
Χαμηλό	0,343*	0,461	0,195	0,292	0,480	0,228
Μεσαίο	0,182	0,520	0,298	0,159	0,489	0,352
Υψηλό	0,139	0,353	0,508	0,174	0,374	0,453
Φιλανδία						
Χαμηλό	0,451	0,320	0,229	0,448	0,311	0,241
Μεσαίο	0,266	0,477	0,257	0,242	0,520	0,239
Υψηλό	0,204	0,367	0,429	0,266	0,350	0,384
Ολλανδία						
Χαμηλό	0,532	0,316	0,152	0,481	0,326	0,192
Μεσαίο	0,268	0,426	0,306	0,260	0,425	0,315
Υψηλό	0,187	0,334	0,478	0,202	0,286	0,513
Νορβηγία						
Χαμηλό	0,239	0,596	0,164	0,220	0,578	0,203
Μεσαίο	0,097	0,607	0,296	0,066	0,593	0,341
Υψηλό	0,036	0,423	0,541	0,090	0,477	0,434
Συντηρητικό						
Αυστρία						
Χαμηλό	0,431	0,495	0,074	0,379	0,531	0,090
Μεσαίο	0,167	0,683	0,150	0,137	0,671	0,192
Υψηλό	0,053	0,589	0,358	0,115	0,623	0,262
Βέλγιο						
Χαμηλό	0,465	0,366	0,169	0,432	0,372	0,196
Μεσαίο	0,18	0,435	0,385	0,183	0,419	0,398
Υψηλό	0,108	0,315	0,577	0,126	0,271	0,603
Γαλλία						
Χαμηλό	0,427	0,385	0,189	0,405	0,384	0,211
Μεσαίο	0,149	0,498	0,353	0,152	0,487	0,361
Υψηλό	0,079	0,238	0,682	0,092	0,194	0,714
Γερμανία						
Χαμηλό	0,321	0,587	0,092	0,180	0,641	0,178
Μεσαίο	0,141	0,657	0,201	0,137	0,586	0,277
Υψηλό	0,122	0,433	0,445	0,179	0,342	0,487
Φιλελεύθερο						
Ιρλανδία						
Χαμηλό	0,536	0,231	0,232	0,545	0,232	0,224
Μεσαίο	0,274	0,224	0,502	0,243	0,252	0,505
Υψηλό	0,184	0,224	0,592	0,234	0,190	0,576
Ε.Β.						
Χαμηλό	0,627	0,110	0,263	0,601	0,124	0,275
Μεσαίο	0,270	0,202	0,528	0,298	0,266	0,436
Υψηλό	0,206	0,224	0,571	0,214	0,168	0,618
Νότιο-Ευρωπαϊκό						
Ελλάδα						
Χαμηλό	0,645	0,260	0,095	0,630	0,266	0,104
Μεσαίο	0,172	0,568	0,260	0,157	0,471	0,372
Υψηλό	0,181	0,352	0,467	0,143	0,462	0,396

Πίνακας Α2 (Συνέχεια)

Κράτος πρ.	Εκπ. επίπεδο ερωτώμενου σε σχέση με το εκπ. επίπεδο του πατέρα			Εκπ. επίπεδο ερωτώμενου σε σχέση με το εκπ. επίπεδο της μητέρας		
	Χαμηλό	Μεσαίο	Υψηλό	Χαμηλό	Μεσαίο	Υψηλό
Νότιο-Ευρωπαϊκό						
Ιταλία						
Χαμηλό	0,642	0,312	0,046	0,620	0,317	0,064
Μεσαίο	0,194	0,597	0,209	0,203	0,602	0,195
Υψηλό	0,208	0,321	0,472	0,318	0,364	0,318
Πορτογαλία						
Χαμηλό	0,796	0,129	0,075	0,795	0,127	0,078
Μεσαίο	0,415	0,415	0,170	0,357	0,357	0,286
Υψηλό	0,224	0,328	0,448	0,188	0,458	0,354
Ισπανία						
Χαμηλό	0,643	0,243	0,114	0,613	0,260	0,126
Μεσαίο	0,252	0,497	0,252	0,144	0,450	0,405
Υψηλό	0,043	0,362	0,595	0,085	0,383	0,532
Μετα-Κομμουνιστικό						
Ουγγαρία						
Χαμηλό	0,490	0,433	0,076	0,426	0,480	0,094
Μεσαίο	0,228	0,613	0,159	0,201	0,585	0,214
Υψηλό	0,200	0,312	0,488	0,271	0,318	0,412
Τσεχία						
Χαμηλό	0,307	0,633	0,061	0,201	0,734	0,065
Μεσαίο	0,09	0,779	0,130	0,088	0,724	0,188
Υψηλό	0,056	0,458	0,486	0,14	0,400	0,460
Πολωνία						
Χαμηλό	0,372	0,562	0,067	0,353	0,573	0,073
Μεσαίο	0,233	0,637	0,130	0,225	0,617	0,158
Υψηλό	0,188	0,396	0,416	0,350	0,375	0,275

* Δηλώνει την πιθανότητα να έχει ο ερωτώμενος χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο όταν το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα είναι χαμηλό για τη Δανία, 2002. Αντίστοιχα, υπολογίζονται και οι υπόλοιπες πιθανότητες.

Πίνακας Α3. Οι πίνακες μετάβασης από το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα και της μητέρας στο εκπαιδευτικό επίπεδο του ερωτώμενου: Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα, 2004

Κράτος πρ.	Εκπ. επίπεδο ερωτώμενου σε σχέση με το εκπ. επίπεδο του πατέρα			Εκπ. επίπεδο ερωτώμενου σε σχέση με το εκπ. επίπεδο της μητέρας		
	Χαμηλό	Μεσαίο	Υψηλό	Χαμηλό	Μεσαίο	Υψηλό
Σοσιαλδημοκρατικό						
Δανία						
Χαμηλό	0,353*	0,370	0,277	0,295	0,359	0,346
Μεσαίο	0,191	0,416	0,393	0,144	0,410	0,446
Υψηλό	0,130	0,271	0,599	0,191	0,341	0,468
Φιλανδία						
Χαμηλό	0,427	0,340	0,232	0,419	0,329	0,253
Μεσαίο	0,260	0,408	0,332	0,252	0,443	0,305
Υψηλό	0,151	0,346	0,503	0,196	0,338	0,467
Ολλανδία						
Χαμηλό	0,520	0,306	0,174	0,472	0,325	0,203
Μεσαίο	0,225	0,389	0,386	0,214	0,358	0,428
Υψηλό	0,147	0,342	0,511	0,157	0,278	0,565

Πίνακας Α3 (Συνέχεια)

Κράτος πρ.	Εκπ. επίπεδο ερωτώμενου σε σχέση με το εκπ. επίπεδο του πατέρα			Εκπ. επίπεδο ερωτώμενου σε σχέση με το εκπ. επίπεδο της μητέρας		
	Χαμηλό	Μεσαίο	Υψηλό	Χαμηλό	Μεσαίο	Υψηλό
Σοσιαλδημοκρατικό						
Νορβηγία						
Χαμηλό	0,309	0,428	0,263	0,291	0,438	0,271
Μεσαίο	0,133	0,510	0,357	0,104	0,462	0,434
Υψηλό	0,102	0,292	0,605	0,136	0,341	0,523
Συντηρητικό						
Αυστρία						
Χαμηλό	0,365	0,598	0,037	0,312	0,643	0,045
Μεσαίο	0,254	0,677	0,068	0,267	0,638	0,095
Υψηλό	0,212	0,526	0,263	0,368	0,491	0,140
Βέλγιο						
Χαμηλό	0,451	0,377	0,172	0,423	0,380	0,197
Μεσαίο	0,185	0,441	0,374	0,185	0,379	0,436
Υψηλό	0,144	0,315	0,540	0,158	0,340	0,502
Γαλλία						
Χαμηλό	0,407	0,406	0,187	0,388	0,403	0,210
Μεσαίο	0,184	0,458	0,358	0,167	0,421	0,412
Υψηλό	0,116	0,25	0,634	0,157	0,231	0,611
Γερμανία						
Χαμηλό	0,323	0,559	0,118	0,213	0,613	0,174
Μεσαίο	0,134	0,665	0,201	0,123	0,589	0,288
Υψηλό	0,136	0,408	0,456	0,242	0,344	0,414
Φιλελεύθερο						
Ιρλανδία						
Χαμηλό	0,505	0,263	0,232	0,515	0,263	0,222
Μεσαίο	0,128	0,333	0,539	0,185	0,322	0,494
Υψηλό	0,157	0,242	0,601	0,160	0,217	0,623
Ε.Β.						
Χαμηλό	0,702	0,153	0,145	0,697	0,145	0,158
Μεσαίο	0,516	0,226	0,258	0,447	0,224	0,329
Υψηλό	0,300	0,251	0,450	0,286	0,261	0,453
Νότιο-Ευρωπαϊκό						
Ελλάδα						
Χαμηλό	0,612	0,264	0,124	0,595	0,267	0,138
Μεσαίο	0,162	0,475	0,364	0,180	0,448	0,372
Υψηλό	0,206	0,288	0,506	0,275	0,308	0,417
Ιταλία						
Χαμηλό	0,606	0,315	0,078	0,575	0,342	0,083
Μεσαίο	0,187	0,609	0,204	0,232	0,473	0,295
Υψηλό	0,187	0,387	0,427	0,308	0,462	0,231
Πορτογαλία						
Χαμηλό	0,783	0,154	0,064	0,783	0,147	0,071
Μεσαίο	0,233	0,302	0,465	0,189	0,453	0,358
Υψηλό	0,232	0,275	0,493	0,180	0,320	0,500
Ισπανία						
Χαμηλό	0,672	0,188	0,141	0,642	0,192	0,166
Μεσαίο	0,275	0,312	0,413	0,264	0,299	0,437
Υψηλό	0,168	0,268	0,564	0,164	0,301	0,534

Πίνακας Α3 (Συνέχεια)

Κράτος πρ.	Εκπ. επίπεδο ερωτώμενου σε σχέση με το εκπ. επίπεδο του πατέρα			Εκπ. επίπεδο ερωτώμενου σε σχέση με το εκπ. επίπεδο της μητέρας		
	Χαμηλό	Μεσαίο	Υψηλό	Χαμηλό	Μεσαίο	Υψηλό
Μετα-Κομμουνιστικό						
Ουγγαρία						
Χαμηλό	0,350	0,529	0,121	0,307	0,568	0,125
Μεσαίο	0,192	0,607	0,201	0,133	0,568	0,299
Υψηλό	0,059	0,330	0,612	0,156	0,281	0,563
Σλοβακία						
Χαμηλό	0,312	0,640	0,048	0,270	0,657	0,073
Μεσαίο	0,123	0,745	0,132	0,137	0,729	0,134
Υψηλό	0,186	0,471	0,343	0,169	0,508	0,323
Τσεχία						
Χαμηλό	0,311	0,652	0,037	0,249	0,710	0,041
Μεσαίο	0,129	0,775	0,097	0,131	0,748	0,121
Υψηλό	0,233	0,470	0,297	0,245	0,462	0,294
Πολωνία						
Χαμηλό	0,346	0,606	0,048	0,334	0,612	0,055
Μεσαίο	0,203	0,665	0,132	0,216	0,625	0,159
Υψηλό	0,140	0,376	0,484	0,211	0,408	0,382
Ουκρανία						
Χαμηλό	0,244	0,317	0,438	0,259	0,298	0,443
Μεσαίο	0,073	0,349	0,578	0,074	0,343	0,582
Υψηλό	0,108	0,209	0,684	0,108	0,243	0,649
Εσθονία						
Χαμηλό	0,291	0,496	0,213	0,292	0,497	0,212
Μεσαίο	0,225	0,438	0,337	0,205	0,471	0,324
Υψηλό	0,155	0,356	0,490	0,222	0,330	0,449

* Δηλώνει την πιθανότητα να έχει ο ερωτώμενος χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο όταν το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα είναι χαμηλό για τη Δανία, 2004. Αντίστοιχα, υπολογίζονται και οι υπόλοιπες πιθανότητες.

Πίνακας Α4. Οι πίνακες μετάβασης από το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα και της μητέρας στο εκπαιδευτικό επίπεδο του ερωτώμενου: Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα, 2006

Κράτος πρ.	Εκπ. επίπεδο ερωτώμενου σε σχέση με το εκπ. επίπεδο του πατέρα			Εκπ. επίπεδο ερωτώμενου σε σχέση με το εκπ. επίπεδο της μητέρας		
	Χαμηλό	Μεσαίο	Υψηλό	Χαμηλό	Μεσαίο	Υψηλό
Σοσιαλδημοκρατικό						
Δανία						
Χαμηλό	0,330*	0,402	0,268	0,273	0,409	0,318
Μεσαίο	0,146	0,431	0,423	0,130	0,361	0,509
Υψηλό	0,100	0,208	0,692	0,122	0,263	0,615
Φιλανδία						
Χαμηλό	0,429	0,327	0,245	0,422	0,321	0,257
Μεσαίο	0,217	0,461	0,322	0,193	0,457	0,350
Υψηλό	0,126	0,332	0,542	0,157	0,361	0,483
Ολλανδία						
Χαμηλό	0,488	0,325	0,188	0,448	0,345	0,207
Μεσαίο	0,290	0,435	0,275	0,202	0,417	0,381
Υψηλό	0,121	0,351	0,527	0,205	0,295	0,500

Πίνακας Α4 (Συνέχεια)

Κράτος πρ.	Εκπ. επίπεδο ερωτώμενου σε σχέση με το εκπ. επίπεδο του πατέρα			Εκπ. επίπεδο ερωτώμενου σε σχέση με το εκπ. επίπεδο της μητέρας		
	Χαμηλό	Μεσαίο	Υψηλό	Χαμηλό	Μεσαίο	Υψηλό
Σοσιαλδημοκρατικό						
Νορβηγία						
Χαμηλό	0,297	0,465	0,238	0,276	0,451	0,273
Μεσαίο	0,111	0,515	0,374	0,065	0,507	0,428
Υψηλό	0,073	0,32	0,608	0,118	0,354	0,528
Σουηδία						
Χαμηλό	0,392	0,396	0,212	0,374	0,399	0,227
Μεσαίο	0,165	0,540	0,295	0,184	0,525	0,291
Υψηλό	0,131	0,433	0,436	0,157	0,441	0,402
Συντηρητικό						
Αυστρία						
Χαμηλό	0,332	0,627	0,041	0,283	0,674	0,043
Μεσαίο	0,175	0,752	0,073	0,177	0,729	0,095
Υψηλό	0,162	0,537	0,301	0,232	0,500	0,268
Βέλγιο						
Χαμηλό	0,470	0,357	0,173	0,436	0,362	0,202
Μεσαίο	0,203	0,443	0,354	0,197	0,416	0,387
Υψηλό	0,152	0,240	0,608	0,195	0,244	0,561
Γαλλία						
Χαμηλό	0,350	0,453	0,197	0,335	0,463	0,202
Μεσαίο	0,185	0,458	0,357	0,188	0,381	0,432
Υψηλό	0,144	0,233	0,624	0,150	0,279	0,571
Γερμανία						
Χαμηλό	0,275	0,613	0,113	0,173	0,658	0,169
Μεσαίο	0,124	0,689	0,188	0,124	0,631	0,246
Υψηλό	0,123	0,463	0,414	0,176	0,422	0,401
Φιλελεύθερο						
Ιρλανδία						
Χαμηλό	0,431	0,235	0,334	0,451	0,225	0,325
Μεσαίο	0,176	0,258	0,566	0,170	0,258	0,572
Υψηλό	0,157	0,174	0,668	0,151	0,225	0,624
Ε.Β.						
Χαμηλό	0,559	0,109	0,332	0,540	0,127	0,334
Μεσαίο	0,385	0,205	0,410	0,112	0,196	0,692
Υψηλό	0,152	0,172	0,676	0,217	0,127	0,656
Νότιο-Ευρωπαϊκό						
Πορτογαλία						
Χαμηλό	0,772	0,148	0,081	0,769	0,143	0,088
Μεσαίο	0,232	0,406	0,362	0,266	0,391	0,344
Υψηλό	0,115	0,346	0,538	0,164	0,459	0,377
Ισπανία						
Χαμηλό	0,634	0,231	0,136	0,600	0,239	0,160
Μεσαίο	0,267	0,349	0,384	0,223	0,359	0,417
Υψηλό	0,084	0,378	0,538	0,097	0,458	0,444
Μετα-Κομμουνιστικό						
Ουγγαρία						
Χαμηλό	0,502	0,407	0,091	0,430	0,463	0,107
Μεσαίο	0,171	0,667	0,162	0,144	0,634	0,222
Υψηλό	0,080	0,392	0,528	0,150	0,463	0,388

Πίνακας Α4 (Συνέχεια)

Κράτος πρ.	Εκπ. επίπεδο ερωτώμενου σε σχέση με το εκπ. επίπεδο του πατέρα			Εκπ. επίπεδο ερωτώμενου σε σχέση με το εκπ. επίπεδο της μητέρας		
	Χαμηλό	Μεσαίο	Υψηλό	Χαμηλό	Μεσαίο	Υψηλό
Μετα-Κομμουνιστικό						
Σλοβακία						
Χαμηλό	0,296	0,646	0,058	0,258	0,667	0,074
Μεσαίο	0,149	0,715	0,136	0,169	0,680	0,151
Υψηλό	0,208	0,432	0,360	0,148	0,580	0,273
Βουλγαρία						
Χαμηλό	0,424	0,469	0,108	0,420	0,462	0,118
Μεσαίο	0,139	0,567	0,295	0,105	0,584	0,311
Υψηλό	0,119	0,311	0,570	0,175	0,328	0,496
Πολωνία						
Χαμηλό	0,382	0,568	0,051	0,357	0,600	0,043
Μεσαίο	0,201	0,638	0,161	0,211	0,584	0,205
Υψηλό	0,165	0,481	0,354	0,247	0,506	0,247
Ουκρανία						
Χαμηλό	0,267	0,305	0,428	0,283	0,295	0,422
Μεσαίο	0,091	0,286	0,623	0,090	0,256	0,654
Υψηλό	0,074	0,180	0,747	0,089	0,224	0,687
Ρωσία						
Χαμηλό	0,264	0,314	0,422	0,290	0,303	0,407
Μεσαίο	0,097	0,375	0,528	0,095	0,415	0,490
Υψηλό	0,092	0,321	0,588	0,101	0,334	0,565
Εσθονία						
Χαμηλό	0,313	0,440	0,247	0,321	0,452	0,227
Μεσαίο	0,201	0,459	0,341	0,190	0,444	0,366
Υψηλό	0,150	0,316	0,535	0,197	0,317	0,486

* Δηλώνει την πιθανότητα να έχει ο ερωτώμενος χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο όταν το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα είναι χαμηλό για τη Δανία, 2006. Αντίστοιχα, υπολογίζονται και οι υπόλοιπες πιθανότητες.

Πίνακας Α5. Οι πίνακες μετάβασης από το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα και της μητέρας στο εκπαιδευτικό επίπεδο του ερωτώμενου: Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα, 2008

Κράτος πρ.	Εκπ. επίπεδο ερωτώμενου σε σχέση με το εκπ. επίπεδο του πατέρα			Εκπ. επίπεδο ερωτώμενου σε σχέση με το εκπ. επίπεδο της μητέρας		
	Χαμηλό	Μεσαίο	Υψηλό	Χαμηλό	Μεσαίο	Υψηλό
Σοσιαλδημοκρατικό						
Δανία						
Χαμηλό	0,342*	0,418	0,240	0,264	0,416	0,320
Μεσαίο	0,161	0,430	0,409	0,143	0,376	0,481
Υψηλό	0,112	0,245	0,643	0,155	0,293	0,552
Φιλανδία						
Χαμηλό	0,393	0,363	0,244	0,391	0,351	0,258
Μεσαίο	0,212	0,453	0,335	0,191	0,474	0,335
Υψηλό	0,112	0,348	0,540	0,158	0,357	0,484
Ολλανδία						
Χαμηλό	0,460	0,348	0,192	0,414	0,352	0,235
Μεσαίο	0,245	0,399	0,355	0,266	0,401	0,333
Υψηλό	0,156	0,336	0,508	0,200	0,292	0,508

Πίνακας Α5 (Συνέχεια)

Κράτος πρ.	Εκπ. επίπεδο ερωτώμενου σε σχέση με το εκπ. επίπεδο του πατέρα			Εκπ. επίπεδο ερωτώμενου σε σχέση με το εκπ. επίπεδο της μητέρας		
	Χαμηλό	Μεσαίο	Υψηλό	Χαμηλό	Μεσαίο	Υψηλό
Σοσιαλδημοκρατικό						
Νορβηγία						
Χαμηλό	0,225	0,470	0,305	0,205	0,435	0,360
Μεσαίο	0,112	0,496	0,392	0,081	0,440	0,479
Υψηλό	0,082	0,283	0,636	0,128	0,305	0,567
Σουηδία						
Χαμηλό	0,330	0,458	0,212	0,328	0,436	0,237
Μεσαίο	0,184	0,535	0,282	0,136	0,593	0,271
Υψηλό	0,120	0,398	0,482	0,166	0,421	0,413
Συντηρητικό						
Αυστρία						
Χαμηλό	0,382	0,561	0,057	0,293	0,648	0,059
Μεσαίο	0,089	0,783	0,128	0,089	0,739	0,172
Υψηλό	0,068	0,538	0,393	0,050	0,616	0,333
Βέλγιο						
Χαμηλό	0,428	0,381	0,192	0,407	0,375	0,218
Μεσαίο	0,189	0,428	0,383	0,190	0,385	0,425
Υψηλό	0,167	0,261	0,572	0,164	0,307	0,529
Γαλλία						
Χαμηλό	0,377	0,417	0,206	0,359	0,415	0,226
Μεσαίο	0,190	0,366	0,444	0,196	0,313	0,490
Υψηλό	0,112	0,213	0,675	0,162	0,201	0,637
Γερμανία						
Χαμηλό	0,263	0,483	0,254	0,179	0,559	0,262
Μεσαίο	0,127	0,576	0,297	0,102	0,500	0,398
Υψηλό	0,090	0,350	0,561	0,147	0,307	0,546
Φιλελεύθερο						
Ιρλανδία						
Χαμηλό	0,434	0,233	0,333	0,464	0,214	0,322
Μεσαίο	0,195	0,326	0,479	0,150	0,372	0,477
Υψηλό	0,113	0,181	0,706	0,114	0,161	0,725
M.B.						
Χαμηλό	0,506	0,125	0,369	0,477	0,120	0,403
Μεσαίο	0,198	0,368	0,434	0,276	0,265	0,459
Υψηλό	0,206	0,105	0,689	0,192	0,141	0,667
Νότιο-Ευρωπαϊκό						
Ελλάδα						
Χαμηλό	0,440	0,363	0,197	0,424	0,362	0,215
Μεσαίο	0,176	0,414	0,410	0,217	0,428	0,355
Υψηλό	0,115	0,378	0,507	0,141	0,329	0,529
Πορτογαλία						
Χαμηλό	0,772	0,142	0,085	0,768	0,144	0,088
Μεσαίο	0,299	0,299	0,403	0,274	0,274	0,452
Υψηλό	0,147	0,253	0,600	0,290	0,274	0,435
Ισπανία						
Χαμηλό	0,652	0,161	0,187	0,623	0,167	0,209
Μεσαίο	0,242	0,400	0,358	0,147	0,412	0,441
Υψηλό	0,151	0,246	0,603	0,221	0,276	0,503

Πίνακας Α5 (Συνέχεια)

Κράτος πρ.	Εκπ. επίπεδο ερωτώμενου σε σχέση με το εκπ. επίπεδο του πατέρα			Εκπ. επίπεδο ερωτώμενου σε σχέση με το εκπ. επίπεδο της μητέρας		
	Χαμηλό	Μεσαίο	Υψηλό	Χαμηλό	Μεσαίο	Υψηλό
Μετα-Κομμουνιστικό						
Ουγγαρία						
Χαμηλό	0,452	0,481	0,067	0,389	0,530	0,081
Μεσαίο	0,149	0,641	0,210	0,138	0,607	0,255
Υψηλό	0,116	0,326	0,558	0,141	0,326	0,533
Σλοβακία						
Χαμηλό	0,297	0,643	0,060	0,251	0,693	0,056
Μεσαίο	0,085	0,786	0,129	0,077	0,751	0,172
Υψηλό	0,017	0,454	0,529	0,092	0,338	0,569
Τσεχία						
Χαμηλό	0,238	0,727	0,035	0,194	0,744	0,062
Μεσαίο	0,124	0,772	0,104	0,116	0,759	0,126
Υψηλό	0,067	0,511	0,421	0,151	0,495	0,355
Βουλγαρία						
Χαμηλό	0,451	0,465	0,084	0,437	0,475	0,089
Μεσαίο	0,097	0,626	0,277	0,102	0,563	0,335
Υψηλό	0,108	0,262	0,631	0,098	0,420	0,482
Πολωνία						
Χαμηλό	0,347	0,555	0,098	0,313	0,570	0,117
Μεσαίο	0,184	0,530	0,286	0,172	0,520	0,308
Υψηλό	0,152	0,280	0,568	0,232	0,278	0,490
Ουκρανία						
Χαμηλό	0,219	0,309	0,472	0,213	0,308	0,479
Μεσαίο	0,073	0,339	0,588	0,077	0,390	0,533
Υψηλό	0,075	0,151	0,774	0,085	0,152	0,762
Ρωσία						
Χαμηλό	0,215	0,343	0,442	0,239	0,334	0,427
Μεσαίο	0,101	0,332	0,567	0,069	0,345	0,586
Υψηλό	0,074	0,269	0,658	0,080	0,297	0,623
Εσθονία						
Χαμηλό	0,302	0,442	0,257	0,350	0,429	0,221
Μεσαίο	0,207	0,452	0,341	0,177	0,445	0,378
Υψηλό	0,183	0,252	0,564	0,248	0,290	0,463

* Δηλώνει την πιθανότητα να έχει ο ερωτώμενος χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο όταν το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα είναι χαμηλό για τη Δανία, 2008. Αντίστοιχα, υπολογίζονται και οι υπόλοιπες πιθανότητες.

Πίνακας Α6. Οι πίνακες μετάβασης από το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα και της μητέρας στο εκπαιδευτικό επίπεδο του ερωτώμενου: Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα, 2010

Κράτος πρ.	Εκπ. επίπεδο ερωτώμενου σε σχέση με το εκπ. επίπεδο του πατέρα			Εκπ. επίπεδο ερωτώμενου σε σχέση με το εκπ. επίπεδο της μητέρας		
	Χαμηλό	Μεσαίο	Υψηλό	Χαμηλό	Μεσαίο	Υψηλό
Σοσιαλδημοκρατικό						
Δανία						
Χαμηλό	0,379*	0,343	0,278	0,337	0,352	0,311
Μεσαίο	0,270	0,352	0,378	0,219	0,341	0,440
Υψηλό	0,161	0,257	0,582	0,229	0,226	0,545

Πίνακας Α6 (Συνέχεια)

Κράτος πρ.	Εκπ. επίπεδο ερωτώμενου σε σχέση με το εκπ. επίπεδο του πατέρα			Εκπ. επίπεδο ερωτώμενου σε σχέση με το εκπ. επίπεδο της μητέρας		
	Χαμηλό	Μεσαίο	Υψηλό	Χαμηλό	Μεσαίο	Υψηλό
Σοσιαλδημοκρατικό						
Φιλανδία						
Χαμηλό	0,378	0,293	0,329	0,371	0,292	0,337
Μεσαίο	0,217	0,357	0,427	0,202	0,327	0,470
Υψηλό	0,148	0,238	0,613	0,199	0,268	0,533
Ολλανδία						
Χαμηλό	0,546	0,217	0,236	0,490	0,234	0,277
Μεσαίο	0,248	0,305	0,448	0,304	0,286	0,411
Υψηλό	0,180	0,215	0,606	0,231	0,205	0,564
Νορβηγία						
Χαμηλό	0,309	0,361	0,329	0,273	0,351	0,376
Μεσαίο	0,179	0,417	0,404	0,119	0,404	0,478
Υψηλό	0,122	0,227	0,651	0,177	0,231	0,592
Σουηδία						
Χαμηλό	0,322	0,337	0,341	0,309	0,349	0,342
Μεσαίο	0,175	0,476	0,350	0,175	0,398	0,426
Υψηλό	0,168	0,231	0,601	0,181	0,294	0,524
Συντηρητικό						
Αυστρία						
Χαμηλό	0,310	0,519	0,171	0,234	0,554	0,212
Μεσαίο	0,126	0,599	0,275	0,120	0,553	0,327
Υψηλό	0,106	0,348	0,546	0,146	0,346	0,508
Βέλγιο						
Χαμηλό	0,420	0,295	0,285	0,396	0,298	0,306
Μεσαίο	0,158	0,353	0,489	0,174	0,300	0,526
Υψηλό	0,126	0,239	0,636	0,117	0,259	0,624
Γαλλία						
Χαμηλό	0,357	0,448	0,195	0,332	0,469	0,198
Μεσαίο	0,148	0,521	0,331	0,128	0,400	0,472
Υψηλό	0,217	0,180	0,603	0,270	0,206	0,524
Γερμανία						
Χαμηλό	0,350	0,453	0,197	0,216	0,505	0,279
Μεσαίο	0,153	0,549	0,298	0,155	0,469	0,375
Υψηλό	0,130	0,283	0,587	0,159	0,297	0,545
Φιλελεύθερο						
Ιρλανδία						
Χαμηλό	0,462	0,241	0,297	0,482	0,240	0,278
Μεσαίο	0,105	0,359	0,537	0,107	0,293	0,600
Υψηλό	0,125	0,211	0,664	0,156	0,262	0,582
Ε.Β.						
Χαμηλό	0,509	0,217	0,274	0,489	0,221	0,290
Μεσαίο	0,287	0,275	0,438	0,157	0,318	0,525
Υψηλό	0,119	0,252	0,629	0,190	0,252	0,558
Νότιο-Ευρωπαϊκό						
Ελλάδα						
Χαμηλό	0,459	0,377	0,164	0,437	0,384	0,179
Μεσαίο	0,157	0,521	0,323	0,151	0,511	0,339
Υψηλό	0,078	0,371	0,552	0,104	0,356	0,540

Πίνακας Α6 (Συνέχεια)

Κράτος πρ.	Εκπ. επίπεδο ερωτώμενου σε σχέση με το εκπ. επίπεδο του πατέρα			Εκπ. επίπεδο ερωτώμενου σε σχέση με το εκπ. επίπεδο της μητέρας		
	Χαμηλό	Μεσαίο	Υψηλό	Χαμηλό	Μεσαίο	Υψηλό
Νότιο-Ευρωπαϊκό						
Πορτογαλία						
Χαμηλό	0,783	0,136	0,081	0,791	0,130	0,080
Μεσαίο	0,349	0,291	0,360	0,384	0,372	0,244
Υψηλό	0,264	0,415	0,321	0,128	0,340	0,532
Ισπανία						
Χαμηλό	0,644	0,133	0,223	0,617	0,127	0,256
Μεσαίο	0,250	0,200	0,550	0,269	0,176	0,556
Υψηλό	0,112	0,216	0,672	0,176	0,304	0,520
Μετα-Κομμουνιστικό						
Ουγγαρία						
Χαμηλό	0,400	0,479	0,121	0,334	0,512	0,154
Μεσαίο	0,107	0,629	0,263	0,091	0,614	0,295
Υψηλό	0,070	0,312	0,618	0,115	0,314	0,571
Σλοβακία						
Χαμηλό	0,240	0,678	0,082	0,198	0,688	0,113
Μεσαίο	0,082	0,709	0,209	0,086	0,684	0,230
Υψηλό	0,090	0,365	0,545	0,126	0,378	0,496
Τσεχία						
Χαμηλό	0,254	0,614	0,132	0,184	0,657	0,159
Μεσαίο	0,120	0,671	0,209	0,126	0,652	0,222
Υψηλό	0,138	0,462	0,399	0,154	0,471	0,374
Βουλγαρία						
Χαμηλό	0,430	0,471	0,098	0,417	0,467	0,116
Μεσαίο	0,122	0,541	0,337	0,110	0,557	0,333
Υψηλό	0,086	0,281	0,633	0,122	0,300	0,578
Πολωνία						
Χαμηλό	0,519	0,311	0,170	0,525	0,318	0,157
Μεσαίο	0,208	0,401	0,391	0,248	0,332	0,420
Υψηλό	0,190	0,171	0,639	0,202	0,280	0,518
Ουκρανία						
Χαμηλό	0,145	0,276	0,579	0,163	0,270	0,567
Μεσαίο	0,050	0,315	0,635	0,063	0,326	0,611
Υψηλό	0,048	0,132	0,820	0,049	0,144	0,808
Ρωσία						
Χαμηλό	0,167	0,371	0,462	0,180	0,379	0,441
Μεσαίο	0,106	0,392	0,501	0,118	0,409	0,473
Υψηλό	0,058	0,294	0,648	0,060	0,302	0,638
Λιθουανία						
Χαμηλό	0,240	0,384	0,376	0,269	0,368	0,363
Μεσαίο	0,202	0,346	0,452	0,148	0,394	0,458
Υψηλό	0,070	0,275	0,654	0,129	0,265	0,606
Εσθονία						
Χαμηλό	0,244	0,373	0,383	0,273	0,380	0,347
Μεσαίο	0,190	0,422	0,388	0,177	0,386	0,436
Υψηλό	0,123	0,256	0,621	0,144	0,287	0,569

* Δηλώνει την πιθανότητα να έχει ο ερωτώμενος χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο όταν το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα είναι χαμηλό για τη Δανία, 2010. Αντίστοιχα, υπολογίζονται και οι υπόλοιπες πιθανότητες.

Πίνακας Α7. Οι πίνακες μετάβασης από το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα και της μητέρας στο εκπαιδευτικό επίπεδο του ερωτώμενου: Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα, 2012

Κράτος πρ.	Εκπ. επίπεδο ερωτώμενου σε σχέση με το εκπ. επίπεδο του πατέρα			Εκπ. επίπεδο ερωτώμενου σε σχέση με το εκπ. επίπεδο της μητέρας		
	Χαμηλό	Μεσαίο	Υψηλό	Χαμηλό	Μεσαίο	Υψηλό
Σοσιαλδημοκρατικό						
Δανία						
Χαμηλό	0,350*	0,352	0,299	0,307	0,351	0,342
Μεσαίο	0,206	0,363	0,431	0,185	0,346	0,469
Υψηλό	0,214	0,216	0,570	0,227	0,242	0,531
Φιλανδία						
Χαμηλό	0,338	0,334	0,329	0,325	0,331	0,345
Μεσαίο	0,172	0,415	0,413	0,161	0,384	0,456
Υψηλό	0,123	0,206	0,671	0,157	0,248	0,595
Ολλανδία						
Χαμηλό	0,515	0,249	0,236	0,469	0,246	0,285
Μεσαίο	0,259	0,234	0,507	0,185	0,376	0,439
Υψηλό	0,140	0,251	0,609	0,188	0,167	0,646
Νορβηγία						
Χαμηλό	0,265	0,378	0,358	0,239	0,363	0,398
Μεσαίο	0,162	0,402	0,436	0,132	0,394	0,473
Υψηλό	0,143	0,240	0,616	0,171	0,242	0,587
Σουηδία						
Χαμηλό	0,305	0,333	0,362	0,293	0,340	0,367
Μεσαίο	0,169	0,412	0,419	0,154	0,402	0,444
Υψηλό	0,096	0,285	0,619	0,123	0,280	0,598
Συντηρητικό						
Βέλγιο						
Χαμηλό	0,420	0,283	0,296	0,405	0,292	0,303
Μεσαίο	0,154	0,357	0,489	0,130	0,300	0,570
Υψηλό	0,161	0,222	0,616	0,178	0,211	0,611
Γαλλία						
Χαμηλό	0,312	0,473	0,215	0,301	0,472	0,227
Μεσαίο	0,197	0,471	0,333	0,200	0,460	0,340
Υψηλό	0,118	0,254	0,627	0,114	0,184	0,703
Γερμανία						
Χαμηλό	0,315	0,454	0,232	0,214	0,470	0,316
Μεσαίο	0,128	0,514	0,358	0,110	0,452	0,438
Υψηλό	0,136	0,281	0,582	0,177	0,268	0,555
Φιλελεύθερο						
Ιρλανδία						
Χαμηλό	0,409	0,285	0,306	0,440	0,277	0,283
Μεσαίο	0,098	0,342	0,560	0,117	0,315	0,567
Υψηλό	0,116	0,180	0,703	0,130	0,181	0,689
Ε.Β.						
Χαμηλό	0,496	0,232	0,272	0,465	0,258	0,277
Μεσαίο	0,222	0,378	0,400	0,167	0,366	0,468
Υψηλό	0,102	0,184	0,715	0,127	0,240	0,633
Νότιο-Ευρωπαϊκό						
Ιταλία						
Χαμηλό	0,459	0,377	0,164	0,439	0,403	0,158
Μεσαίο	0,119	0,580	0,301	0,160	0,447	0,393
Υψηλό	0,125	0,208	0,667	0,148	0,204	0,648

Πίνακας Α7 (Συνέχεια)

Κράτος πρ.	Εκπ. επίπεδο ερωτώμενου σε σχέση με το εκπ. επίπεδο του πατέρα			Εκπ. επίπεδο ερωτώμενου σε σχέση με το εκπ. επίπεδο της μητέρας		
	Χαμηλό	Μεσαίο	Υψηλό	Χαμηλό	Μεσαίο	Υψηλό
Νότιο-Ευρωπαϊκό						
Πορτογαλία						
Χαμηλό	0,738	0,178	0,084	0,737	0,178	0,086
Μεσαίο	0,207	0,402	0,391	0,232	0,449	0,319
Υψηλό	0,180	0,262	0,557	0,157	0,329	0,514
Ισπανία						
Χαμηλό	0,669	0,115	0,216	0,652	0,113	0,234
Μεσαίο	0,357	0,250	0,393	0,212	0,247	0,541
Υψηλό	0,202	0,161	0,637	0,232	0,211	0,556
Μετα-Κομμουνιστικό						
Ουγγαρία						
Χαμηλό	0,462	0,458	0,081	0,363	0,506	0,131
Μεσαίο	0,091	0,639	0,269	0,089	0,607	0,304
Υψηλό	0,080	0,310	0,611	0,083	0,339	0,577
Σλοβακία						
Χαμηλό	0,221	0,674	0,105	0,191	0,699	0,109
Μεσαίο	0,072	0,655	0,273	0,054	0,649	0,297
Υψηλό	0,022	0,331	0,647	0,069	0,237	0,694
Τσεχία						
Χαμηλό	0,229	0,582	0,189	0,198	0,607	0,195
Μεσαίο	0,128	0,656	0,216	0,131	0,614	0,254
Υψηλό	0,177	0,339	0,484	0,200	0,322	0,478
Βουλγαρία						
Χαμηλό	0,379	0,516	0,104	0,376	0,512	0,112
Μεσαίο	0,067	0,588	0,345	0,046	0,586	0,368
Υψηλό	0,081	0,243	0,676	0,086	0,306	0,608
Πολωνία						
Χαμηλό	0,528	0,305	0,167	0,558	0,300	0,142
Μεσαίο	0,216	0,366	0,418	0,190	0,378	0,432
Υψηλό	0,164	0,281	0,556	0,213	0,270	0,517
Ουκρανία						
Χαμηλό	0,206	0,291	0,503	0,211	0,293	0,496
Μεσαίο	0,082	0,328	0,590	0,087	0,316	0,597
Υψηλό	0,064	0,137	0,799	0,060	0,131	0,809
Ρωσία						
Χαμηλό	0,167	0,255	0,578	0,185	0,273	0,542
Μεσαίο	0,082	0,307	0,611	0,053	0,309	0,638
Υψηλό	0,047	0,199	0,754	0,061	0,215	0,724
Λιθουανία						
Χαμηλό	0,261	0,384	0,355	0,283	0,376	0,341
Μεσαίο	0,214	0,369	0,417	0,171	0,412	0,417
Υψηλό	0,169	0,297	0,535	0,214	0,270	0,516
Εσθονία						
Χαμηλό	0,251	0,406	0,344	0,282	0,380	0,338
Μεσαίο	0,142	0,361	0,496	0,130	0,383	0,487
Υψηλό	0,109	0,260	0,632	0,138	0,281	0,581

* Δηλώνει την πιθανότητα να έχει ο ερωτώμενος χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο όταν το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα είναι χαμηλό για τη Δανία, 2012. Αντίστοιχα, υπολογίζονται και οι υπόλοιπες πιθανότητες.

Πίνακας Α8. Οι πίνακες μετάβασης από το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα και της μητέρας στο εκπαιδευτικό επίπεδο του ερωτώμενου: Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα, 2014

Κράτος πρ.	Εκπ. επίπεδο ερωτώμενου σε σχέση με το εκπ. επίπεδο του πατέρα			Εκπ. επίπεδο ερωτώμενου σε σχέση με το εκπ. επίπεδο της μητέρας		
	Χαμηλό	Μεσαίο	Υψηλό	Χαμηλό	Μεσαίο	Υψηλό
Σοσιαλδημοκρατικό						
Δανία						
Χαμηλό	0,302*	0,365	0,333	0,267	0,362	0,371
Μεσαίο	0,202	0,392	0,407	0,192	0,377	0,431
Υψηλό	0,158	0,216	0,626	0,189	0,257	0,554
Φιλανδία						
Χαμηλό	0,312	0,324	0,364	0,308	0,319	0,373
Μεσαίο	0,188	0,357	0,456	0,162	0,345	0,493
Υψηλό	0,101	0,224	0,675	0,121	0,244	0,635
Ολλανδία						
Χαμηλό	0,425	0,309	0,265	0,407	0,300	0,293
Μεσαίο	0,238	0,243	0,519	0,249	0,318	0,433
Υψηλό	0,141	0,229	0,630	0,140	0,225	0,635
Νορβηγία						
Χαμηλό	0,272	0,328	0,400	0,237	0,336	0,426
Μεσαίο	0,131	0,431	0,437	0,142	0,392	0,466
Υψηλό	0,134	0,234	0,633	0,161	0,253	0,586
Σουηδία						
Χαμηλό	0,285	0,347	0,368	0,282	0,329	0,390
Μεσαίο	0,150	0,337	0,513	0,134	0,368	0,497
Υψηλό	0,082	0,246	0,672	0,099	0,258	0,644
Συντηρητικό						
Αυστρία						
Χαμηλό	0,396	0,455	0,150	0,299	0,552	0,149
Μεσαίο	0,119	0,636	0,245	0,091	0,558	0,351
Υψηλό	0,080	0,303	0,617	0,129	0,265	0,606
Βέλγιο						
Χαμηλό	0,411	0,271	0,317	0,385	0,281	0,334
Μεσαίο	0,151	0,311	0,538	0,172	0,276	0,552
Υψηλό	0,156	0,222	0,622	0,186	0,205	0,609
Γαλλία						
Χαμηλό	0,294	0,448	0,258	0,274	0,453	0,273
Μεσαίο	0,168	0,468	0,363	0,155	0,460	0,385
Υψηλό	0,095	0,200	0,705	0,199	0,145	0,656
Γερμανία						
Χαμηλό	0,241	0,408	0,351	0,170	0,495	0,335
Μεσαίο	0,105	0,495	0,401	0,097	0,427	0,477
Υψηλό	0,093	0,318	0,589	0,115	0,311	0,574
Φιλελεύθερο						
Ιρλανδία						
Χαμηλό	0,455	0,250	0,296	0,466	0,263	0,271
Μεσαίο	0,130	0,313	0,557	0,162	0,237	0,602
Υψηλό	0,152	0,160	0,688	0,143	0,165	0,691
Ε.Β.						
Χαμηλό	0,448	0,184	0,368	0,411	0,215	0,374
Μεσαίο	0,119	0,357	0,524	0,154	0,277	0,569
Υψηλό	0,124	0,214	0,663	0,160	0,211	0,629

Πίνακας Α8 (Συνέχεια)

Κράτος πρ.	Εκπ. επίπεδο ερωτώμενου σε σχέση με το εκπ. επίπεδο του πατέρα			Εκπ. επίπεδο ερωτώμενου σε σχέση με το εκπ. επίπεδο της μητέρας		
	Χαμηλό	Μεσαίο	Υψηλό	Χαμηλό	Μεσαίο	Υψηλό
Νότιο-Ευρωπαϊκό						
Πορτογαλία						
Χαμηλό	0,714	0,148	0,138	0,713	0,150	0,137
Μεσαίο	0,224	0,313	0,463	0,200	0,267	0,533
Υψηλό	0,194	0,290	0,516	0,307	0,333	0,360
Ισπανία						
Χαμηλό	0,626	0,132	0,242	0,600	0,136	0,265
Μεσαίο	0,216	0,284	0,500	0,208	0,347	0,446
Υψηλό	0,206	0,228	0,566	0,215	0,264	0,521
Μετα-Κομμουνιστικό						
Τσεχία						
Χαμηλό	0,228	0,624	0,148	0,162	0,649	0,190
Μεσαίο	0,106	0,672	0,222	0,125	0,634	0,241
Υψηλό	0,183	0,343	0,474	0,159	0,392	0,449
Πολωνία						
Χαμηλό	0,506	0,314	0,180	0,534	0,307	0,159
Μεσαίο	0,178	0,437	0,385	0,217	0,378	0,405
Υψηλό	0,171	0,225	0,604	0,177	0,298	0,525
Λιθουανία						
Χαμηλό	0,230	0,400	0,370	0,233	0,426	0,341
Μεσαίο	0,167	0,366	0,467	0,164	0,389	0,448
Υψηλό	0,254	0,228	0,518	0,249	0,220	0,531
Εσθονία						
Χαμηλό	0,172	0,403	0,425	0,195	0,424	0,381
Μεσαίο	0,123	0,360	0,517	0,108	0,383	0,509
Υψηλό	0,091	0,257	0,651	0,122	0,244	0,634

* Δηλώνει την πιθανότητα να έχει ο ερωτώμενος χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο όταν το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα είναι χαμηλό για τη Δανία, 2014. Αντίστοιχα, υπολογίζονται και οι υπόλοιπες πιθανότητες.

Πίνακας Α9. Οι πίνακες μετάβασης από το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα και της μητέρας στο εκπαιδευτικό επίπεδο του ερωτώμενου: Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα, 2016

Κράτος πρ.	Εκπ. επίπεδο ερωτώμενου σε σχέση με το εκπ. επίπεδο του πατέρα			Εκπ. επίπεδο ερωτώμενου σε σχέση με το εκπ. επίπεδο της μητέρας		
	Χαμηλό	Μεσαίο	Υψηλό	Χαμηλό	Μεσαίο	Υψηλό
Σοσιαλδημοκρατικό						
Φιλανδία						
Χαμηλό	0,257*	0,363	0,379	0,262	0,338	0,400
Μεσαίο	0,130	0,357	0,513	0,141	0,365	0,494
Υψηλό	0,106	0,222	0,672	0,114	0,258	0,629
Ολλανδία						
Χαμηλό	0,389	0,333	0,278	0,363	0,327	0,310
Μεσαίο	0,216	0,416	0,368	0,164	0,408	0,427
Υψηλό	0,118	0,289	0,592	0,190	0,308	0,502
Νορβηγία						
Χαμηλό	0,252	0,329	0,419	0,225	0,344	0,431
Μεσαίο	0,151	0,402	0,446	0,132	0,341	0,527
Υψηλό	0,096	0,237	0,667	0,125	0,254	0,621

Πίνακας Α9 (Συνέχεια)

Κράτος πρ.	Εκπ. επίπεδο ερωτώμενου σε σχέση με το εκπ. επίπεδο του πατέρα			Εκπ. επίπεδο ερωτώμενου σε σχέση με το εκπ. επίπεδο της μητέρας		
	Χαμηλό	Μεσαίο	Υψηλό	Χαμηλό	Μεσαίο	Υψηλό
Σοσιαλδημοκρατικό						
Σουηδία						
Χαμηλό	0,251	0,301	0,448	0,262	0,304	0,434
Μεσαίο	0,076	0,430	0,493	0,062	0,376	0,562
Υψηλό	0,072	0,234	0,693	0,096	0,232	0,672
Συντηρητικό						
Αυστρία						
Χαμηλό	0,344	0,554	0,102	0,253	0,612	0,135
Μεσαίο	0,073	0,698	0,229	0,051	0,657	0,292
Υψηλό	0,045	0,332	0,623	0,046	0,264	0,690
Βέλγιο						
Χαμηλό	0,397	0,301	0,301	0,367	0,303	0,330
Μεσαίο	0,147	0,353	0,500	0,159	0,333	0,508
Υψηλό	0,145	0,214	0,641	0,140	0,222	0,639
Γαλλία						
Χαμηλό	0,312	0,457	0,230	0,297	0,465	0,239
Μεσαίο	0,159	0,488	0,353	0,131	0,454	0,415
Υψηλό	0,115	0,215	0,670	0,211	0,229	0,560
Γερμανία						
Χαμηλό	0,271	0,381	0,348	0,163	0,451	0,386
Μεσαίο	0,092	0,482	0,426	0,086	0,416	0,498
Υψηλό	0,109	0,256	0,636	0,140	0,254	0,606
Φιλελεύθερο						
Ιρλανδία						
Χαμηλό	0,383	0,230	0,387	0,396	0,220	0,383
Μεσαίο	0,089	0,248	0,664	0,093	0,239	0,668
Υψηλό	0,090	0,120	0,790	0,081	0,155	0,764
Ε.Β.						
Χαμηλό	0,406	0,214	0,379	0,393	0,218	0,389
Μεσαίο	0,152	0,255	0,593	0,086	0,278	0,636
Υψηλό	0,106	0,218	0,675	0,129	0,205	0,666
Νότιο-Ευρωπαϊκό						
Ιταλία						
Χαμηλό	0,525	0,389	0,086	0,516	0,394	0,090
Μεσαίο	0,191	0,537	0,272	0,191	0,522	0,287
Υψηλό	0,173	0,402	0,425	0,205	0,409	0,386
Πορτογαλία						
Χαμηλό	0,589	0,204	0,208	0,592	0,206	0,202
Μεσαίο	0,193	0,398	0,410	0,236	0,389	0,375
Υψηλό	0,087	0,261	0,652	0,151	0,205	0,644
Ισπανία						
Χαμηλό	0,587	0,141	0,272	0,572	0,143	0,285
Μεσαίο	0,292	0,250	0,458	0,148	0,296	0,557
Υψηλό	0,136	0,216	0,648	0,206	0,217	0,578
Μετα-Κομμουνιστικό						
Ουγγαρία						
Χαμηλό	0,434	0,511	0,055	0,358	0,558	0,084
Μεσαίο	0,081	0,705	0,214	0,070	0,664	0,266
Υψηλό	0,027	0,302	0,671	0,066	0,302	0,632

Πίνακας Α9 (Συνέχεια)

Κράτος πρ.	Εκπ. επίπεδο ερωτώμενου σε σχέση με το εκπ. επίπεδο του πατέρα			Εκπ. επίπεδο ερωτώμενου σε σχέση με το εκπ. επίπεδο της μητέρας		
	Χαμηλό	Μεσαίο	Υψηλό	Χαμηλό	Μεσαίο	Υψηλό
Μετα-Κομμουνιστικό						
Τσεχία						
Χαμηλό	0,416	0,419	0,165	0,366	0,478	0,156
Μεσαίο	0,192	0,594	0,214	0,173	0,596	0,231
Υψηλό	0,187	0,410	0,404	0,221	0,397	0,382
Πολωνία						
Χαμηλό	0,511	0,291	0,198	0,537	0,283	0,180
Μεσαίο	0,178	0,357	0,465	0,170	0,360	0,470
Υψηλό	0,157	0,200	0,643	0,192	0,260	0,548
Ρωσία						
Χαμηλό	0,137	0,311	0,552	0,180	0,297	0,523
Μεσαίο	0,085	0,223	0,692	0,088	0,285	0,627
Υψηλό	0,079	0,148	0,773	0,067	0,157	0,776
Λιθουανία						
Χαμηλό	0,167	0,444	0,389	0,177	0,447	0,376
Μεσαίο	0,131	0,401	0,468	0,118	0,431	0,452
Υψηλό	0,218	0,218	0,565	0,208	0,254	0,537
Εσθονία						
Χαμηλό	0,254	0,396	0,349	0,278	0,408	0,315
Μεσαίο	0,157	0,401	0,441	0,143	0,421	0,436
Υψηλό	0,074	0,230	0,696	0,102	0,248	0,650

* Δηλώνει την πιθανότητα να έχει ο ερωτώμενος χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο όταν το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα είναι χαμηλό για τη Φιλανδία, 2016. Αντίστοιχα, υπολογίζονται και οι υπόλοιπες πιθανότητες.

Πίνακας Α10. Οι πίνακες μετάβασης από το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα και της μητέρας στο εκπαιδευτικό επίπεδο του ερωτώμενου: Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα, 2018

Κράτος πρ.	Εκπ. επίπεδο ερωτώμενου σε σχέση με το εκπ. επίπεδο του πατέρα			Εκπ. επίπεδο ερωτώμενου σε σχέση με το εκπ. επίπεδο της μητέρας		
	Χαμηλό	Μεσαίο	Υψηλό	Χαμηλό	Μεσαίο	Υψηλό
Σοσιαλδημοκρατικό						
Φιλανδία						
Χαμηλό	0,252*	0,358	0,390	0,253	0,337	0,409
Μεσαίο	0,120	0,388	0,492	0,127	0,384	0,489
Υψηλό	0,113	0,240	0,647	0,115	0,272	0,614
Ολλανδία						
Χαμηλό	0,369	0,303	0,328	0,342	0,287	0,371
Μεσαίο	0,159	0,393	0,448	0,188	0,355	0,457
Υψηλό	0,109	0,201	0,691	0,157	0,249	0,594
Νορβηγία						
Χαμηλό	0,157	0,336	0,508	0,147	0,328	0,526
Μεσαίο	0,105	0,407	0,488	0,073	0,371	0,556
Υψηλό	0,106	0,212	0,681	0,141	0,225	0,634
Συντηρητικό						
Αυστρία						
Χαμηλό	0,361	0,495	0,144	0,272	0,564	0,163
Μεσαίο	0,090	0,680	0,230	0,067	0,635	0,298
Υψηλό	0,051	0,285	0,664	0,081	0,247	0,672

Πίνακας Α10 (Συνέχεια)

Κράτος πρ.	Εκπ. επίπεδο ερωτώμενου σε σχέση με το εκπ. επίπεδο του πατέρα			Εκπ. επίπεδο ερωτώμενου σε σχέση με το εκπ. επίπεδο της μητέρας		
	Χαμηλό	Μεσαίο	Υψηλό	Χαμηλό	Μεσαίο	Υψηλό
Συντηρητικό						
Βέλγιο						
Χαμηλό	0,391	0,290	0,319	0,393	0,281	0,326
Μεσαίο	0,114	0,344	0,543	0,115	0,330	0,555
Υψηλό	0,126	0,211	0,662	0,102	0,211	0,687
Γαλλία						
Χαμηλό	0,268	0,451	0,281	0,255	0,463	0,281
Μεσαίο	0,120	0,485	0,395	0,098	0,435	0,467
Υψηλό	0,101	0,203	0,696	0,150	0,195	0,655
Γερμανία						
Χαμηλό	0,228	0,453	0,319	0,179	0,478	0,343
Μεσαίο	0,097	0,462	0,441	0,082	0,404	0,514
Υψηλό	0,105	0,277	0,618	0,136	0,265	0,598
Φιλελεύθερο						
Ιρλανδία						
Χαμηλό	0,393	0,211	0,396	0,379	0,219	0,402
Μεσαίο	0,107	0,313	0,580	0,108	0,210	0,682
Υψηλό	0,076	0,153	0,771	0,097	0,181	0,722
Ε.Β.						
Χαμηλό	0,366	0,206	0,428	0,339	0,234	0,428
Μεσαίο	0,108	0,340	0,552	0,123	0,320	0,557
Υψηλό	0,108	0,163	0,729	0,122	0,182	0,696
Νότιο-Ευρωπαϊκό						
Ιταλία						
Χαμηλό	0,539	0,351	0,110	0,523	0,354	0,123
Μεσαίο	0,211	0,468	0,321	0,179	0,445	0,376
Υψηλό	0,107	0,337	0,556	0,190	0,333	0,476
Μετα-Κομμουνιστικό						
Ουγγαρία						
Χαμηλό	0,430	0,486	0,085	0,324	0,554	0,123
Μεσαίο	0,058	0,710	0,232	0,050	0,687	0,263
Υψηλό	0,069	0,295	0,636	0,079	0,295	0,626
Τσεχία						
Χαμηλό	0,148	0,663	0,189	0,125	0,683	0,192
Μεσαίο	0,064	0,688	0,248	0,065	0,660	0,275
Υψηλό	0,086	0,389	0,526	0,080	0,400	0,519
Βουλγαρία						
Χαμηλό	0,436	0,463	0,101	0,425	0,468	0,107
Μεσαίο	0,105	0,563	0,332	0,094	0,544	0,362
Υψηλό	0,093	0,249	0,658	0,117	0,305	0,577
Πολωνία						
Χαμηλό	0,470	0,322	0,208	0,476	0,332	0,192
Μεσαίο	0,205	0,318	0,477	0,186	0,322	0,492
Υψηλό	0,108	0,234	0,658	0,173	0,223	0,604
Εσθονία						
Χαμηλό	0,201	0,417	0,382	0,221	0,419	0,360
Μεσαίο	0,104	0,378	0,518	0,118	0,395	0,487
Υψηλό	0,119	0,225	0,655	0,114	0,244	0,643

* Δηλώνει την πιθανότητα να έχει ο ερωτώμενος χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο όταν το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα είναι χαμηλό για τη Φιλανδία, 2018. Αντίστοιχα, υπολογίζονται και οι υπόλοιπες πιθανότητες.

Πίνακας Α11. Οι δείκτες κινητικότητας των Prais-Shorrocks σε σχέση με το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα

Κράτος πρόνοιας	<i>M (PS)</i>							
	2002	2004	2006	2008	2010	2012	2014	2016
Μετά-κομμουνιστικό	0,736	0,805	0,798	0,769	0,798	0,797	0,848	0,804
Σοσιαλδημοκρατικό	0,807	0,806	0,788	0,813	0,811	0,832	0,841	0,828
Νότιο-ευρωπαϊκό	0,652	0,705	0,691	0,719	0,760	0,674	0,746	0,732
Συντηρητικό	0,753	0,790	0,786	0,775	0,772	0,798	0,777	0,761
Φιλελεύθερο	0,812	0,796	0,801	0,743	0,776	0,740	0,769	0,811

Πηγή: Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα, Γύροι 1 - 8

Πίνακας Α12. Οι δείκτες κινητικότητας των Prais-Shorrocks σε σχέση με το εκπαιδευτικό επίπεδο της μητέρας

Κράτος πρόνοιας	<i>M (PS)</i>							
	2002	2004	2006	2008	2010	2012	2014	2016
Μετά-κομμουνιστικό	0,825	0,846	0,850	0,810	0,831	0,811	0,870	0,819
Σοσιαλδημοκρατικό	0,844	0,854	0,842	0,859	0,871	0,851	0,865	0,872
Νότιο-ευρωπαϊκό	0,733	0,757	0,766	0,768	0,751	0,719	0,798	0,744
Συντηρητικό	0,797	0,871	0,852	0,848	0,863	0,833	0,839	0,821
Φιλελεύθερο	0,786	0,792	0,819	0,758	0,820	0,773	0,823	0,817

Πηγή: Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα, Γύροι 1 - 8

Πίνακας Α13. Οι δείκτες κινητικότητας του Bartholomew σε σχέση με το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα

Κράτος πρόνοιας	<i>M (B)</i>							
	2002	2004	2006	2008	2010	2012	2014	2016
Μετά-κομμουνιστικό	0,562	0,636	0,641	0,609	0,653	0,655	0,717	0,672
Σοσιαλδημοκρατικό	0,646	0,661	0,639	0,660	0,693	0,708	0,717	0,711
Νότιο-ευρωπαϊκό	0,517	0,570	0,530	0,577	0,609	0,557	0,627	0,595
Συντηρητικό	0,576	0,620	0,616	0,612	0,633	0,660	0,643	0,624
Φιλελεύθερο	0,689	0,670	0,696	0,666	0,653	0,626	0,670	0,701

Πηγή: Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα, Γύροι 1 – 8

Πίνακας Α14. Οι δείκτες κινητικότητας του Bartholomew σε σχέση με το εκπαιδευτικό επίπεδο της μητέρας

Κράτος πρόνοιας	<i>M (B)</i>							
	2002	2004	2006	2008	2010	2012	2014	2016
Μετά-κομμουνιστικό	0,660	0,678	0,686	0,651	0,684	0,671	0,728	0,684
Σοσιαλδημοκρατικό	0,696	0,715	0,697	0,721	0,758	0,741	0,747	0,756
Νότιο-ευρωπαϊκό	0,581	0,620	0,595	0,640	0,604	0,592	0,686	0,627
Συντηρητικό	0,631	0,710	0,682	0,672	0,716	0,702	0,702	0,683
Φιλελεύθερο	0,682	0,666	0,718	0,677	0,699	0,652	0,706	0,708

Πηγή: Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα, Γύροι 1 – 8

Πίνακας Α15. Οι δείκτες ανοδικής κινητικότητας σε σχέση με το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα

Κράτος πρόνοιας	<i>u</i>							
	2002	2004	2006	2008	2010	2012	2014	2016
Μετά-κομμουνιστικό	0,320	0,380	0,407	0,389	0,417	0,414	0,420	0,395
Σοσιαλδημοκρατικό	0,403	0,424	0,423	0,427	0,412	0,418	0,444	0,453
Νότιο-ευρωπαϊκό	0,291	0,305	0,281	0,346	0,332	0,336	0,308	0,388
Συντηρητικό	0,355	0,342	0,348	0,360	0,374	0,392	0,389	0,379
Φιλελεύθερο	0,365	0,341	0,412	0,419	0,420	0,434	0,430	0,472

Πηγή: Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα, Γύροι 1 – 8

Πίνακας Α16. Οι δείκτες ανοδικής κινητικότητας σε σχέση με το εκπαιδευτικό επίπεδο της μητέρας

Κράτος πρόνοιας	<i>u</i>							
	2002	2004	2006	2008	2010	2012	2014	2016
Μετά-κομμουνιστικό	0,457	0,449	0,446	0,433	0,437	0,432	0,407	0,388
Σοσιαλδημοκρατικό	0,481	0,490	0,492	0,501	0,479	0,481	0,487	0,502
Νότιο-ευρωπαϊκό	0,322	0,335	0,307	0,371	0,356	0,361	0,327	0,404
Συντηρητικό	0,486	0,472	0,474	0,482	0,506	0,506	0,510	0,500
Φιλελεύθερο	0,383	0,352	0,434	0,432	0,445	0,452	0,458	0,489

Πηγή: Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα, Γύροι 1 – 8

